

**INSTITUTT
FOR SAMFUNNS-
FORSKNING**

Rapport 2020:5

Ønsker om barn

- en spørreundersøkelse
om fertilitet, arbeidsliv og
familiepolitikk

Sara Cools og Marte Strøm

© Institutt for samfunnsforskning 2020
Rapport 2020:5

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

ISBN (digital): 978-82-7763--671-9

ISSN (digital): 1891-4314

www.samfunnsforskning.no

Innhold

Forord	5
Sammendrag	6
English summary	11
1 Innledning	15
1.1 Om oppdraget og problemstillinger	15
2 Data	17
2.1 Innhenting av data	17
3 Ønsker om antall barn	21
3.1 Hvor mange barn ønsker menn og kvinner seg?	21
3.2 Beskrivelse av grupper ut fra ønsket antall barn	24
3.3 Ideelt og faktisk barnetall for ulike aldersgrupper	29
3.4 Press	32
3.5 Sammendrag kapittel 3	33
4 Når vil menn og kvinner ha barn?	35
4.1 Ønsket alder ved første fødsel	36
4.2 Ønsket alder ved siste fødsel	39
4.3 Antall barn innen 35 år	40
4.4 Betydningen av ulike forhold for beslutningen om å få sitt første barn	41
4.5 Oppfatninger om biologi	43
4.6 Press	46
4.7 Sammendrag kapittel 4	47
5 Familiepolitiske tiltak	48
5.1 Vurderinger av betydningen av ulike familiepolitiske tiltak for høyere barnetall	49
5.2 Score og rangering av tiltak	53
5.3 Gruppering av ulike typer tiltak	57
5.4 Faktorer som forklarer relativ vektlegging av ulike typer tiltak	58
5.5 Sammendrag kapittel 5	63

6	Konsekvenser av å få barn	65
6.1	Menns vurderinger	65
6.2	Kvinneres vurderinger	68
6.3	Sammendrag kapittel 6	69
7	Grunner til å ikke få flere barn	70
7.1	Vurdering av årsaker blant respondenter som regner seg som ferdige med å få barn	70
7.2	Vurdering av årsaker blant respondenter som ikke regner seg som ferdige med å få barn	75
7.3	Vurderinger blant ulike grupper av foreldre/ikke-foreldre	77
7.4	Sammendrag kapittel 7	91
8	Diskusjon	93
	Referanser	96
	Vedlegg	97

Forord

Denne rapporten inngår som ett av fem bidrag i prosjektet «Årsaker til fruktbarhetsfallet». Rapporten er skrevet av Sara Cools og Marte Strøm ved Institutt for samfunnsforskning.

Det overordnede prosjektet er koordinert fra Senter for fruktbarhet og helse ved Folkehelseinstituttet, og er finansiert av Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Ytterligere finansiering av arbeidet med rapporten kommer fra CORE – Senter for likestillingsforskning ved Institutt for samfunnsforskning.

Oslo, februar 2020

Sara Cools og Marte Strøm

Sammendrag

Forfattere	Sara Cools og Marte Strøm
Tittel	Ønsker om barn – en spørreundersøkelse om fertilitet, arbeidsliv og familiepolitikk
Sammendrag	<p>Kapittel 3 – Ønsker om antall barn</p> <p>Kvinnelige respondenter ønsker flere barn enn mannlige respondenter i alle aldersgrupper. I snitt er forskjellen på 0,27 barn; menn ønsker 2,09 barn og kvinner 2,36 barn. Begge deler er høyt sammenliknet med dagens fødselstall. Det er også høyt nok til å sikre reproduksjon.</p> <p>Blant både menn og kvinner er det aller vanligst å ønske seg to barn. Blant kvinner er det nesten like vanlig å ønske tre som to barn, særlig i de eldre aldersgruppene, mens det blant menn er langt vanligere å ønske to barn enn tre barn. Det er også noe vanligere blant menn å ikke ønske barn overhodet, særlig blant de aller yngste respondentene.</p> <p>Kvinnene som har svart på spørreundersøkelsen, antar i større grad enn de mannlige respondentene at partneren ønsker færre barn enn dem selv. Mennene er i større grad av den oppfatning at partneren ønsker like mange barn som de selv ønsker.</p> <p>Det er en positiv sammenheng mellom utdanningsnivå, inntekt og antallet barn man ønsker seg, blant både menn og kvinner. Sammenhengen mellom inntekt og ønsket antall barn er imidlertid noe sterkere hos menn. Gruppen som ideelt sett ikke ønsker seg noen barn, skiller seg spesielt ut fra resten ved å være yngre, ha lavere utdanning og i mindre grad være i arbeid, de har de lavere inntekt, og færre har partner. Det er størst kjønnsforskjell i gruppen som ønsker seg mange barn (fire eller flere). Blant menn er dette de som har høyest inntekt og jobber mest, mens det blant kvinner er de som tjener nesten minst i snitt, og som også jobber minst. Hvis vi deler alle som er i et parforhold, inn i grupper etter om de ønsker seg færre, flere eller like mange barn som partneren, er det ikke så store forskjeller mellom kvinnene i disse ulike gruppene. Blant menn er det i større grad slik at de med en relativt større forsørgerbyrde i familien ønsker seg færre barn enn partner, mens de som har en relativt mindre forsørgerbyrde, i større grad ønsker seg flere barn enn partner.</p> <p>Det er vanlig å regne 45 år som slutten på fruktbar periode for kvinner, og til en viss grad for menn. Alle aldersgrupper i utvalget vårt har færre barn enn det de har oppgitt som ideelt antall, men blant de yngre er det ennå uvisst i hvilken grad avviket vil hentes inn. Blant 45–46-åringene i utvalget vårt mangler hver respondent i snitt et halvt barn. For menn skyldes dette «underskuddet» i hovedsak at noen barnløse menn gjerne skulle hatt to barn, deretter at noen menn med to barn gjerne skulle hatt tre barn, og at</p>

noen menn med ett barn gjerne skulle hatt to. For kvinner skyldes mangelen i hovedsak at noen kvinner med to barn gjerne skulle hatt et tredje barn, dernest at kvinner med ett barn gjerne skulle hatt to.

Tre ganger så mange menn som kvinner oppgir at de opplever et press fra partneren om å få flere barn enn de selv ønsker, mens flere kvinner enn menn opplever et tilsvarende press fra samfunnet for øvrig. Det er likevel et overveldende flertall som ikke opplever noe slikt press, verken fra partner, fra familie og venner eller fra samfunnet for øvrig.

For både menn og kvinner er antallet barn de «ideelt sett» ønsker seg, høyere enn det faktiske antallet barn de har, i alle aldersgrupper. Kvinner ønsker seg i snitt flere barn enn mennene, og oppgir oftere at de ønsker seg flere barn enn partneren gjør. Dette tyder på at mange kvinner og menn kunne tenke seg å få flere barn hvis forholdene hadde ligget til rette for det, men at menn i større grad uansett ville stoppet på to barn.

Kapittel 4 – Når vil menn og kvinner ha barn

Deltakerne i undersøkelsen oppgir en ideell alder ved første barns fødsel – 28 år blant menn og 26,7 blant kvinner – som ligger under faktisk gjennomsnittlig fødealder både i befolkningen og i utvalget. Et stort flertall av respondentene over 30 år har enten ikke rukket eller regner ikke med å rekke å få sitt første barn før alderen de har oppgitt som ideell. Det er en liten tendens til at eldre respondenter oppgir lavere ideell alder for første fødsel enn de yngre respondentene, men forskjellen er for liten til å egne seg som forklaring på endringen i gjennomsnittlig fødealder de siste tiårene.

Mannlige respondenter ønsker i snitt å ha fått sitt siste barn innen de fyller 40, og kvinnelige respondenter innen de fyller 37.

Respondentene under 35 år har relativt høye forventninger til hvor mange barn de kommer til å ha når de er 35 år, sammenliknet med hvor mange barn 35-åringene har i snitt både i befolkningen og i spørreundersøkelsen.

Blant forholdene respondentene anser som viktige at er på plass før de får sitt første barn, kommer fast forhold på topp, deretter trygg økonomi. På tredje plass kommer fast jobb. Respondentene legger relativt mindre vekt på å eie bolig og å ha nådd karrieremål. Menn vektlegger i større grad enn kvinner betydningen av fast forhold og fast jobb, mens kvinner legger noe større vekt enn menn på betydningen av trygg økonomi. Det største skillet finner vi i vektleggingen av å bo nær familie, som betyr langt mer for kvinner enn for menn.

På den ene siden viser respondentene god forståelse for de biologiske begrensningene som følger av å bli eldre – om noe virker de muligens overdrevet pessimistiske med tanke på utviklingen i egen fruktbarhet. De oppgir også gjennomsnittlige aldre for når de ønsker å få første og siste barn, som begge ligger godt plassert innenfor det biologisk mulige. På den annen side viser respondentenes faktiske fødselstall at det er liten sannsynlighet for å nå idealene med tanke på når de ønsker å få barn – og svarene på hvor mange barn de regner med å ha når de er 35, kan endatil

tyde på at det er et innslag av urealistiske forventninger til hvor fort det vil gå å ta igjen det tapte. Svært mange mener det er viktig å ha fast forhold og trygg økonomi på plass før de får barn, i tillegg til andre forhold som å eie bolig og ha fast jobb. De aller fleste ønsker altså å være etablert økonomisk og i et parforhold før de får barn. Hvis etableringen tar tid, kan dette bidra til at folk får barn senere enn de ideelt sett ønsker. De er allikevel klar over at de biologiske begrensningene vokser med alderen.

Kapittel 5 – Familiepolitiske tiltak

Ser vi alle respondenter under ett, er gratis barnehage det politikkforslaget flest mener vil øke sannsynligheten for at de får et barn mer enn de ellers har sett for seg.

Det er forskjeller både etter kjønn og etter hvorvidt man har barn, i respondentenes relative vurdering av de ulike politikkforslagene. For kvinner med barn kommer ekstra ferie, kortere arbeidstid og lengre permisjon ut på topp, etterfulgt av mer fleksibilitet i jobben og friere deling av permisjonen. For menn med barn er gratis barnehage og gratis SFO på topp, etterfulgt av mer fleksibilitet. Barnehage for barn under ett år er det forslaget respondentene har minst tro på at vil gjøre at de får flere barn, etterfulgt av større fedrekvote og meråpen barnehage.

Kvinner med barn utmerker seg ved å være mest interessert i tiltak som gir mulighet for mer tid med barna, og minst interessert i avlastningstiltak og lengre fedrekvote. På den annen side er tiltakene som først og fremst gir bedre økonomi for barnefamilier, mest populære blant menn, både med og uten barn. Dette er viktig siden andre funn i denne rapporten også har vist at menn i større grad enn kvinner ønsker å begrense antallet barn i familien.

Når vi ser etter mønstre i hvilke kjennetegn som korrelerer med støtte til ulike typer tiltak, viser det seg at eldre respondenter i mindre grad vektlegger tiltak som gir mer tid hjemme eller gjør det billigere å ha barn, mens de er relativt mer opptatt av tiltak som innebærer avlastning i form av barnepass og hushjelp, og i lengre fedrekvote.

Menn som jobber relativt mer, er mindre opptatt av tids- og kostnadstiltakene og mer opptatt av avlastningstiltakene. For kvinner er det noe overraskende ingen sammenheng mellom arbeidstid og relativ vektlegging av ulike typer tiltak. Det å være i fast stilling er derimot forbundet med mer støtte til tids- og kostnadstiltakene, og for kvinner forbundet med lavere støtte til lengre fedrekvote.

Høyere utdanning er forbundet med mer støtte til tidstiltak og mindre støtte til kostnadstiltakene og mindre vektlegging av kvalitet på barnehage og SFO. For kvinner er det også forbundet med større vektlegging av avlastningstiltak og støtte til lengre fedrekvote. Inntekt er på sin side ikke forbundet med vurdering av tidstiltakene, mens det (ikke uventet) er negativt korrelert med vektleggingen av kostnadstiltakene og også med støtten til lengre fedrekvote. Inntekt er derimot positivt forbundet med vektlegging av avlastningstiltakene. Mønsteret etter inntekt er svært likt for kvinner og menn.

Sammenliknet med dem som bor alene, er både menn og kvinner med ektefelle/samboer mer positive til tidstiltakene. Menn med partner er relativt mer positive til kostnadstiltakene, mens kvinner med partner er relativt mindre positive til dem. Menn uten samboer/ektefelle er derimot mer positive til avlastningstiltakene og til lengre fedrekvote enn menn med samboer/ektefelle.

De uten barn legger relativt mindre vekt på tids- og kostnadstiltakene og relativt mer vekt på avlastningstiltakene og på lengre fedrekvote. Skillet går først og fremst mellom dem som har barn, og dem som (ennå) ikke har barn, men det er også tendens at kvinner med tre barn verdsetter tidstiltakene relativt mer, kostnadstiltakene relativt mindre og aller minst lengre fedrekvote.

Politikkforslagene som flest ønsker, er altså gratis barnehage og SFO, mens barnehage for babyer og lengre fedrekvote i gjennomsnitt er uønsket. Det er forskjeller mellom menn og kvinner og etter om man har barn ennå. Menn er relativt mer opptatt av kostnadstiltak (gratis barnehage og SFO), kvinner er relativt mer opptatt av tidstiltak (ferie, fleksibilitet, kortere arbeidstid, lengre permisjon). Både menn og kvinner med barn oppvurderer tids- og kostnadstiltak og nedvurderer avlastningstiltak og lengre fedrekvote, relativt til dem uten barn. Det tegner seg altså et bilde av at de som har barn vektlegger tiltak som innebærer tid borte fra jobb og sammen med barn, mer enn dem som ennå ikke har fått barn.

Kapittel 6 – Konsekvenser av å få barn

Menn og kvinner som ikke har fått barn ennå, forventer at det vil påvirke karriere og arbeidstimer noe negativt (kvinner i større grad enn menn). De tror også at det vil påvirke generell livskvalitet og alderdom positivt, men har delte meninger om hvordan det vil påvirke fritiden. Forventningene til dem som ikke har fått barn ennå, er i stor grad i tråd med hvordan det å ha fått barn oppleves for foreldre. De som har fått barn, mener allikevel i større grad at det ikke har hatt negative konsekvenser for karriere og arbeidstimer, og i mye større grad at det har påvirket fritid, livskvalitet og alderdom positivt. Det ser derfor ut til at de som ikke har fått barn ennå, i en viss grad overvurderer de negative karrierekostnadene og undervurderer de positive virkningene på fritids- og livskvalitet, sammenliknet med hvordan de som har fått barn, vurderer disse virkningene.

Kapittel 7 – Grunner til ikke å få flere barn

Menn og kvinner som ikke regner med å få flere barn, oppgir omtrent de samme grunnene til at de ikke fikk flere. De viktigste grunnene er at de selv eller partneren ikke ønsket flere barn, men rekkefølgen er ulik: Flere kvinner svarer at partneren ikke ønsket flere, mens det blant menn er flest som svarer at de selv ikke ønsket flere. Grunnene som er nest viktigst, er knyttet til fysiske påkjenninger ved det å ha barn, nemlig sønbelastning med små barn og belastning ved svangerskap og fødsel, i tillegg til økonomiske kostnader, nemlig behov for større bolig og at det koster for mye å få flere barn. Menn vektlegger de økonomiske kostnadene noe høyere enn kvinner, og kvinner vektlegger tilsvarende de fysiske kostnadene noe høyere enn menn. Hensyn til eldre søsken er også en viktig grunn til ikke å få flere barn. Noen grunner er menn og kvinner med barn i snitt mer uenig

enn enig i, og det er hensyn til egen/partnerens helse, bekymring for fremtiden og hensyn til miljøet.

Menn og kvinner som fortsatt regner med å få flere barn, ble spurt om grunner til å ikke ville ha flere enn det antallet de ideelt sett ønsker seg. De vektlegger grunnene omtrent likt som dem som ikke regner med å få flere barn.

Omtrent halvparten av respondentene over 40 år som ikke har barn, oppgir at de ikke ønsker barn. Blant de barnløse over 40 er det få statistisk signifikante forskjeller mellom de som ønsker og de som ikke ønsker barn, men mennene som ikke ønsker barn har litt lavere utdanning og inntekt enn menn som ønsker barn. Blant de som ønsker barn, er bekymring for fremtiden oppgitt som viktigste grunn til at de likevel ikke har fått barn. Lavere inntekt, men ikke lavere utdanning, er assosiert med høyere sannsynlighet for å være ufrivillig barnløs for menn.

Svært få respondenter har oppgitt ett barn som ideelt antall. To tredjedeler av dem med ett barn som ikke regner med å få flere barn, har oppgitt to eller flere barn som ideelt antall. Blant viktige årsaker til at de likevel ikke fikk flere barn, har både menn og kvinner at partneren ikke ønsket flere barn, på andre plass, men menn har behov for større bolig og kvinner har belastning knyttet til svangerskap/fødsel på førsteplass.

I gruppen av foreldre til to barn, som ikke regner med å få flere barn, oppgir menn at de selv ikke ønsket flere barn, som viktigst blant de foreslåtte grunnene, mens det blant kvinner er det at partneren ikke ønsket flere barn, som får høyest score. Selv blant menn som har oppgitt tre eller flere barn som ideelt antall, er det at partneren ikke ønsker barn, ansett som den fjerde viktigste grunnen, etter søvnbelastning, behov for større bolig og at barn koster for mye.

De viktigste grunnene til at menn og kvinner ikke får flere barn, handler altså først og fremst om egne og partnerens ønsker, og dernest om økonomiske og fysiske kostnader: kostnader ved å forsørge et barn, ha stor nok bolig, belastninger knyttet til svangerskap, fødsel og lite søvn. Dette gir et mer detaljert bilde av avveininger av kostnader ved å få (flere) barn i tillegg til oppfatninger av arbeidslivskostnader i forrige avsnitt. Det er altså mange ulike grunner til at menn og kvinner ikke får flere barn. Menn oppvurderer de økonomiske kostnadene relativt til kvinner, mens kvinner oppvurderer de fysiske kostnadene relativt til menn, selv om rangeringen stort sett er svært lik for begge kjønn.

Emneord

Fruktbarhet, familiepolitikk, familieøkonomi, foreldreskap

English summary

Authors Sara Cools and Marte Strøm

Title Child wishes – a survey on fertility, working life and family policy

Summary Chapter 3 – The ideal number of children
Across all age groups, female respondents tend to state a higher ideal number of children than male respondents. On average, the difference is 0.27 children—men want 2.09 children and women 2.36 children. Both numbers are high compared to today's birth rates, and they are above the reproduction rate.

Among both men and women, it is most common to want two children. Among women, it is almost as common to want three, especially in the older age groups, while among men it is far more common to want two children than three. It is also more common among men to not want children at all, especially among the youngest respondents.

The women who responded to the survey are more likely than the male respondents to assume that their partner wants fewer children than they do. Men are more likely than women to hold the opinion that their partner wants as many children as they themselves want.

Among both men and women, there is a positive correlation between respondents' educational level and income on the one hand and their ideal number of children on the other. However, the association between income and the desired number of children is somewhat stronger among male respondents. Those who do not want any children are on average younger, have less education, are employed to a lesser extent, have lower income, and are less likely have a partner. When we divide the respondents who are in relationships into groups by gender and whether they want fewer, more, or as many children as their partners, there are no large differences between the women in those groups. Among the men, however, those who earn relatively more than their partners—that is, those with greater breadwinning responsibility—are more likely to want fewer children than their partners, while those with less breadwinning responsibility are more likely to want more children than their partners.

All age groups in our sample have fewer children than they state as their ideal number, but the younger ones have more time to catch up. Among the 45–46 year-olds in the sample, each respondent is “missing” half a child on average. For men, this “deficit” is mainly due to some childless men wanting two children, then due to some men with two children wanting three, and then due to some men with one child wanting two. For women, the difference is mainly due some women with two children wanting to have had a third, then due to women with one child wanting a second.

Three times as many men as women state that they experience pressure from their partners to have more children than they themselves want, while more women than men experience a similar pressure from society at large. Nevertheless, there is an overwhelming majority who do not experience such pressure, either from partners, family and friends, or from society at large.

For both men and women, the number of children they “ideally” want is higher than the actual number of children they have, in all age groups. Women, on average, want more children than men and more often state that they want more children than their partner does. This indicates that many women and men could imagine having more children if conditions were right but that men would, to a greater extent, stop at two children.

Chapter 4 - When do men and women want to have children?

The participants in the survey indicate an ideal age at first childbirth (age 28 for men and age 26.7 for women) that lies below the actual average age in both the population at large and the survey sample. A large majority of respondents over 30 years have either already reached or do not expect to have their first child before the age they declare ideal. There is a small tendency for older respondents to indicate a lower ideal age for first birth than younger respondents, but the difference is too small to account for the change in average birth age in recent decades.

Male respondents, on average, want to have their last child by the age of 40 and female respondents by the age of 37. Respondents under the age of 35 have relatively high expectations for how many children they will have when they are 35 compared to how many children 35-year-olds have on average in both the population and the survey.

On the one hand, respondents show a good understanding of the biological limitations of growing older—if anything, they may seem overly pessimistic with regard to the development of their own fecundity. They also state ages for when they want to have had first and last children that are, on average, well within the biologically feasible. On the other hand, respondents’ actual birth statistics show that they are, on average, unlikely to reach some of their ideals. Many people think it is important to have solid relationships and secure finances in place before having children, in addition to other conditions, such as owning a home and having a permanent job. If securing a partner and personal finances takes time, this may cause people to have children later than they ideally want. They are nevertheless aware that the biological limitations grow with age.

Chapter 5 - Family policies

We asked respondents about the likelihood that specific family policy changes would cause them to have more children than otherwise planned. Free daycare is the policy proposal that most respondents, when pooled together, believe would increase fertility.

There are differences both by gender and whether or not respondents have children in their relative assessments of the various policy proposals. For women with children, extra holidays, shorter working hours, and longer

leave come out on top, followed by more flexibility in their jobs and the freer sharing of leave. For men with children, free daycare and free after-school care are at the top, followed by more flexibility. Kindergarten for children under one year is the proposal that respondents least believe would make them have more children, followed by a larger share of parental leave reserved for fathers (the “paternity leave quota”) and kindergartens with longer opening hours.

Women with children stand out as being most interested in measures that allow for more time with their children and least interested in relief measures and longer paternity leave quotas. On the other hand, the measures that primarily provide better finances for families with children are most popular among men both with and without children. This is important because other findings in this report also show that men want to limit the number of children in their families to a greater extent than women.

The policy proposals that most people want are thus free kindergarten and after-school care, while kindergartens for babies and longer paternity leave are, on average, undesirable. There are differences in opinion between men and women and between those who have children and those who do not; men are more concerned about cost measures (free daycare and SFO), while women are more concerned about time measures (holidays, flexibility, shorter working hours, longer leave). Both men and women with children value time and cost measures more highly and disfavor relief measures and longer paternity leave, relative to those without children. There thus develops a picture of those with children emphasizing measures that involve time away from work and with their children more than those who have not yet had children.

Chapter 6 - Consequences of having children

Men and women who have not yet had children expect it to have a negative impact on their careers and working hours (women to a greater extent than men). They also believe that it will have a positive impact on their overall quality of life and old age, but their opinions diverge regarding how they believe having children will affect the quality of their leisure time. Their expectations are mostly in line with how respondents with children say having children has affected these same outcomes, but those who have children are less likely to believe that it has had negative consequences for their careers and working hours and more likely to believe it has positively affected leisure time, quality of life, and old age. It therefore seems that those who have not yet had children overestimate the negative career costs and underestimate the positive effects on leisure and quality of life relative to how parents assess these effects.

Chapter 7 - Reasons to not have more children

Men and women who say they do not expect to have more children are mostly in agreement about the importance of their various reasons for not doing so. The top reasons are that they themselves or their partners do not want more children, but, for women, the partner’s desire to not have more children comes out on top, while, for men, it is their own wish. The next most important reasons are related to the physical stress of having children—sleep deprivation and the strain of pregnancy and childbirth—and

financial issues, specifically the need for larger housing and the cost of having more children. Men place more emphasis on the financial costs, and women place more emphasis on the physical costs. Consideration for older siblings is also an important reason for not having more children. On some reasons, however, men and women with children disagree more than they agree: concern for their own/partner's health, concern for the future, and concern for the environment.

About half of the respondents over the age of 40 who do not have children state that they do not want children. There are few statistically significant differences between those who want and those who do not want children among non-parents over 40, but men who do not want children have slightly less education and lower incomes, on average, than men who do want children. Among those who want children, concern for the future is considered the most important reason of those suggested for why they still have no children. Lower income—but not lower education—is associated with involuntary childlessness among men.

Very few respondents indicate one child as the ideal number. Among those who have one child and who assume they will have no more children, two thirds list two or more children as the ideal number. Among the reasons for why they nevertheless only have one child, both men and women consider their partner not wanting children as the second most important reason, but the most important reason for men is the need for larger housing and for women is the strain related to pregnancy and birth.

In the group of parents with two children who do not expect to have more children, men give as the most important reason that they themselves do not want more children, while women give as the most important that their partners do not. Even among men who indicate three or more children as their ideal number, their partner not wanting more children is only the fourth most important reason after sleep deprivation, the need for larger housing, and that children cost too much.

The main reasons why men and women do not have more children are therefore, first and foremost, their own and their partner's wishes and, second, the financial and physical costs: costs of providing for a child, having sufficiently large housing, and the stress related to pregnancy, child-birth, and sleep deprivation. This adds to the picture of the trade-offs related to having children discussed in the previous section. There are several different reasons why men and women do not have more children; men rate more highly the financial cost than do women, while women rate the physical cost more highly than men, although the rankings are otherwise very similar for both genders.

Index terms

Fertility, family policy, family economics, parenthood

1 Innledning

1.1 Om oppdraget og problemstillinger

Prosjektet «Årsaker til fruktbarhetsfallet» ble utført i 2019 og ble finansiert av Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Prosjektet har bestått av fem delprosjekter, som har involvert forskere tilknyttet Folkehelseinstituttet, Statistisk sentralbyrå, Institutt for samfunnsforskning og Universitetet i Oslo. Arbeidet har vært koordinert fra Senter for fruktbarhet og helse ved Folkehelseinstituttet.

I et brev fra Folkehelseinstituttet til Helse- og omsorgsdepartementet 28. november 2018 beskrives mandatet slik: «Bakgrunnen er Regjeringens initiativ for å innhente mer kunnskap om årsakene til de lave fødselstallene i Norge. [...] [Prosjektet skal] utrede [...] årsakene til de siste års fall i fruktbarhet, og oppsummere eksisterende kunnskap om hvilke politiske tiltak som kan føre til høyere fruktbarhet. [...] Spesielt mener vi det vil være verdifullt med detaljerte statistiske analyser av de aller siste års utvikling – til dels i et komparativt perspektiv – og en mer systematisk gjennomgang av forskning angående effekten av tiltak for å heve fruktbarheten og diverse politiske reformer som har hatt andre mål, men likevel kan ha hatt innvirkning på fruktbarheten.»

Som del av dette prosjektet har Institutt for samfunnsforskning, ved forskerne Sara Cools og Marte Strøm, gjennomført en spørreundersøkelse om familiepolitikk og holdninger til å få barn. Målet har vært å undersøke oppfatninger blant menn og kvinner som er i eller nettopp har passert fruktbar alder, om hvilke forhold som betyr eller betød noe for valget om å få eller ikke få flere barn. I denne rapporten (som også er delfinansiert av CORE – Senter for likestillingsforskning ved Institutt for samfunnsforskning) presenterer vi noen av resultatene fra denne spørreundersøkelsen.

Etter å ha beskrevet datainnsamlingen og diskutert utvalgets representativitet i kapittel 2 tar vi for oss følgende problemstillinger:

Kapittel 3 – Ønsker om antall barn: Hvordan ser ønsker om antall barn ut for menn og kvinner i ulike aldersgrupper og innad i par, og hvordan samsvarer ønskene med det faktiske antallet barn?

Kapittel 4 – Tanker om når man bør få barn: Hva mener kvinner og menn i ulike aldre om når det passer å få barn?

Kapittel 5 – Familiepolitiske tiltak for høyere fruktbarhet: Hvordan vurderer menn og kvinner med og uten barn den sannsynlige virkningen av ulike familiepolitiske tiltak på egen fruktbarhet?

Kapittel 6 – Antatte konsekvenser av å få barn: Hvordan vurderer kvinner og menn innvirkningen det å få barn har på forhold som har med arbeidslivet å gjøre – som karriere, arbeidstid og lønn – og aspekter ved livskvaliteten for øvrig?

Kapittel 7 – Grunner til ikke å få (flere) barn: Hva vurderes som viktige årsaker til ikke å få flere barn eller å få barn overhodet?

2 Data

2.1 Innhenting av data

Til spørreundersøkelsen ble det trukket 150 000 personer fra folkeregisteret etter følgende nøkkel: 30 000 menn og kvinner født i årene 1973–1975, 55 000 menn og kvinner født i årene 1976–1988, 27 000 kvinner født i årene 1989–1995 og 38 000 menn født i årene 1989–1995. Til dette bruttoutvalget ble det koblet e-postadresser fra Difis kontakt- og reservasjonsregister. 3,9 prosent manglet kobling. Kantar, som sto for den tekniske utførelsen av undersøkelsen, sendte så ut en første e-post med informasjon om undersøkelsen til 144 120 e-post-adresser, i tidsrommet 25. september til 6. oktober 2019. E-posten inneholdt en lenke til spørreskjemaet¹. Etter én til to uker sendte Kantar en purre-e-post til de 138 439 mottakerne som ikke hadde besvart undersøkelsen eller ikke hadde reservert seg mot å delta.

5. november 2019 stengte Kantar webundersøkelsen. Da hadde vi 7 794 besvarelser. To besvarelser måtte forkastes fordi de kom fra e-poster som er registrert på flere personer i Difis registre. Videre har vi ekskludert 16 besvarelser hvor respondenten har oppgitt et fødselsår for første barn som indikerer at vedkommende var under 14 år da dette barnet ble født, og 90 besvarelser som mangler svar om enten antallet barn eller utdanningsnivå. Det endelige utvalget vårt består altså av 7 686 respondenter. Hvordan de fordeler seg etter kjønn og alder, er vist i figur 2.1.

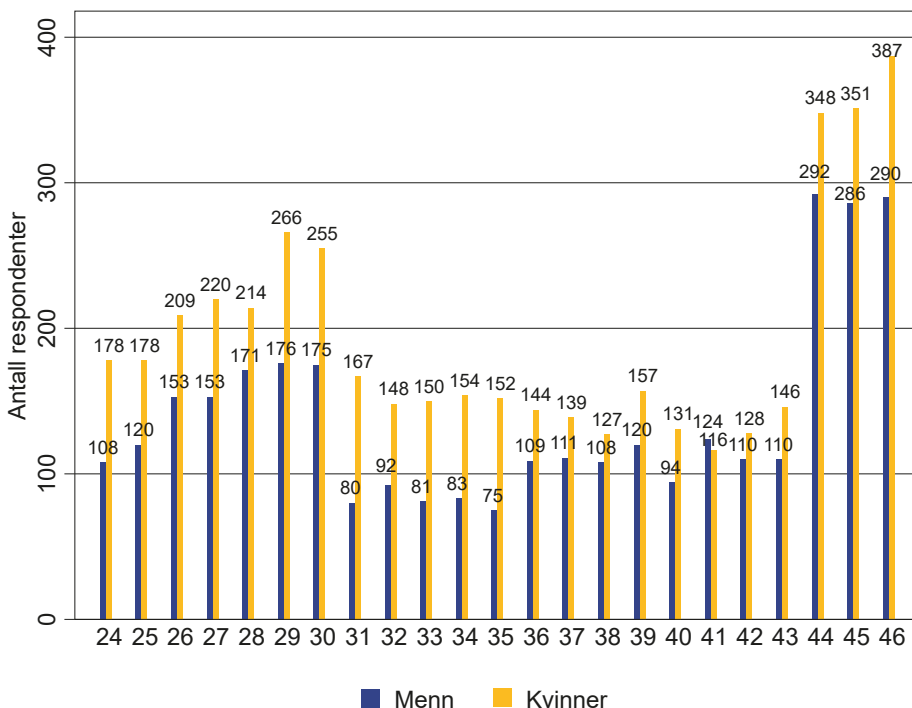
2.2 Utvalgets representativitet

Av de 150 000 som utgjorde bruttoutvalget, sitter vi igjen med 7 686 besvarelser – altså en svarprosent på 5,1. Selv om dette ikke er et spesielt lavt tall for denne typen undersøkelse, hvor utvalget er «kaldt» (altså at de ikke er rekruttert på forhånd eller har vært i kontakt med prosjektet tidligere) og henvendelse kun skjer via e-post, sier det seg selv at vi ikke kan anta at det endelige utvalget er representativt. I alle analyser i denne rapporten har vi derfor brukt utvalgsvekter. Vektene er laget for relativ representasjon etter kjønn, alder/fødselsår (fire kategorier: født 1973–1975, født 1976–1982, født 1983–1988, født 1989–1995),

utdanning (tre kategorier: grunnskole/videregående, lavere grad fra høyere utdanning, høyere grad fra høyere utdanning) og antall barn (fire kategorier: ingen barn, ett barn, to barn, tre eller flere barn).

I tabell 2.1 viser vi deskriptiv statistikk for noen nøkkelopplysninger om respondentene i undersøkelsen, delt inn etter kjønn. Øverste panel viser bakgrunnsopplysninger, mens nederste panel viser svar på noen av holdningsspørsmålene vi har stilt. Vi viser først uvektede, deretter vektete gjennomsnitt. I siste kolonne, «Ref.», viser vi gjennomsnittet for utvalgte variabler basert på andre datakilder enn respondentene i spørreundersøkelsen, angitt i noten under tabellen.

Figur 2.1 Antall respondenter i spørreundersøkelsen, etter kjønn og alder

Note: Figuren viser antallet respondenter som har deltatt i spørreundersøkelsen, etter kjønn og alder.

Tabell 2.1 Deskriptiv statistikk for utvalget

	Menn						Kvinner					
	Snitt	Snitt(v)	Obs.	Min	Max	Ref.	Snitt	Snitt(v)	Obs.	Min	Max	Ref.
Bakgrunnsopplysninger												
Alder	36,2	35,2	3221	24	46	35,2 ^a	35,5	35,2	4465	24	46	35,1
Høyere utd, lavere grad	0,34	0,24	3221	0	1	0,24 ^a	0,40	0,40	4465	0	1	0,40
Høyere utd, høyere grad	0,32	0,14	3221	0	1	0,14 ^a	0,40	0,16	4465	0	1	0,16
Inntekt (i 1000, kat.)	575,9	540,6	3166	100	1000	486,1 ^a	472,4	425,1	4324	100	1000	376,8
Antall egne barn	1,08	1,01	3221	0	11	1,02 ^a	1,17	1,31	4465	0	6	1,32
Alder ved første fødsel(j)	30,4	29,4	1692	16,8	45,8	28,8 ^a	28,5	27,1	2575	15,8	42,8	26,7
I arbeid nå	0,88	0,85	3221	0	1		0,82	0,77	4465	0	1	
Arbeidstimer i uken	41,4	41,5	2891	0	168		37,5	36,3	3960	0	168	
Fast stilling	0,86	0,86	2897	0	1		0,82	0,83	3971	0	1	
Ektefelle/ samboende	0,67	0,64	3221	0	1	0,57 ^a	0,73	0,73 4	465	0	1	0,67
Aldri hatt ektefelle/samboer	0,20	0,21	3201	0	1		0,13	0,11	4436	0	1	
Alder ved første samboerskap	25,0	24,5	2151	5 46			23,1	22,5	3242	6 45		
Antall egne søsken	2,06	2,17	3161	0	13	1,95 ^a	1,96	2,07	4382	0	19	1,95
vekt	1,21	1,91	3221	0,26	4,45		0,85	1,39	4465	0,13	3,63	
Holdningsspørsmål												
Ideelt antall barn	2,15	2,09	3164	0	13	1,97 ^b	2,33	2,36	4370	0	10	2,11
Ønsket alder ved første barns fødsel	28,5	28,0	2732	0	60	28,7 ^b	27,5	26,7	3919	0	42	27,5
Partners antatte ønsket antall barn	2,25	2,23	1913	0	12		2,23	2,25	2785	0	10	
Snakket med partner om å få barn	0,91	0,91	700	0	1		0,91	0,90	1104	0	1	
Antatt antall barn ved 35 år	1,43	1,40	1330	0	8		1,67	1,73	2028	0	5	
Antall ukentlig arbeidstid ved 35 år	40,2	39,7	1371	0	100		37,7	36,3	2097	0	168	
Øvre grense alder siste barn	40,3	39,8	1998	1	92		37,4	36,9	3175	0	60	
Gjetning alder ved første barn	34,0	34,5	1004	0	90		31,6	31,7	1275	0	46	

Note:

- a) Tallene viser gjennomsnittet for befolkningen mellom 24 og 46 år i registerdata for 2017.
b) Tallene viser gjennomsnittlige verdier for svar på tilsvarende spørsmål i en spørreundersøkelse fra 2017 (Cools og Strøm, 2018).

Øverste panel i tabell 2.1 viser at det er tydelige avvik mellom utvalget vårt og, henholdsvis, befolkningsgjennomsnittet og utvalget som deltok i den andre spørreundersøkelsen. Særlig tydelig er avviket i andelen med høyere utdanning. Det er vanlig i spørreundersøkelser at kvinner og folk med høyere utdanning er overrepresentert. I utvalget vårt har rundt to tredjedeler høyere utdanning, mens befolkningsgjennomsnittet er langt lavere. Vi ser også at mennene i utvalget vårt i snitt har litt flere barn enn befolkningsgjennomsnittet, og at kvinnene i utvalget vårt har litt færre barn enn befolkningsgjennomsnittet.

Vektene vi bruker, justerer som nevnt for utvalgsskjevheter i alder, kjønn, utdanning og antall barn. Det er derfor ventet at de vektete gjennomsnittene i andre kolonne blir tilnærmet like befolkningsgjennomsnittene for akkurat disse variablene. Når det gjelder inntekt, alder ved første fødsel, antall egne søsken, ekte-/samboerskap – som vi ikke har brukt i konstruksjonen av utvalgsvektene – ser vi at gjennomsnittet beveger seg et stykke på vei i retning av referanseverdien, selv om det fortsatt er avvik.

Nederste panel i tabellen viser at både de kvinnelige og de mannlige respondentene i denne spørreundersøkelsen oppgir et høyere ideelt antall barn enn respondentene i en spørreundersøkelse vi gjennomførte i 2017, hvor vi stilte samme spørsmål (Cools og Strøm, 2018). Dette peker mot at spørreundersøkelsens oppgitte tema kan ha vært styrende for hvem som ønsker å delta i spørreundersøkelsen: Det er sannsynlig at vi har rekruttert deltakere som er mer enn gjennomsnittlig opptatt av spørsmål knyttet til barn og familierpolitikk, og det er mulig at dette vises i at de oppgir et høyere ideelt antall barn enn deltakerne i den andre spørreundersøkelsen, som hadde pensjon som hovedtema. Det er imidlertid ikke gitt hvilken av disse to gruppene som ligger nærmest befolkningsgjennomsnittet, siden enhver spørreundersøkelse har sine egne utvalgsskjevheter. For øvrig justeres ideelt antall barn i motsatt retning for menn og kvinner når vi bruker vekter.

Alle utvalgsundersøkelser er beheftet med usikkerhet når resultatene skal overføres til populasjonen. Gitt at utvalget er representativt for den populasjonen den er ment å måle, kan vi enkelt beregne statistiske feilmarginer. Som for mange spørreundersøkelser blir antakelsen om representativitet for sterk. Vi korrigerer så godt vi kan for utvalgsskjevheter knyttet til kjønn, alder, utdanningsnivå og antall barn, men man må være forsiktig med å generalisere funnene i denne spørreundersøkelsen til å gjelde for hele befolkningen.

3 Ønsker om antall barn

I en enkel økonomisk modell kan realisert fruktbarhet tenkes som en avveining mellom hvor mange barn man «ideelt sett» ønsker seg, hva det koster å ha barn i form av tid og penger, og hvilke ressurser i form av inntekt og formue man har til rådighet. De to siste momentene bestemmes i stor grad av forhold som har med arbeidslivet å gjøre, og av hvilken familiepolitikk som føres, mens man kan tenke seg at hvor mange barn man ønsker seg, i større grad også reflekterer mer stabile normer og preferanser. Selv om man i praksis ikke kan skille perfekt mellom folks normer/preferanser og konteksten de befinner seg i, mener vi det er interessant å studere hva respondentene sier om hvor mange barn de ønsker seg. Er det forskjell på menn og kvinner? Er det uenighet innad i par? Hvordan samsvarer ønsket antall barn med faktisk antall barn?

3.1 Hvor mange barn ønsker menn og kvinner seg?

Til alle deltakerne i spørreundersøkelsen stilte vi dette spørsmålet: «Hvis du kunne velge, hvor mange barn skulle du ideelt sett ønske deg?» Til deltakere som hadde oppgitt at de bodde sammen med ektefelle eller annen partner, stilte vi også spørsmålet: «Hvor mange barn har du inntrykk av at din partner ønsker seg?»

I figur 3.1 viser vi hvordan svarene fordeler seg på ingen, ett, to, tre eller flere enn tre barn som ideelt antall. Det to øverste panelene viser svarene for hele utvalget vårt, delt inn i ulike aldersgrupper og etter kjønn. Mennene i utvalget vårt er jevnt over mer tilbøyelige til å ønske seg ingen barn eller to barn enn kvinnene er, og mindre tilbøyelige til å ønske seg tre barn. For både menn og kvinner er imidlertid det vanligste å ønske seg to barn, og nest vanligst å ønske seg tre barn. Men for kvinner er ønskene langt jevnere fordelt mellom to og tre barn (41 mot 34 prosent) enn de er for menn (47 mot 25 prosent).

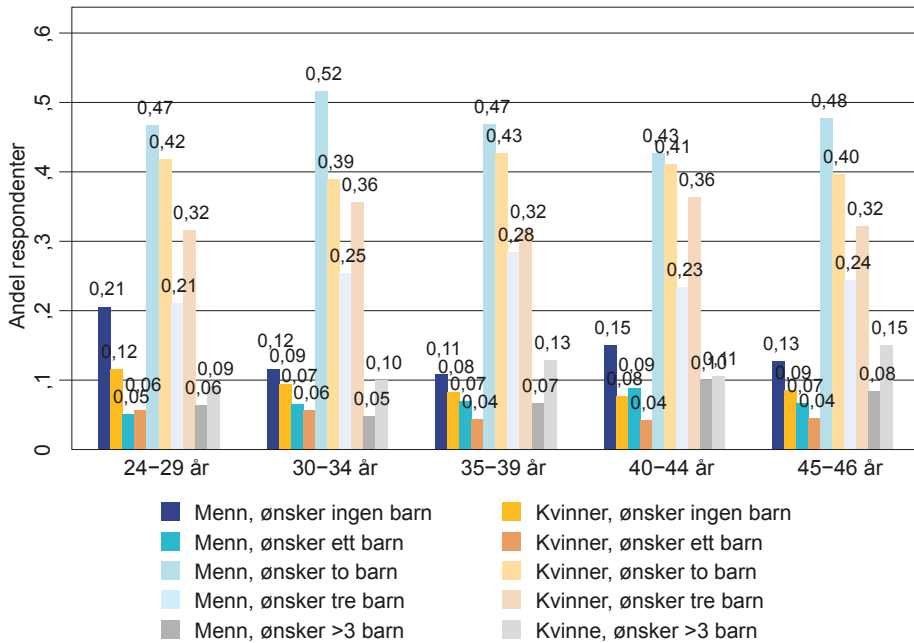
Respondenter som er samboende eller gift, ble også bedt om å svare på hvor mange barn de tror at partneren ønsker seg. I midterste panel i figur 3.1 har vi svarene til de mannlige respondentene i dette underutvalget. Vi ser at deres antakelser om partnerens ønsker i snitt samsvarer med deres egne ønsker. Av de individuelle svarene ser vi at 64 prosent av mennene antar at partneren ønsker

samme antall barn som de selv ønsker. De resterende 36 prosent som tror at partneren ønsker noe annet, er nokså symmetrisk fordelt mellom dem som antar at de ønsker færre barn enn partneren (18,5 prosent), og dem som antar at de ønsker flere barn enn partneren (17,5 prosent).

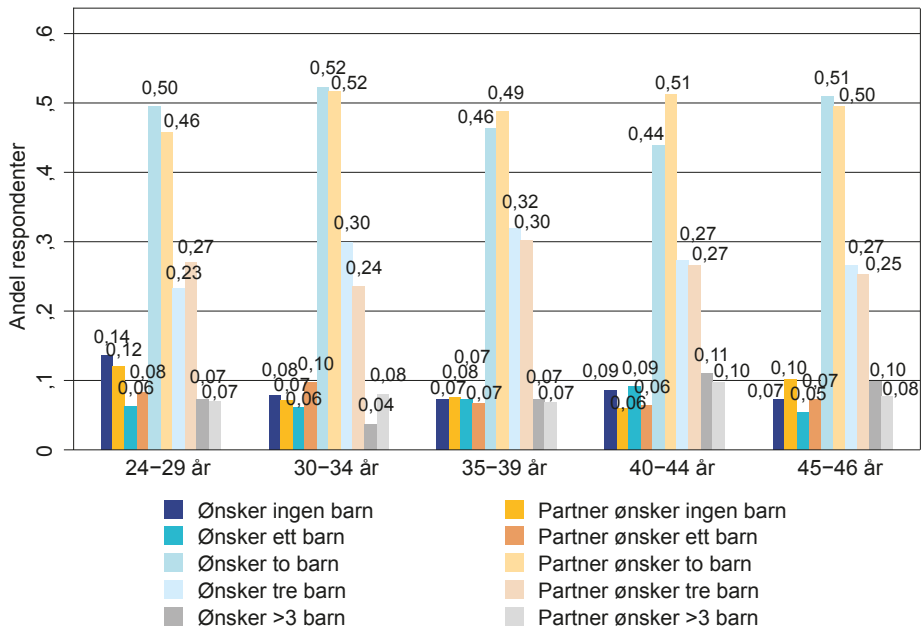
I nederste panel i figur 3.1 viser vi svarene til de kvinnelige respondentene med partner. Vi ser at kvinnes svar ikke gir samme inntrykk av enighet som svarene til de mannlige respondentene. I snitt ligger de kvinnelige respondentenes antakelser om partnerens ønsker også nærmere fordelingen av egne ønsker blant de mannlige respondentene. Om vi igjen ser på de individuelle svarene, er imidlertid ikke antakelsen om enighet så mye lavere hos kvinner enn hos menn: Litt under 62 prosent av våre kvinnelige respondenter antar at partneren ønsker samme antall barn som dem selv. Den store forskjellen ligger i at de som tror at partneren ønsker noe annet enn dem selv, er langt mindre symmetrisk fordelt blant de kvinnelige respondentene: 11 prosent antar at de ønsker færre barn enn partneren, mens nesten 28 prosent av våre kvinnelige respondenter tror at de selv ønsker flere barn enn partneren gjør.

Det er her også verdt å bemerke at vi ikke vet hvor mange av respondentene våre som har partnere av motsatt kjønn, og dessuten viste tabell 2.1 at mannlige og kvinnelige respondenter kan være ulikt selektert. Vi vet altså ikke i hvilken grad våre mannlige respondenter med rimelighet kan antas å likne partnerne til våre kvinnelige respondenter, og vice versa.

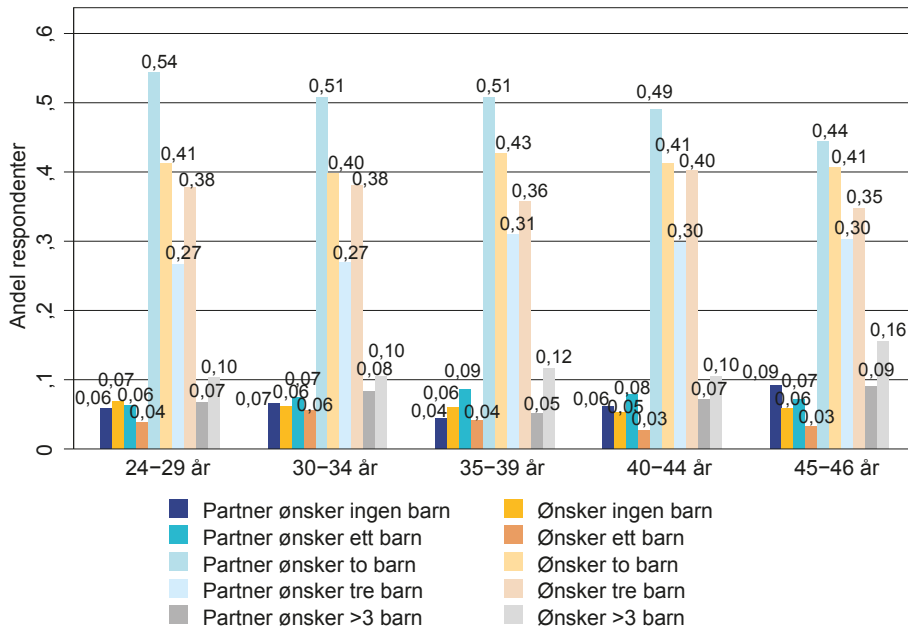
Figur 3.1 Andelen som ønsker et visst antall barn, blant respondenter og deres partnere (respondentens gjetting)

a) Alle menn og kvinner, egne ønsker

b) Gifte/samboende menn, egne ønsker og partners antatte ønsker

c) Gifte/samboende kvinner, egne ønsker og partners antatte ønsker

Note: Figuren viser fordelingen av svar på spørsmålet «Hvis du kunne velge, hvor mange barn skulle du ideelt sett ønske deg?» og spørsmålet «Hvor mange barn har du inntrykk av at din partner ønsker seg?», for menn og kvinner, gruppert etter alder. Utvalget er alle respondenter i panel a) (N = 3 164 menn og 4 370 kvinner), alle mannlige respondenter som har oppgitt at de har partner i panel b) (N = 1 904 menn), alle kvinnelige respondenter som har oppgitt at de har partner i panel c) (N = 2 754 kvinner).

3.2 Beskrivelse av grupper ut fra ønsket antall barn

I dette delkapitlet ser vi nærmere på hva som kjennetegner dem som ideelt sett ønsker seg ulike antall barn. I tabell 3.1 viser vi deskriptiv statistikk over menn (øverst) og kvinner (nederst) etter hvor mange barn de svarer at er det ideelle for dem. For mange av kjennetegnene er ikke de gjennomsnittlige forskjellene mellom gruppene store. Vi vil derfor kommentere noen systematiske forskjeller og/eller mønstre som skiller seg ut.

Blant både mennene og kvinnene skiller gruppen som ideelt sett ikke ønsker seg noen barn, ut fra resten. De er yngre, er i mindre grad i arbeid og har i snitt lavere utdanning enn de andre gruppene (selv om det blant kvinnene også er en relativt stor andel som har høyere utdanning, høyere grad). De har markant lavere inntekt og sannsynlighet for å ha samboer/ektefelle. I kapittel 7 ser vi nærmere på denne gruppen og hva de oppgir som grunner til at de ikke ønsker barn.

Også når det gjelder utdanningsnivå, er det overordnede mønsteret likt for kvinner og menn. I gruppene som ønsker seg ingen eller ett barn, har en relativt høyere andel grunnskole eller videregående utdanning som høyeste utdanningsnivå. Tilsvarende er det i gruppene som ønsker seg to eller tre barn, relativt flere med høyere utdanning, høyere grad. Det er også en positiv sammenheng mellom inntekt og ønske om flere barn. Jo høyere inntekt, jo høyere antall ønskede barn. For både menn og kvinner er det også slik at de som ønsker seg mange barn, har vokst opp med mange søsken selv.

Det er allikevel en tydelig kjønnsforskjell mellom gruppen som ønsker seg fire barn eller flere, og gruppen som ønsker seg ett til tre barn. For både kvinner og menn er det en positiv sammenheng mellom utdanningsnivå, inntekt og ønsket barnetall. Dette gjelder imidlertid kun opp til og med tre barn for kvinner. Kvinner som ideelt ønsker seg flere enn tre barn, har i snitt lavere inntekt enn dem som ønsker seg ett barn, jobber i snitt færrest timer i uken av alle gruppene og har lavere sannsynlighet for å ha mastergrad. For menn er det motsatt. Menn som i snitt ønsker seg flere enn tre barn, er gruppen med nest høyest snittinntekt, jobber flest timer i uken og har ofte utdanning på masternivå. Menn og kvinner som ønsker seg mange barn, ser derfor ut til å være menn og kvinner som i relativt større grad også tilpasser arbeidslivet til en mer kjønnsstradisjonell arbeidsdeling.

I tabell 3.2 har vi delt inn menn og kvinner etter om de ønsker seg flere, like mange eller færre barn enn partneren. Utvalget her er alle som oppgir å ha ektefelle/samboer. Øverst er egne kjennetegn, og nederst er partnerens kjennetegn. Generelt er det også her små forskjeller mellom gruppene, og vi kommenterer de tydeligste.

Tabell 3.1 Deskriptiv statistikk, etter hvor mange barn respondentene oppgir at de ønsker

	Ønsker 0 barn		Ønsker 1 barn		Ønsker 2 barn		Ønsker 3 barn		Ønsker 4 el flere	
	Snitt	st.avv.	Snitt	st.avv.	Snitt	SE	Snitt	st.avv.	Snitt	st.avv.
Menn										
Alder	34,4	(7,09)	36,2	(6,37)	35,1	(6,52)	35,6	(6,44)	36,7	(6,71)
Antall egne søsken	1,97	(1,40)	2,10	(1,41)	2,02	(1,44)	2,36	(1,49)	2,87	(2,28)
I arbeid nå	0,78	(0,42)	0,83	(0,37)	0,89	(0,31)	0,85	(0,36)	0,85	(0,36)
Fast stilling	0,85	(0,36)	0,90	(0,30)	0,86	(0,34)	0,86	(0,35)	0,84	(0,37)
Arbeidstimer i uken	40,5	(14,6)	41,1	(8,98)	41,6	(12,4)	41,8	(11,4)	42,2	(12,2)
Inntekt (i 1000, kat.)	465,1	(231,1)	528,6	(223,3)	550,2	(241,6)	573,4	(246,8)	564,2	(273,3)
Grunnskole	0,11	(0,31)	0,090	(0,29)	0,046	(0,21)	0,045	(0,21)	0,047	(0,21)
Videregående	0,61	(0,49)	0,60	(0,49)	0,54	(0,50)	0,53	(0,50)	0,57	(0,50)
Høyere utd., lavere grad	0,20	(0,40)	0,20	(0,40)	0,26	(0,44)	0,27	(0,44)	0,22	(0,41)
Høyere utd., høyere grad	0,074	(0,26)	0,10	(0,31)	0,15	(0,36)	0,16	(0,37)	0,17	(0,37)
Ektefelle/samboende	0,42	(0,49)	0,69	(0,46)	0,66	(0,47)	0,73	(0,44)	0,74	(0,44)
N	396		191		1521		817		229	
Kvinner										
Alder	34,4	(7,09)	34,2	(6,55)	35,1	(6,52)	35,4	(6,55)	36,7	(6,71)
Antall egne søsken	1,97	(1,40)	1,84	(1,42)	2,02	(1,44)	2,10	(1,52)	2,87	(2,28)
I arbeid nå	0,78	(0,42)	0,79	(0,41)	0,89	(0,31)	0,78	(0,41)	0,85	(0,36)
Fast stilling	0,85	(0,36)	0,81	(0,39)	0,86	(0,34)	0,83	(0,37)	0,84	(0,37)
Arbeidstimer i uken	40,5	(14,6)	35,5	(11,4)	41,6	(12,4)	36,4	(11,5)	42,2	(12,2)
Inntekt (i 1000, kat.)	465,1	(231,1)	417,6	(211,9)	550,2	(241,6)	441,7	(194,8)	564,2	(273,3)
Grunnskole	0,11	(0,31)	0,063	(0,24)	0,046	(0,21)	0,023	(0,15)	0,047	(0,21)
Videregående	0,61	(0,49)	0,42	(0,49)	0,54	(0,50)	0,37	(0,48)	0,57	(0,50)
Høyere utd., lavere grad	0,20	(0,40)	0,39	(0,49)	0,26	(0,44)	0,43	(0,50)	0,22	(0,41)
Høyere utd., høyere grad	0,074	(0,26)	0,12	(0,33)	0,15	(0,36)	0,18	(0,38)	0,17	(0,37)
Ektefelle/samboende	0,42	(0,49)	0,64	(0,48)	0,66	(0,47)	0,80	(0,40)	0,74	(0,44)
N	396		215		1521		1502		229	

Note: Tabellen viser gjennomsnittlige verdier på bakgrunnskjennetegn for alle respondenter som har oppgitt at de anser henholdsvis ingen, ett, to, tre eller fire eller flere barn som ideelt. Menn i øverste panel, kvinner i nederste panel.

Tabell 3.2 Deskriptiv statistikk blant respondenter i alderen 41–46 år, etter om de ønsker seg flere eller færre barn enn partneren

	Kvinner						Menn					
	Ønsker færre		Ønsker samme		Ønsker flere		Ønsker færre		Ønsker samme		Ønsker flere	
	Snitt	st.avv.	Snitt	st.avv.	Snitt	SE	Snitt	st.avv.	Snitt	st.avv.	Snitt	st.avv.
Egne kjennetegn												
Alder	34,5	(6,31)	35,7	(6,16)	35,2	(6,43)	35,8	(6,10)	36,7	(6,04)	36,3	(5,96)
Antall egne søsken	2,29	(2,33)	2,05	(1,44)	2,02	(1,35)	2,07	(1,40)	2,12	(1,54)	2,38	(1,75)
Grunnskole	0,068	(0,25)	0,033	(0,18)	0,020	(0,14)	0,057	(0,23)	0,050	(0,22)	0,027	(0,16)
Videregående	0,39	(0,49)	0,38	(0,48)	0,36	(0,48)	0,59	(0,49)	0,51	(0,50)	0,52	(0,50)
Høyere utd, lavere grad	0,35	(0,48)	0,41	(0,49)	0,44	(0,50)	0,22	(0,42)	0,28	(0,45)	0,28	(0,45)
Høyere utd, høyere grad	0,18	(0,39)	0,18	(0,38)	0,17	(0,38)	0,13	(0,34)	0,17	(0,37)	0,17	(0,38)
I arbeid nå	0,80	(0,40)	0,80	(0,40)	0,73	(0,44)	0,92	(0,27)	0,92	(0,27)	0,88	(0,33)
Arbeidstimer i uken	36,8	(11,8)	36,8	(9,88)	36,4	(12,6)	42,2	(11,8)	41,8	(10,00)	41,5	(9,24)
Fast stilling	0,87	(0,34)	0,86	(0,35)	0,84	(0,37)	0,86	(0,35)	0,90	(0,30)	0,83	(0,38)
Inntekt (i 1000, kat.)	442,7	(195,0)	446,7	(192,7)	450,0	(194,3)	590,2	(238,5)	612,8	(218,8)	573,7	(226,6)
Partner kjennetegn												
Grunnskole	0,048	(0,21)	0,054	(0,23)	0,056	(0,23)	0,049	(0,22)	0,046	(0,21)	0,039	(0,19)
Videregående	0,46	(0,50)	0,45	(0,50)	0,43	(0,50)	0,25	(0,43)	0,28	(0,45)	0,34	(0,48)
Høyere utd, lavere grad	0,27	(0,44)	0,28	(0,45)	0,31	(0,46)	0,45	(0,50)	0,43	(0,50)	0,38	(0,49)
Høyere utd, høyere grad	0,23	(0,42)	0,22	(0,41)	0,20	(0,40)	0,25	(0,43)	0,25	(0,43)	0,24	(0,43)
I arbeid nå	0,90	(0,31)	0,92	(0,28)	0,91	(0,29)	0,75	(0,43)	0,81	(0,39)	0,82	(0,38)
Arbeidstimer i uken	40,5	(7,87)	41,8	(9,80)	41,1	(9,82)	36,5	(8,97)	36,6	(8,28)	35,8	(9,62)
Fast stilling	0,89	(0,31)	0,85	(0,36)	0,88	(0,32)	0,84	(0,37)	0,87	(0,34)	0,84	(0,37)
Økonomisk posisjon i familien												
Egen inntekt høyere enn partners	0,20	(0,40)	0,19	(0,39)	0,19	(0,39)	0,62	(0,49)	0,61	(0,49)	0,61	(0,49)
Egen og partners inntekt lik	0,13	(0,33)	0,16	(0,37)	0,15	(0,36)	0,17	(0,38)	0,19	(0,39)	0,14	(0,34)
Partners inntekt høyere enn egen	0,68	(0,47)	0,65	(0,48)	0,66	(0,47)	0,21	(0,41)	0,20	(0,40)	0,26	(0,44)
N	296		1704		754		303		1256		345	

Note: Tabellen viser gjennomsnittlige verdier på bakgrunnskjenntegn for mannlige og kvinnelige respondenter, etter om de ønsker færre, like mange eller flere barn enn partneren. Utvalget er alle respondenter i alderen 41–46 år som har svart på spørsmålet «Hvis du kunne velge, hvor mange barn skulle du ideelt sett ønske deg?» og spørsmålet «Hvor mange barn har du inntrykk av at din partner ønsker seg?».

Blant menn som er oppvokst med flere søsken, er det flere som oppgir at de ønsker seg flere barn enn det partneren gjør. Dette er helt motsatt blant kvinner, der er det flere som oppgir at de ønsker seg færre barn enn partneren gjør, blant dem som har mange egne søsken.

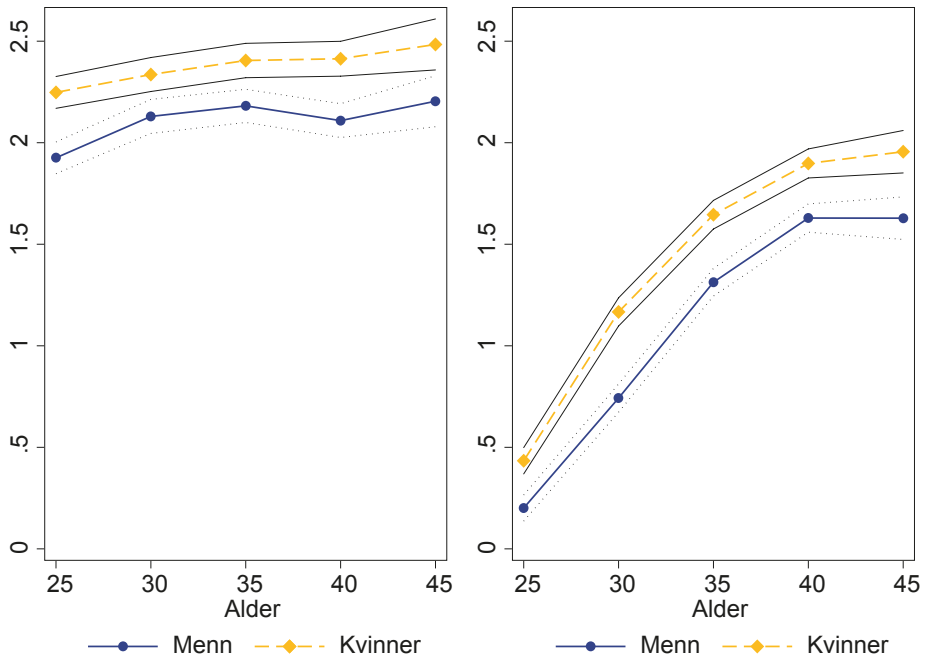
Kvinner som ønsker seg flere barn enn partneren, skiller seg mest fra de andre to gruppene, som ønsker færre enn eller like mange barn som partneren. Blant dem som ønsker seg flere barn enn partneren, har relativt flere høyere utdanning, lavere grad, men de er i mindre grad i arbeid og har færre arbeidstimer i uken. Gjennomsnittsinntekten blant dem som er i arbeid, er imidlertid høyere enn blant dem som ønsker seg færre enn eller like mange barn som partneren. De har i relativt større grad også oftere en partner med høyere utdanning, lavere grad, men ellers skiller ikke partnerne seg veldig mye fra de andre gruppene i snitt.

Menn som ønsker seg færre barn enn partneren, har sjeldnere høyere utdanning og arbeider i snitt flere timer i uken enn dem som ønsker seg flere eller like mange barn som partneren. Partnerne er i mindre grad i arbeid, og relativt flere av mennene i denne gruppen har høyere inntekt enn partneren. Det er derfor menn med en relativt større forsørgerbyrde som ønsker færre barn enn partneren. I alle gruppene er det flere menn enn kvinner som oppgir å ha høyere inntekt enn partneren. Det er allikevel forskjeller mellom gruppene i *hvor mange* som har høyere inntekt enn partneren, og det er disse *relative* forskjellene vi kommenterer her.

Menn som ønsker seg flere barn enn partneren, har oftere høyere utdanning, lavere grad, er i mindre grad i arbeid og jobber færre timer i uken. De har også i snitt lavere inntekt enn dem som ønsker færre eller like mange barn som partneren. De har oftere en partner som har videregående utdanning, og som i snitt arbeider færre timer enn dem i uken. Det er også en relativt større andel i denne gruppen som har en partner som tjener mer. Menn som ønsker flere barn enn partneren, har altså en relativt mindre forsørgerbyrde i familien.

For både menn og kvinner ser det altså ut til at egne ønsker om antall barn – også i forhold til partnerens ønsker – avhenger av utdanningsnivå og hvor mye de arbeider. Forskjellen mellom dem som ønsker færre barn enn partneren, og dem som ønsker flere, er imidlertid større blant menn enn blant kvinner. Blant menn har gruppen som ønsker seg færre barn enn partneren, en relativt større forsørgerbyrde, med mange arbeidstimer i uken, og relativt flere har høyere inntekt enn partneren. Gruppen har allikevel ikke de høyeste snittinntektene, noe som indikerer at de har mindre økonomisk spillerom til å forsørge en stor familie.

Figur 3.2 Ønsket barnetall i spørreundersøkelse og faktisk barnetall, etter alder. Menn og kvinner.

Note: Panelet til venstre viser gjennomsnittlig antall barn respondentene i spørreundersøkelsen oppga at de ønsket seg, etter kjønn og aldersgruppe (N = 7 534). Panelet til høyre viser gjennomsnittlig antall barn blant de samme respondentene. Heltrukket linje for menn og stiplet linje for kvinner, omgitt av 95 % konfidensintervall.

3.3 Ideelt og faktisk barnetall for ulike aldersgrupper

I figur 3.2 sammenlikner vi gjennomsnittlig ideelt antall barn med gjennomsnittlig faktisk antall barn i de ulike aldersgruppene for menn og kvinner blant respondentene. I venstre panel ser vi at respondentene i undersøkelsen vår ønsker seg nokså mange barn i snitt: Med unntak av menn under 30 ønsker både kvinner og menn i alle aldersgrupper seg i snitt flere enn to barn. Særlig blant kvinnene er det en tendens over hele aldersspennet at de som er eldre, i snitt ønsker seg flere barn enn dem som er yngre. For menn er det liten forskjell fra 35 år og oppover, mens menn under 35 i snitt ønsker seg færre barn jo yngre de er. Kvinnene i undersøkelsen vår ønsker seg i snitt 2,3 barn, mens mennene i snitt ønsker seg 2,1 barn. Tallene våre tyder altså på at dersom respondentene hadde fått like mange barn som de ønsket seg, ville reproduksjonsnivået, som i Norge ligger på litt under 2,1 barn per kvinne, vært innenfor rekkevidde.

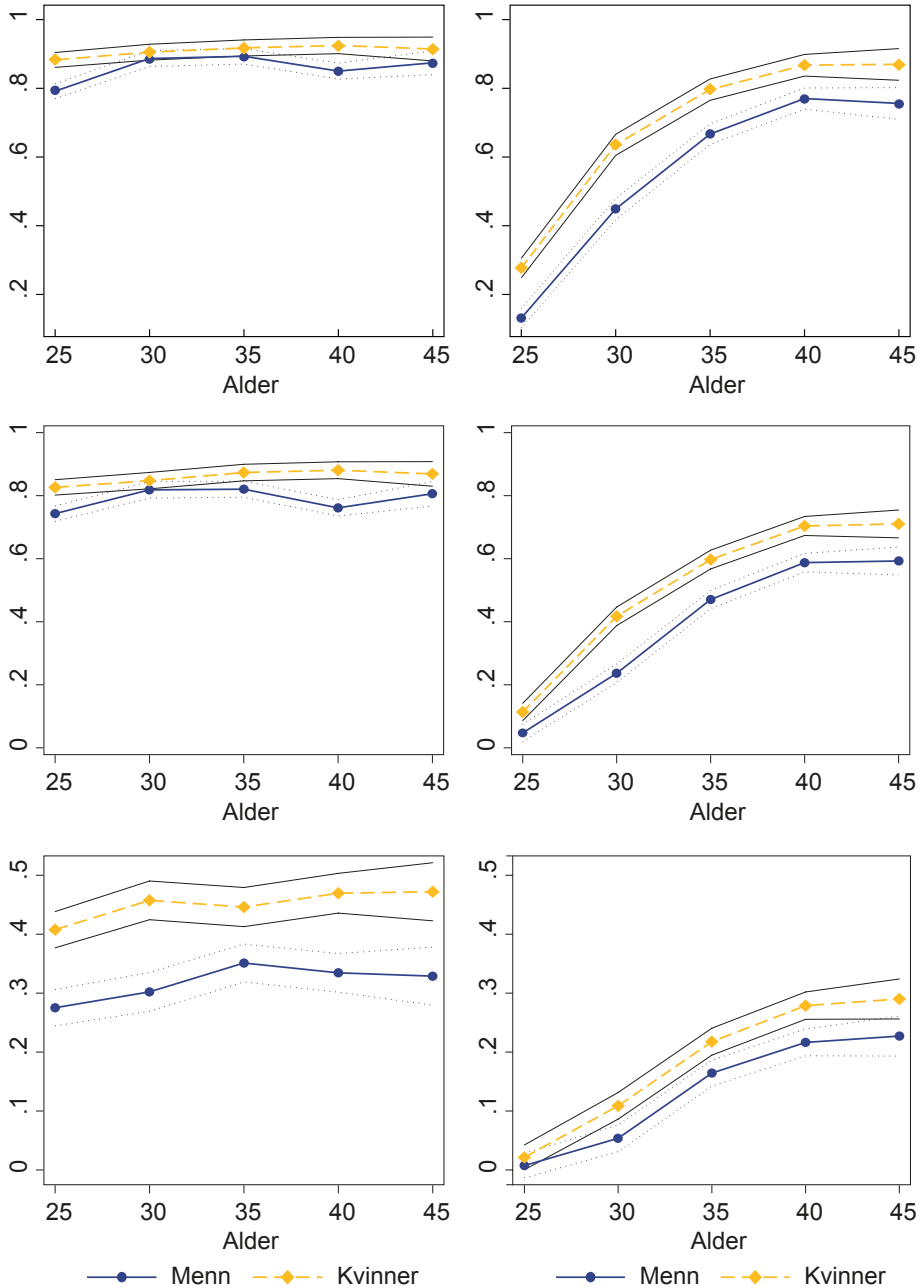
Til sammenlikning viser vi i høyre panel i figur 3.2 hvor mange biologiske barn de kvinnelige og mannlige respondentene i de ulike aldersgruppene har oppgitt at de faktisk har. Gjennomsnittlig ønsket antall barn avviker signifikant fra gjennomsnittlig faktisk barnetall i alle aldersgruppene. For de yngre aldersgruppene kan mye av avstanden naturlig nok ennå hentes inn. Blant de kvinnelige respondentene våre som er over 40 år, ser vi like fullt at gjennomsnittlig antall biologiske barn er 1,93, mens gjennomsnittlig oppgitt ønsket barnetall er 2,44. Også mennene i undersøkelsen vår har fått færre barn enn de ønsker seg. Menns fruktbare periode er mindre klart avgrenset, så de har større mulighet til å hente inn avstanden i de eldre aldersgruppene. Blant våre mannlige respondenter over 40 er gjennomsnittlig antall biologiske barn 1,66, mens gjennomsnittlig oppgitt ønsket barnetall er 2,14.

I figur 3.3 har vi brutt ned opplysningene om ønsket og faktisk antall barn til de ulike paritetene (antall fødsler), etter om de overstiger henholdsvis null (øverste panel), ett (midterste panel) eller to (nederste panel). Andelene vi ser i disse panelene, er altså andelen som overhodet ønsker eller har barn, øverst, andelen som ønsker eller har minst to barn, er i midten, og andelen som ønsker eller har minst tre barn, er nederst.

I øverste panel til venstre ser vi at over 80 prosent av respondentene av begge kjønn og i alle aldersgrupper ønsker seg barn. På tvers av aldersgrupper ligger kvinnene i snitt en anelse høyere, på 91 prosent mot menns 88 prosent ($p < 0.001$). For begge kjønn er det særlig de under 30 som skiller seg fra resten ved i større grad å ikke ønske seg barn (81 prosent blant mennene og 88 prosent blant kvinnene under 30 ønsker minst ett barn). I øverste panel til høyre ser vi hvor stor andel av respondentene i de ulike gruppene som har minst ett barn. I alle aldersgruppene, også de to eldste, ser vi at det er færre som har barn, enn som ønsker seg barn. Vi ser nærmere på barnløshet/barnefrihet og i hvilken grad den er frivillig, i kapittel 7.3.

Som kjent fra figur 3.1 er det få som ønsker kun ett barn. De midterste panelene viser hvor stor andel som ønsker minst to barn (til venstre), og hvor stor andel som har minst to barn (til høyre). De fleste av dem som ønsker ett barn, ønsker også et andre, men vi ser en liten tendens til større sprik mellom kjønnene her: 85 prosent av kvinnene mot 82 prosent av mennene. Det er også større avstand mellom ønske og realitet i de eldste aldersgruppene når det gjelder barn nummer to. Andelen «ufrivillige» ettbarnsforeldre ser dermed ut til å være noe større enn andelen «ufrivillige» blant dem helt uten barn. Vi vender tilbake til dette i kapittel 7.3.

Figur 3.3 Andelen i spørreundersøkelse som ønsker flere enn 0, 1 og 2 barn, og andelen som har flere enn 0, 1 og 2 barn, etter alder. Menn og kvinner.

Note: Panelene til venstre viser andelen av respondentene i spørreundersøkelsen som oppga at de ønsket seg henholdsvis minst ett, minst to eller minst tre barn, etter kjønn og aldersgruppe. Panelene til høyre viser andelen av de samme respondentene som har henholdsvis minst ett, minst to eller minst tre barn, etter kjønn og aldersgruppe (N = 7 534). Heltrukket linje for menn og stiplet linje for kvinner, omgitt av 95 % konfidensintervall.

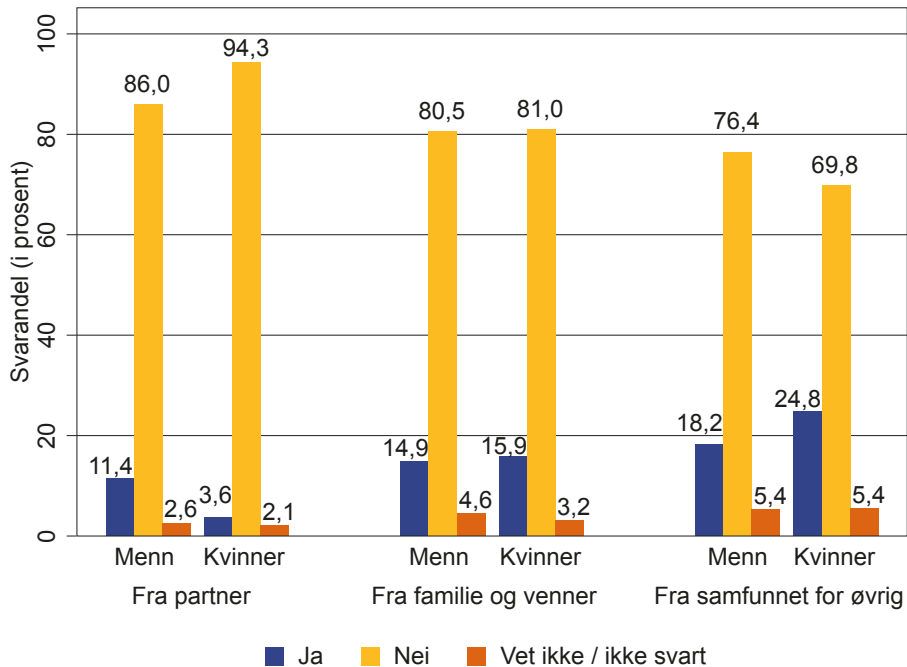
Kjønnsforskjellen viser seg med størst tydelighet når det gjelder ønsket om det tredje barnet: 44 prosent av våre kvinnelige respondenter, mot 33 prosent av våre mannlige, ønsker et tredje barn. Her ligger noe av forklaringen på at gapet mellom ønsket og faktisk barnetall ser ut til å være større blant kvinner enn blant menn: Kvinnene i utvalget ønsker i langt større grad et tredje barn enn det mennene i samme aldersgruppe gjør, mens de bare i litt større grad enn mennene *har* et tredje barn. Når det gjelder ønsket om det tredje barnet, er også aldersprofilen tydeligst, særlig for kvinner: 39 prosent av dem under 30 ønsker et tredje barn, mot 50 prosent blant dem på 45 og 46 år. Også blant de mannlige respondentene er det en tendens til at de yngre i mindre grad ønsker tre barn, men skillet går mellom dem som er yngre enn 35 (29 prosent ønsker et tredje barn), og resten (35 prosent).

Sammenlikner vi med panelene til høyre i figur 3.3, ser vi at det er avvik mellom ønske og realitet for begge kjønn på alle de tre fruktbarhetsmarginene. Hvis vi konsentrerer oss om respondentene i den eldste aldersgruppen – 45–46 år – «mangler» det i snitt et halvt barn (0,55) per respondent (0,56 for menn, 0,53 for kvinner). 62 prosent av våre til sammen 1 298 respondenter i denne aldersgruppen har fått minst så mange barn som de ønsker (4 prosent oppgir endog at de har flere barn enn ønsket), så det er altså et mindretall på 38 prosent (like mange blant mennene som blant kvinnene) som har fått færre barn enn de oppgir som ideelt. Hvis vi dekomponerer dette «underskuddet», ser vi at det største bidraget for menn kommer fra dem uten barn som har oppgitt to barn som ideelt, mens det for kvinner er dem med to barn som gjerne skulle hatt et tredje barn, som bidrar mest til underskuddet.

3.4 Press

Vi stilte samtlige respondenter spørsmålet om de opplever «en forventning eller et press om å få flere barn» enn de selv ønsker, enten fra partneren (ikke stilt til dem som har oppgitt å ikke ha partner), fra familie og venner eller fra samfunnet for øvrig. Svarene for menn og kvinner er vist i figur 3.4. Et overveldende flertall svarer nei hva gjelder samtlige former for press, men det er noen forskjeller som er verdt å kommentere: Tre ganger så mange menn som kvinner sier at de opplever et slikt press fra partneren sin. Omtrent like mange menn og kvinner opplever et slikt press fra familie og venner, og dette er vanligere enn å oppleve press fra partner. Til sist er det aller vanligst å oppleve press «fra samfunnet for øvrig», og dette er vanligere for kvinner enn for menn.

Figur 3.4 Svar på spørsmål om forventning/press om å få flere barn enn man selv ønsker

Note: Figuren viser fordelingen av svar på spørsmålet «Opplever du at det er en forventning eller et press om å få flere barn enn du selv ønsker?» blant mannlige og kvinnelige respondenter (N = 3 221 menn (2 153 med partner), 4 465 kvinner (3 249 med partner)).

3.5 Sammendrag kapittel 3

Kvinnelige respondenter ønsker flere barn enn mannlige respondenter i alle aldersgrupper. I snitt er forskjellen på 0,27 barn; menn ønsker 2,09 barn og kvinner 2,36 barn. Begge deler er høyt sammenliknet med dagens fødselstall. Det er også høyt nok til å sikre reproduksjon.

Blant både menn og kvinner er det aller vanligst å ønske seg to barn. Blant kvinner er det nesten like vanlig å ønske tre som to barn, særlig i de eldre aldersgruppene, mens det blant menn er langt vanligere å ønske to barn enn tre barn. Det er også noe vanligere blant menn å ikke ønske barn overhodet, særlig blant de aller yngste respondentene.

Kvinnene som har svart på spørreundersøkelsen, antar i større grad enn de mannlige respondentene at partneren ønsker færre barn enn dem selv. Mennene

er i større grad av den oppfatning at partneren ønsker like mange barn som de selv ønsker.

Det er en positiv sammenheng mellom utdanningsnivå, inntekt og antallet barn man ønsker seg, blant både menn og kvinner. Sammenhengen mellom inntekt og ønsket antall barn er imidlertid noe sterkere hos menn. Gruppen som ideelt sett ikke ønsker seg noen barn, skiller seg spesielt ut fra resten ved å være yngre, ha lavere utdanning og i mindre grad være i arbeid, de har lavere inntekt, og færre har partner. Det er størst kjønnsforskjell i gruppen som ønsker seg mange barn (fire eller flere). Blant menn er dette de som har høyest inntekt og jobber mest, mens det blant kvinner er gruppen som i snitt tjener nesten minst, og som også jobber minst. Hvis vi deler alle som er i et parforhold, inn i grupper etter om de ønsker seg færre, flere eller like mange barn som partneren gjør, er det ikke så store forskjeller mellom kvinnene i disse ulike gruppene. Blant menn er det i større grad slik at de med en relativt større forsørgerbyrde i familien ønsker seg færre barn enn partneren, mens de som har en relativt mindre forsørgerbyrde, i større grad ønsker seg flere barn enn partneren.

Det er vanlig å regne 45 år som slutten på fruktbar periode for kvinner, og til en viss grad for menn. Alle aldersgruppene i utvalget vårt har færre barn enn det de har oppgitt som ideelt antall, men blant de yngre er det ennå uvisst i hvilken grad avviket vil hentes inn. Blant 45–46-åringene i utvalget vårt mangler hver respondent i snitt et halvt barn. For menn skyldes dette «underskuddet» i hovedsak at noen barnløse menn gjerne skulle hatt to barn, deretter at noen menn med to barn gjerne skulle hatt tre barn, og at noen menn med ett barn gjerne skulle hatt to. For kvinner skyldes mangelen i hovedsak at noen kvinner med to barn gjerne skulle hatt et tredje barn, dernest at kvinner med ett barn gjerne skulle hatt to.

Tre ganger så mange menn som kvinner oppgir at de opplever press fra partneren om å få flere barn enn de selv ønsker, mens flere kvinner enn menn opplever et tilsvarende press fra samfunnet for øvrig. Det er likevel et overveldende flertall som ikke opplever noe slikt press, verken fra partner, fra familie og venner eller fra samfunnet for øvrig.

For både menn og kvinner er antallet barn de «ideelt sett» ønsker seg, høyere enn det faktiske antallet barn de har, i alle aldersgrupper. Kvinner ønsker seg i snitt flere barn enn mennene og oppgir oftere at de ønsker seg flere barn enn partneren gjør. Dette tyder på at mange kvinner og menn kunne tenke seg å få flere barn hvis forholdene hadde ligget til rette for det, men at menn i større grad uansett ville stoppet på to barn.

4 Når vil menn og kvinner ha barn?

Alderen på førstegangsfødende i Norge har økt jevnlig siden 1970, og bare de siste 20 årene har den økt med nesten to år for både menn og kvinner: For kvinner fra 27,2 år i 1999 til 29,5 år i 2018, og for menn fra 29,9 år til 31,8 år i samme periode. Det er en klar sammenheng mellom fødealder og målt fruktbarhet. Sammenhengen er til dels midlertidig: En økning i alderen på førstegangsfødende gir seg automatisk utslag i samlet fruktbarhetstall (SFT), en hovedindikator for fruktbarhet i Norge. SFT er et øyeblikksmål og beregnes ved å legge sammen gjennomsnittlig antall barn som er født per kvinne, på hvert alderstrinn i et gitt år. SFT er derfor følsomt for forskyvninger i tidspunktet for når kvinner får barn. I perioder med stigende fødealder vil SFT gå ned, uansett om kvinnene ender opp med samme antall barn til slutt.

Det er imidlertid også mye som tyder på at høyere fødealder henger sammen med lavere kohortfruktbarhet, som er hvor mange barn individene i en kohort har i snitt når de har passert fruktbar alder (45 år er en vanlig grense for kvinner, for menn er det også vanlig å bruke høyere alder). Årsaksretningen i denne sammenhengen er ukjent: Vi vet ikke om den skyldes at mennesker uansett planlegger å få færre barn, og dermed kan tillate seg å få barn senere, eller om det er slik at utsettelsen av det første barnet skyldes andre forhold (som at man vil fullføre utdanning og finne en partner), og at utsettelsen deretter gjør det vanskelig å få like mange barn som før. Økningen i antallet som oppsøker fertilitetsbehandling i Norge, kan tyde på at stadig flere opplever at alder utgjør en ikke tilsiktet begrensning. Til sist vet vi heller ikke om økningen i fødealder skyldes endrede normer og oppfatninger om hvor gammel man bør være før man får barn.

Derfor er det interessant å se hvilke tanker kvinner og menn har om når de ønsker å få barn – både om når de ønsker å få sitt første barn, og om de har en grense for hvor gamle de vil være når de får sitt siste barn. Det er også interessant å vite hvilke forhold de mener at bør være på plass før de får sitt første barn, og hva de tenker om endringene som kommer med alderen i de biologiske forutsetningene for å få barn.

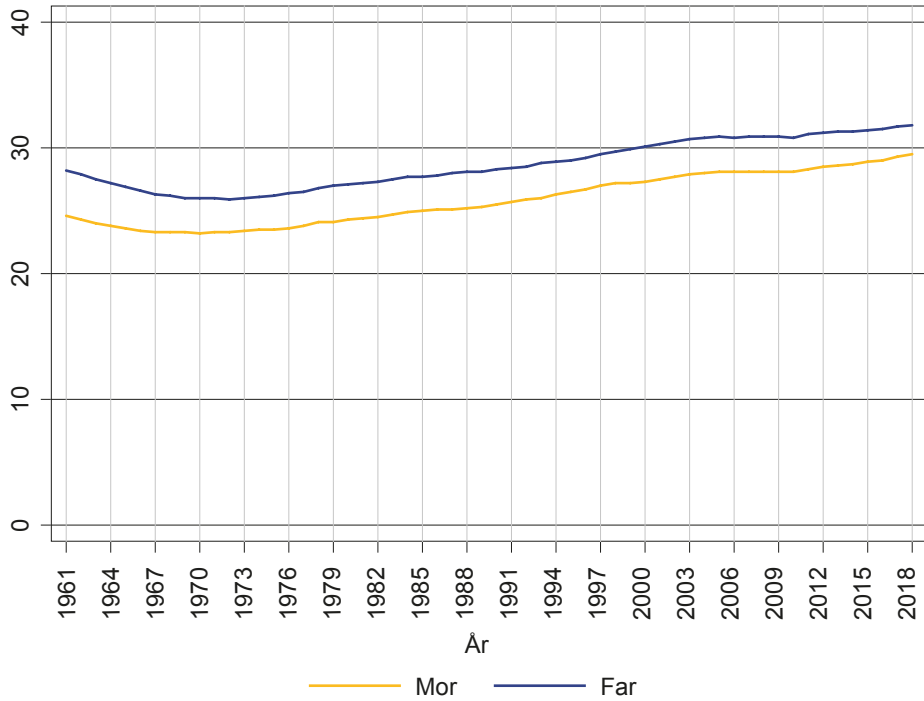
4.1 Ønsket alder ved første fødsel

Til dem som hadde svart at de ønsket minst ett barn, stilte vi spørsmålet: «Hvis du kunne velge, ved hvilken alder skulle du ideelt sett ønsket deg å få ditt første barn?» Svarene er vist i øverste panel i figur 4.2. For det første ser vi at våre respondenter, på tvers av kjønn og alder, i snitt oppgir en ideell alder ved første fødsel som ligger langt under 30 år. Gjennomsnittet for menn er 28 år, mens det for kvinner er 26,7 år. Dette er både mye lavere enn den gjennomsnittlige alderen på førstegangsfødende i befolkningen (representert i tabell 2.1 for førstegangsfødende i samme aldersgruppe og i figur 4.1 for førstegangsfødende hvert år i hele befolkningen), og mye lavere enn den gjennomsnittlige alderen på førstegangsfødende i utvalget vårt. Dette tyder på at kvinner og menn i utvalget vårt får barn senere enn det de selv anser som ideelt. Blant respondenter over 35 år som har fått barn, er den gjennomsnittlige forskjellen mellom ideell alder og faktisk alder ved første fødsel 3,1 år for menn og 1,8 år for kvinner. Dette illustreres videre i nederste panel av figuren, hvor har vi sett på hvor mange i hver aldersgruppe som enten har passert ideell førstegangsalder uten å få barn, eller som fikk sitt første barn etter den alderen de selv oppgir som ideell. Grafen viser at blant alle respondentene våre over 30 som ønsker seg barn, så har flere enn halvparten oppgitt en ideell alder de passerte uten å få sitt første barn. Blant 35-åringene mener hele 82 prosent av kvinnene og 69 prosent av mennene at de enten fikk eller kommer til å få sitt første barn ved en alder som er høyere enn den de oppgir som ideell.

Forskjellen mellom kjønn i spørsmålet om ideell alder ved første fødsel er kun 1,3 år (statistisk signifikant, $p < 0,001$), altså langt mindre enn gjennomsnittlig forskjell i alder ved første fødsel både i utvalget vårt, hvor mennene i snitt er 2,3 år eldre enn kvinnene ved første barns fødsel, og i befolkningen, hvor forskjellen ligger på ca. to år i aldersgruppen vi studerer (se tabell 2.1). Mennene i utvalget vårt får i større grad enn kvinner barn senere enn det de anser som ideelt.

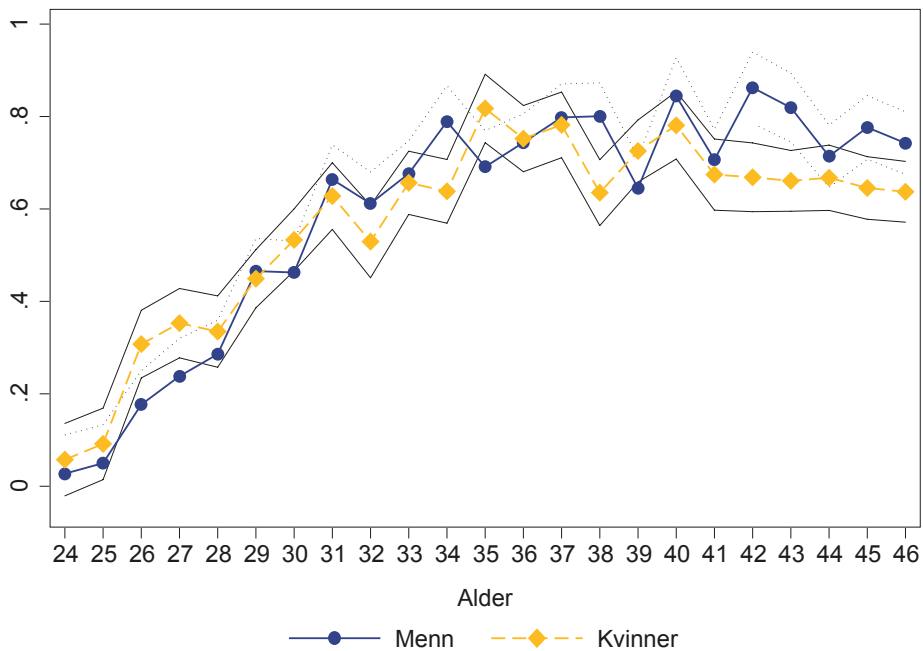
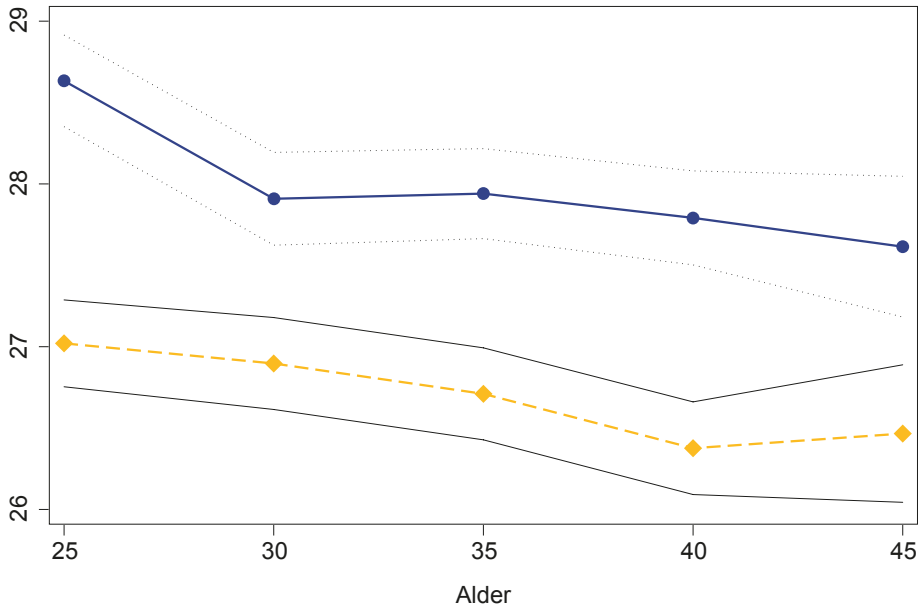
Siden alderen på førstegangsfødende har økt så mye over tid, er det også interessant å se at det ikke er veldig store forskjeller mellom aldersgruppene i utvalget vårt i oppfatningen av hva som er ideell alder for førstegangsfødende. Det er en svak tendens til at de yngre respondentene i snitt oppgir en høyere ideell alder. Sammenlikner man gjennomsnittet for de yngste og de eldste, som altså har 20 år mellom seg, er forskjellen på 0,7 år – langt mindre enn økningen i alder på førstegangsfødende i løpet av de siste 20 årene.

Figur 4.1: Gjennomsnittlig alder ved første fødsel

Note: Utviklingen i gjennomsnittlig alder ved første fødsel for befolkningen bosatt i Norge. Kilde: Statistisk sentralbyrå, basert på alle fødsler i perioden.

Figur 4.2 Ønsket alder ved første fødsel i spørreundersøkelse, etter kjønn og alder

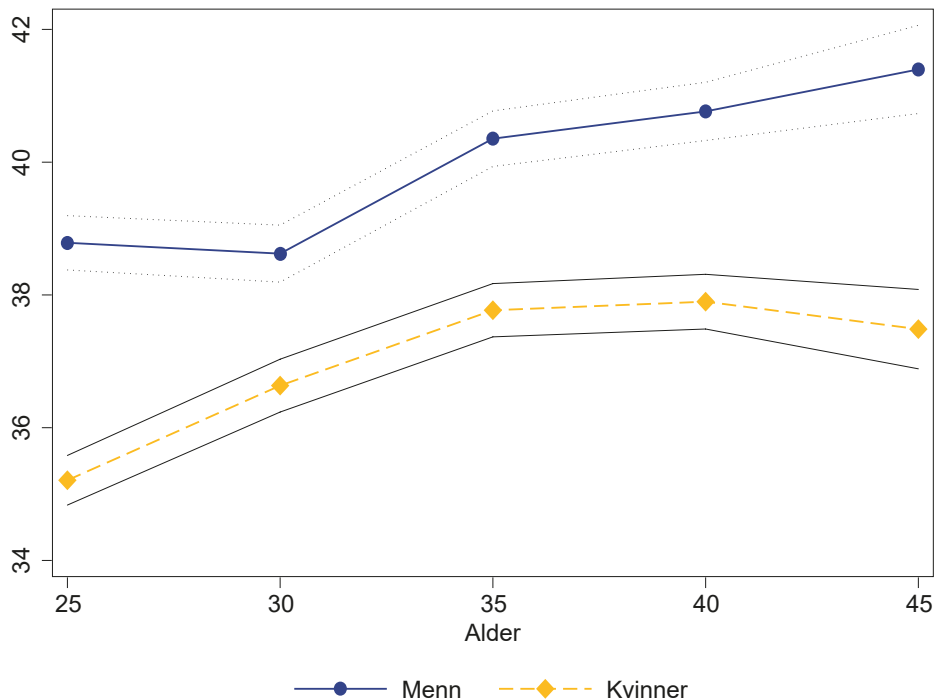

Note: Øverste panel viser gjennomsnittlig alder respondentene i spørreundersøkelsen oppga at de ønsket seg når de fikk sitt første barn, etter kjønn og aldersgruppe. Nederste panel viser andelen i hver aldersgruppe som enten har passert ideell førstegangsalder uten å få barn, eller som fikk sitt første barn etter den alderen de selv oppgir som ideell. (N = 2 732 menn, 3 919 kvinner). Heltrukket linje for menn og stiplet linje for kvinner, omgitt av 95 % konfidensintervall.

4.2 Ønsket alder ved siste fødsel

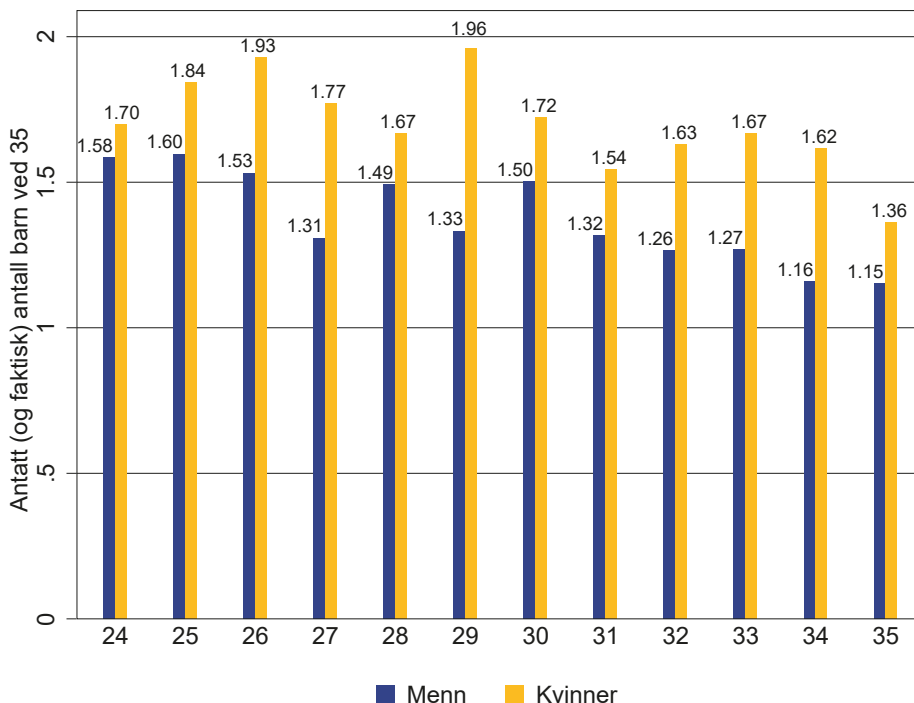
Til dem som oppga at de ønsket barn, stilte vi også dette spørsmålet: «Har du en grense for hvor gammel du vil være når du får ditt siste barn?» Svaret på dette spørsmålet er vist i figur 4.3. Her ser vi at det faktisk er en tendens til at de yngre respondentene oppgir en lavere alder som grense. Det er sannsynlig at dette ikke bare reflekterer en holdningsforskjell mellom kohorter, men at tanker om hva som er for gammelt og ikke, forskyver seg etter hvert som man blir eldre. Kvinnelige respondenter oppgir i snitt en aldersgrense på 36,9 år. Mannlige respondenter oppgir i snitt en aldersgrense på 39,8 år. Holdt sammen med svarene på spørsmål om ideell alder ved første fødsel gir dette et tydelig bilde av at både kvinner og menn har et ideelt fruktbarhetsvindu som er i samsvar med biologiske begrensninger.

Figur 4.3 Oppgitt grense for ønsket alder ved siste fødsel i spørreundersøkelse, etter kjønn og alder

Note: Figuren viser gjennomsnittlig alder respondentene i spørreundersøkelsen oppga at de hadde som grense for når de ønsket å få sitt siste barn, etter kjønn og aldersgruppe (N = 1 997 menn, 3 175 kvinner). Heltrukket linje for menn og stiplet linje for kvinner, omgitt av 95 % konfidensintervall.

Figur 4.4 Forventet antall barn ved 35 år

Note: Figuren viser gjennomsnittlig antall barn respondentene oppga som svar på spørsmålet «Hvor mange barn regner du med å ha når du er 35 år?» for verdiene 24–34 år. Utvalget er respondenter under 35 år (N = 1 330 menn, 2 028 kvinner). For verdien 35 viser vi gjennomsnittlig antall barn blant respondenter som er 35 år gamle (N = 75 menn, 152 kvinner).

4.3 Antall barn innen 35 år

Til deltakere under 35 år stilte vi dette spørsmålet: «Hvor mange barn regner du med å ha når du er 35 år?» De gjennomsnittlige svarene i ulike grupper av kjønn og alder er vist i figur 4.4, hvor vi i tillegg har tatt med faktisk antall barn blant deltakerne som er 35 år. Det er betydelige forventninger til antall barn ved 35 år over hele aldersspennet sammenliknet med hvor mange barn 35-åringene i utvalget faktisk har.

Selv om dette er ulike deltakere som er observert ved ulike aldre, og ikke samme person etter hvert som vedkommende blir eldre, gir dette en indikasjon på at både menn og kvinner har forventninger til når de skal få barn, som med stor sannsynlighet ikke vil innfris.

4.4 Betydningen av ulike forhold for beslutningen om å få sitt første barn

Vil stilte spørsmålet: «Mange forhold kan spille inn i folks beslutninger om å få barn. La oss si at du nå stod overfor beslutningen om å få ditt første barn. Hvor viktig ville de følgende faktorene være for deg i denne beslutningen:

- å være etablert i et fast forhold
- å være ferdig med utdannelsen
- å ha fast jobb
- å eie egen bolig
- å ha trygg økonomi
- å ha nådd noen av karrieremålene du har satt deg
- å bo i nærheten av familie»

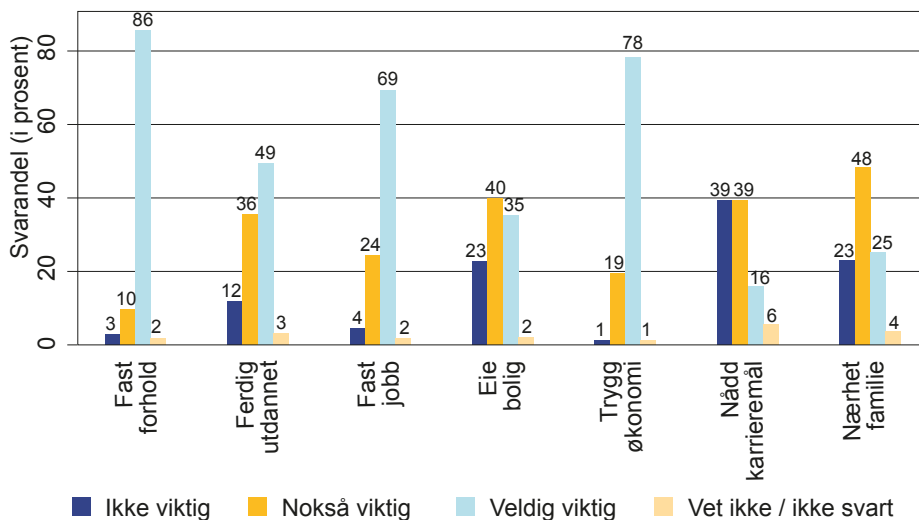
Respondentene kunne velge blant svaralternativene «ikke viktig», «nokså viktig», «veldig viktig» og «ingen mening». I figur 4.5 viser vi hvordan respondentene svarte for de ulike faktorene. Vi stilte dette spørsmålet også i spørreundersøkelsen i 2017 (se Cools og Strøm, 2018), men da var ikke det siste punktet, om nærhet til familie, med – og vi spurte om «god økonomi» heller enn «trygg økonomi» og om «å ha gode karriereutsikter» heller enn «å ha nådd noen av karrieremålene du har satt deg».

Blant forholdene respondentene anser som viktig at er på plass før de får sitt første barn, kommer fast forhold på topp, deretter trygg økonomi. På tredje plass kommer fast jobb.

Respondentene legger relativt mindre vekt på å eie bolig og å ha nådd karrieremål. Forholdene som er med i begge undersøkelsene (fast forhold, ferdig utdannet, fast jobb, eie bolig), er vektlagt påfallende likt. Trygg økonomi anses som viktigst etter fast forhold, deretter fast stilling. Dette tyder på at økonomisk trygghet (også i form av fast stilling) er veldig viktig.

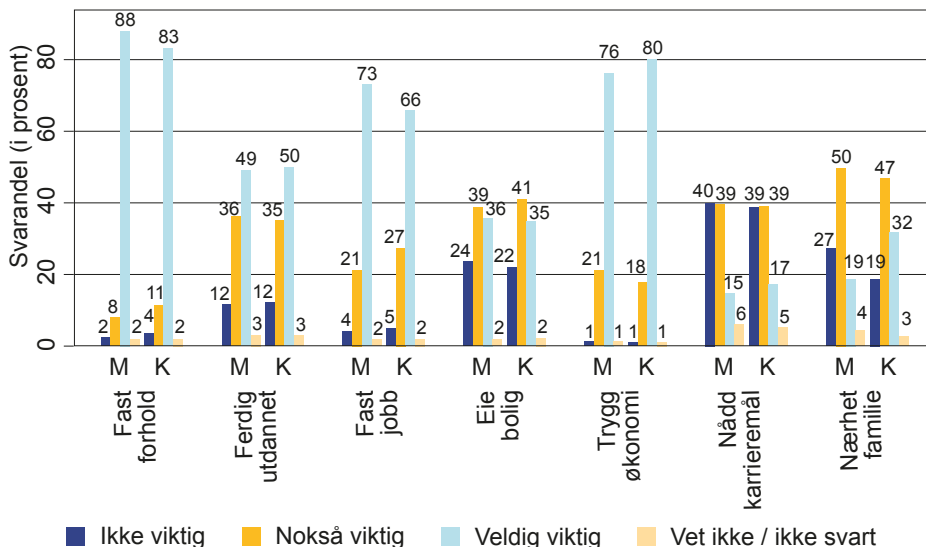
I figur 4.6 har vi delt inn utvalget etter kjønn. Menn vektlegger i større grad enn kvinner betydningen av fast forhold og fast jobb, mens kvinner legger noe større vekt enn menn på betydningen av trygg økonomi. Forskjellen mellom menn og kvinner er størst i vektleggingen av å bo nær familie, som betyr langt mer for kvinner enn for menn.

Figur 4.5 Anslått viktighet av at ulike forhold er på plass før man får sitt første barn

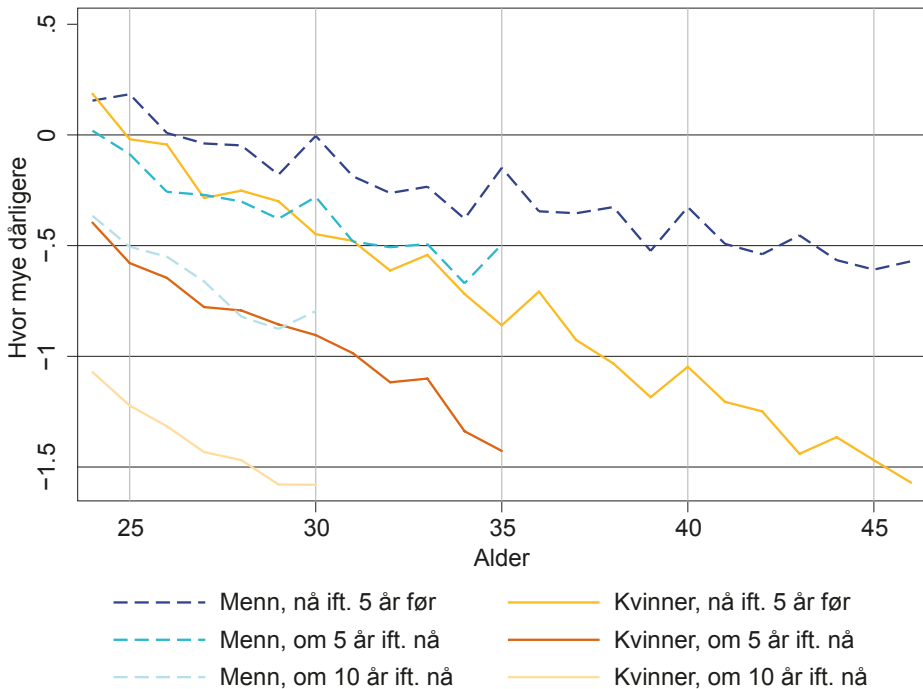
Note: Figuren viser andeler blant respondentene i spørreundersøkelsen som svarte henholdsvis «ikke viktig», «nokså viktig», «veldig viktig» og «vet ikke / svarer ikke» på spørsmål om viktigheten av å ha på plass ulike forhold i livet, angitt under hver samling søyler (N = 3 221 menn, 4 465 kvinner).

Figur 4.6 Anslått viktighet av at ulike forhold er på plass før man får sitt første barn, etter kjønn

Note: Figuren viser andeler blant respondentene i spørreundersøkelsen som svarte henholdsvis «ikke viktig», «nokså viktig», «veldig viktig» og «vet ikke / svarer ikke» på spørsmål om viktigheten av å ha på plass ulike forhold i livet, angitt under hver samling søyler, for menn («M», N = 3 221) og kvinner («K», N = 4 465).

Figur 4.7 Oppfatning om forverring av biologisk evne til å få barn, etter kjønn og alder

Note: Figuren viser scorer for svar på spørsmål om endring av biologisk evne til å få barn. N = 3 209 menn og 4 450 kvinner (nå i forhold til 5 år før), 1 464 menn og 2 278 kvinner (om 5 år i forhold til nå), 1 054 menn og 1 515 kvinner (om 10 år i forhold til nå).

4.5 Oppfatninger om biologi

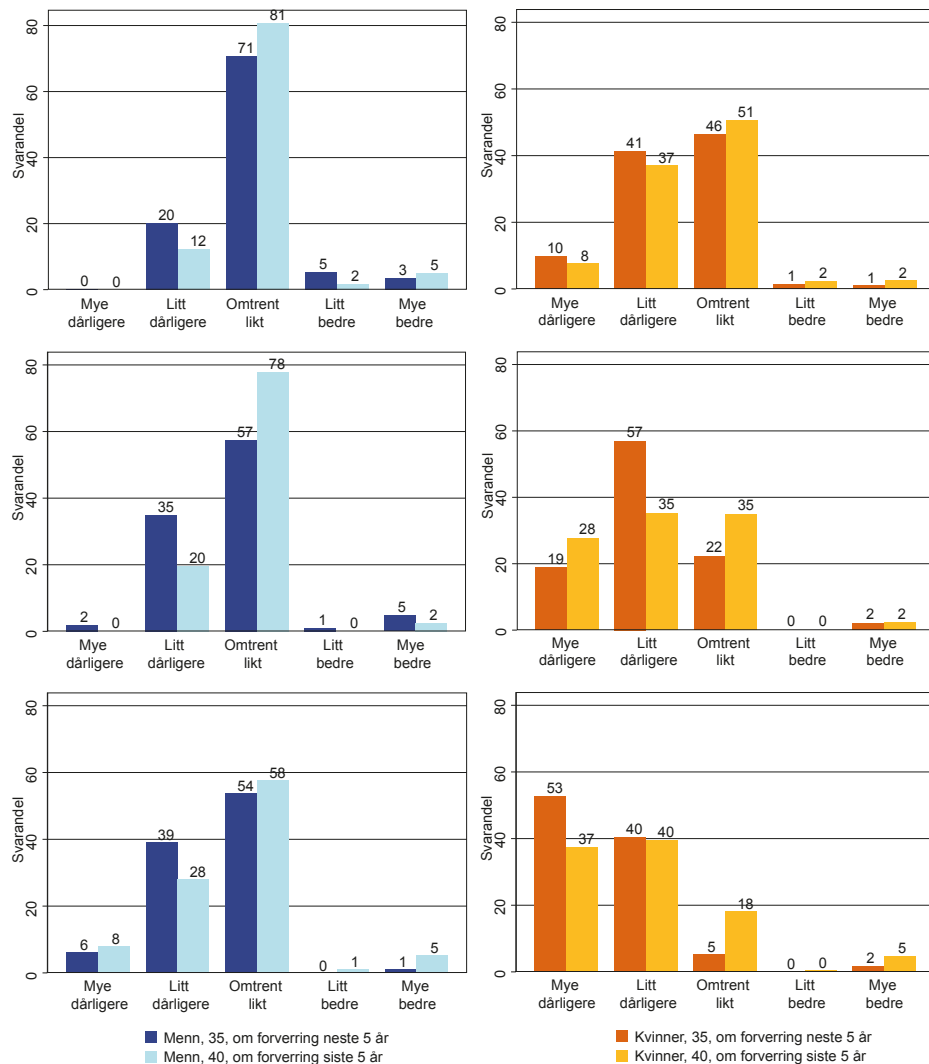
Vi stilte deltakerne i spørreundersøkelsen tre spørsmål om hvordan de tror deres biologiske evne til å få barn endres. Alle ble stilt spørsmålet «Hvordan tror du dine biologiske/fysiske muligheter til å få barn er nå sammenliknet med da du var fem år yngre?». I tillegg stilte vi alle som var 35 år eller yngre, dette spørsmålet: «Hvordan tror du dine biologiske/fysiske muligheter til å få barn vil være om fem år sammenliknet med i dag?» De som var 30 år eller yngre, ble også bedt om å svare på følgende spørsmål: «Hvordan tror du dine biologiske/fysiske muligheter til å få barn vil være om ti år sammenliknet med i dag?» Svaralternativene var «mye dårligere», «litt dårligere», «omtrent likt», «litt bedre» og «mye bedre». For å framstille svarene grafisk har vi gitt svaralternativene verdi fra -2 («mye dårligere») til +2 («mye bedre»). Negative verdier i figuren indikerer altså at kvinner eller menn i en gitt aldersgruppe i snitt tror at fruktbarheten forverres.

Det er tre ting som er verdt å merke seg med denne figuren. Det første er at så godt som samtlige verdier ligger under null, altså at menn og kvinner i alle aldersgrupper i snitt mener at fruktbarheten forverres over en fem- eller tiårsperiode (unntaket er 24–25-åringene, som vurderer egen fruktbarhet nå sammenliknet med for fem år siden). Det er slående at dette også gjelder menn fra tidlig alder, og ikke bare kvinner.

Det andre er at kurvene faller jo eldre respondentene er. Dette betyr at tendensen til å mene at fruktbarheten forverres, er sterkere blant eldre respondenter. Dersom for eksempel 35–40-åringene i like stor grad mente at fruktbarheten ble svekket de neste fem årene, skulle kurvene for menn og kvinner «om fem år i forhold til nå» ligge flatt mellom 35 og 40 år. Igjen gjelder dette begge kjønn, selv om tendensen er litt svakere for menn enn for kvinner.

Det tredje handler om å sammenlikne oppfatninger om fem års forverring ettersom respondenten sammenlikner med fortid eller framtid. Siden vi har stilt spørsmål om forverring i løpet av fem år både framover og bakover, kan vi sammenlikne grupper som skiller fem år i alder, og se hvordan den yngste gruppen tenker om framtidig forverring, sammenliknet med hvordan gruppen som er fem år eldre, tenker om forverringen som har skjedd de siste fem årene. Om man for eksempel ser på kurven for «kvinner, om fem år i forhold til nå» og ser på verdien den har ved en gitt alder, ligger den stort sett lavere enn verdien på kurven «kvinner, nå i forhold til fem år før» for dem som er fem år eldre. Det samme gjelder de tilsvarende kurvene for menn. I figur 4.8 illustrerer vi dette ved å vise svarandelene for utvalgte paringer av aldersgrupper med fem års mellomrom. Vi ser at den yngste gruppen i hvert panel i mindre grad har svart «omtrent likt» og i større grad har svart «litt dårligere» og/eller «mye dårligere», og at dette igjen gjelder både kvinner og menn.

Figur 4.8 Sammenlikning mellom yngre og eldre respondenter om oppfatning av endring i biologisk evne til å få barn

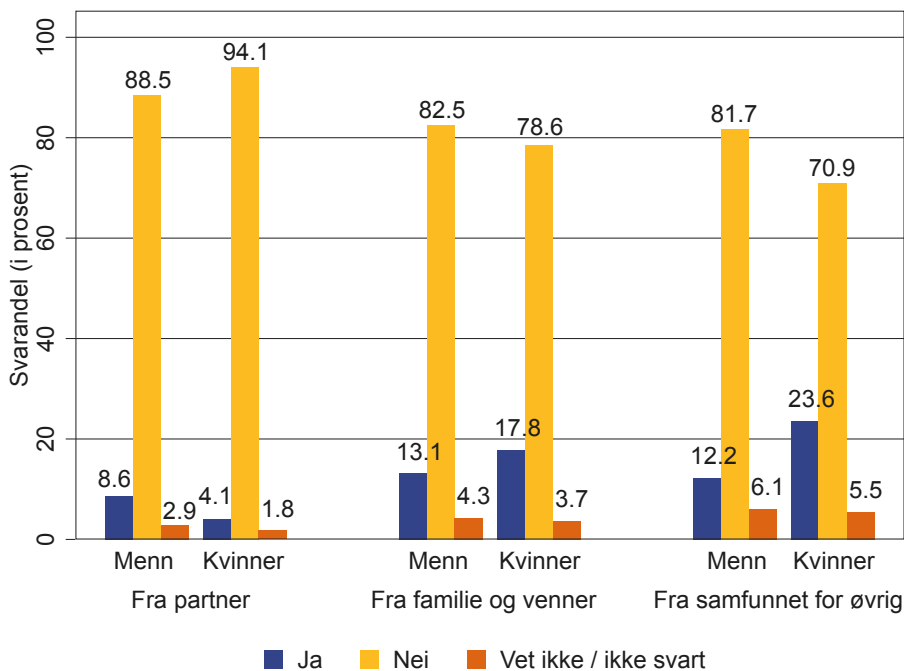
Note: Figuren viser scorer for svar på spørsmål om endring av biologisk evne til å få barn de neste fem årene vs. de siste fem årene, for utvalgte aldersgrupper av kvinner og menn.

4.6 Press

Vi spurte også samtlige respondenter om de opplever en forventning eller et press om å få barn *tidligere* enn de selv ønsker – igjen enten fra partneren (ikke stilt til dem som har oppgitt å ikke ha partner), fra familie og venner eller fra samfunnet for øvrig. Svarene vises i figur 4.9.

Mønsteret er nokså likt som i figur 3.4: De aller fleste svarer nei hva gjelder samtlige former for press, men igjen er det slik at flest føler press «fra samfunnet for øvrig» og færrest fra partneren sin. Dobbelt så mange menn som kvinner opplever et press fra partneren om å få barn tidligere enn de selv ønsker, mens det er kvinner som i størst grad opplever press fra familie og venner og fra samfunnet for øvrig om å få barn tidligere enn de selv ønsker.

Figur 4.9 Svar på spørsmål om forventning/press om å få barn tidligere enn man selv ønsker

Note: Figuren viser fordelingen av svar på spørsmålet «Opplever du at det er en forventning eller et press om å få barn tidligere enn du selv ønsker?» blant mannlige og kvinnelige respondenter (N = 2 769 menn (1 969 med partner), 3 967 kvinner (2 991 med partner)).

4.7 Sammendrag kapittel 4

Deltakerne i undersøkelsen oppgir en ideell alder ved første fødsel – 28 år blant menn og 26,7 blant kvinner – som ligger under faktisk gjennomsnittlig fødealder både i befolkningen og i utvalget. Et stort flertall av respondentene over 30 år har enten ikke rukket eller regner ikke med å rekke å få sitt første barn før alderen de har oppgitt som ideell. Det er en liten tendens til at eldre respondenter oppgir en lavere ideell alder ved første fødsel enn yngre respondenter, men forskjellen er for liten til å egne seg som forklaring på endringen i gjennomsnittlig fødealder de siste tiårene.

Mannlige respondenter ønsker i snitt å ha fått sitt siste barn innen de fyller 40, og kvinnelige respondenter innen de fyller 37.

Respondentene under 35 år har relativt høye forventninger til hvor mange barn de kommer til å ha når de er 35 år, sammenliknet med hvor mange barn 35-åringer har i snitt både i befolkningen og i spørreundersøkelsen.

Blant forholdene respondentene mener er viktig at er på plass før de får sitt første barn, kommer fast forhold på topp, deretter trygg økonomi. På tredje plass kommer fast jobb. Respondentene legger relativt mindre vekt på å eie bolig og å ha nådd karrieremål. Menn vektlegger i større grad enn kvinner betydningen av fast forhold og fast jobb, mens kvinner legger noe større vekt enn menn på betydningen av trygg økonomi. Forskjellen mellom kjønnene er størst i vektleggingen av å bo nær familie, som betyr langt mer for kvinner enn for menn.

På den ene siden viser respondentene god forståelse for de biologiske begrensningene som følger av å bli eldre – om noe virker de muligens overdrevet pessimistiske med tanke på utviklingen i egen fruktbarhet. De oppgir også gjennomsnittlige aldre for når de ønsker å få første og siste barn, som begge ligger godt plassert innenfor det biologisk mulige. På den annen side viser respondentenes faktiske fødselstall at det er liten sannsynlighet for å nå idealene med tanke på når de ønsker å få barn – og svarene på hvor mange barn de regner med å ha når de er 35, kan endatil tyde på at det er et innslag av urealistiske forventninger til hvor fort det vil gå å ta igjen det tapte.

5 Familiepolitiske tiltak

En sentral problemstilling i prosjektet denne rapporten inngår i, er i hvilken grad familiepolitikken fremmer høye fødselstall. I en oversiktsartikkel gjennomgår Bergsvik, Fauske og Hart (2020) forskningslitteraturen som har sett på virkninger av politiske tiltak på fruktbarheten i Europa, USA, Canada, Australia og New Zealand ved hjelp av et kvasiekseptimentelt analysedesign. De tar for seg et bredt spekter av reformer og tiltak: foreldrepermisjon, barnehagetilbud, helsetjenester (særlig de som omfatter prevensjon og assistert befruktning), overføringer til barnefamilier og velferdsreformer.

Som et supplement til denne systematiske gjennomgangen av de ulike studiene, som er gjort ved bruk av kvasiekseptimentelle metoder, ønsket vi også å spørre mennesker i fruktbar alder om hvordan de stiller seg til ulike familiepolitiske tiltak – de fleste av dem utvidelser av eksisterende ordninger – og spesielt om slike tiltak kunne påvirke dem til å få flere barn.

Vi stilte følgende spørsmål:

«Her lister vi opp noen mulige familiepolitiske tiltak. Først lurer vi på hvordan disse kunne ha påvirket deg til få flere barn enn du ellers har sett for deg.»

Disse tiltakene ble foreslått:

1. kortere normalarbeidsuke med full lønn for foreldre
2. mer fleksibel arbeidstid og bedre mulighet til å jobbe hjemmefra
3. en ekstra ferieuke for foreldre
4. lengre samlet lønnet foreldrepermisjon (dagens ordning gir 49 uker med full lønnskompensasjon)
5. friere fordeling av lønnet foreldrepermisjon mellom foreldrene
6. større fedrekvote (andelen av lønnet foreldrepermisjon reservert for far, i dag utgjør den 15 uker)
7. bedre inntektssikring og permisjonsrettigheter for studenter
8. dobling av barnetrygden (dagens ordinære barnetrygd er 1 054 kroner per barn i måneden)
9. gratis barnehage
10. gratis skolefritidsordning
11. bedre kvalitet på barnehagen
12. bedre kvalitet på skolefritidsordningen

13. barnehager som er åpne om kvelden, om nettene og i helgene
14. barnehageplass for barn under ett år
15. skattefradrag for hjelp til husarbeid
16. mulighet til å kjøpe hjelp til husarbeid fra det offentlige

Respondentene kunne velge mellom svaralternativene «veldig negativt», «litt negativt», «ingen virkning», «litt positivt», «veldig positivt» og «vet ikke».

Det er naturligvis ikke rett fram å bruke svarene på et slikt spørsmål til å evaluere virkningen av politikk, og det er derfor på sin plass med et forbehold i diskusjonen av disse svarene. For det første er spørsmålet som ble stilt, sammensatt. Respondentene blir spurt om å vurdere hvilken virkning ulike tiltak har for et helt spesifikt mål: sannsynligheten for at de ville fått flere barn enn de «ellers har sett for seg». Det er mulig respondentene har gjort en mer generell vurdering av tiltakene som positive eller negative, ikke nødvendigvis med tanke på en virkelig *effekt på sannsynligheten for at de får flere barn enn de har planlagt med dagens familiepolitikk*. Videre tar vi det åpenbare forbeholdet om at det kan være stor forskjell mellom det man i økonomifaget kaller «stated preferences» – altså hva personer svarer om hvilke preferanser de har – og «revealed preferences», som kan utledes av hvordan individer faktisk responderer på politikk.

I tråd med dette er det en viss fare for at respondentene blåser opp effekten, altså at «alle ønsker seg alt». Dette kommer også fram av svarene: Troen på at forslagene virker positivt, er overveldende. Kun større fedrekvote, meråpen barnehage, barnehage for babyer og hushjelp blir av enkelte til en viss grad antatt å ha negativ effekt.

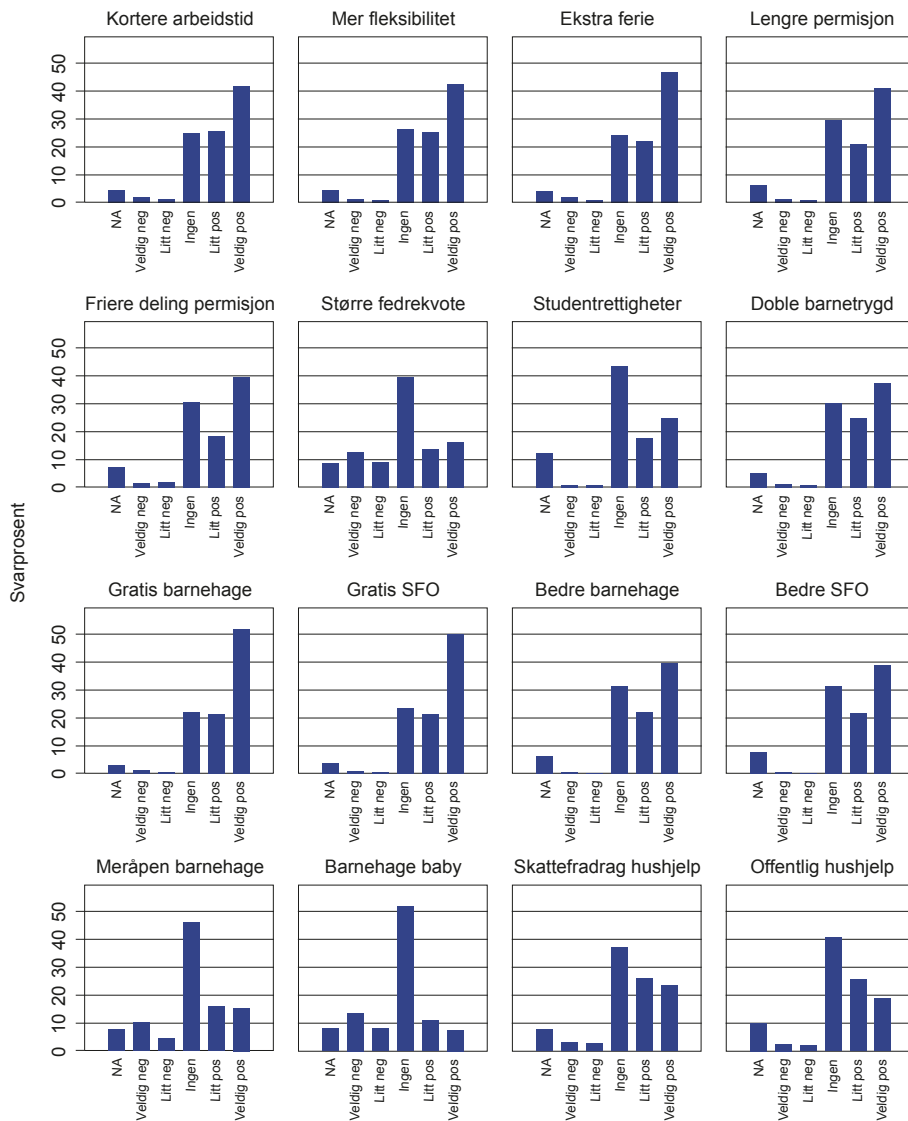
5.1 Vurderinger av betydningen av ulike familiepolitiske tiltak for høyere barnetall

I figur 5.1 viser vi hvordan respondentene stilte seg til virkningen av de ulike politikkforslagene (figuren viser vektete andeler). Forslagene hvor flest har svart «veldig positivt», er gratis barnehage, gratis SFO og ekstra ferie, tett fulgt av mer fleksibilitet og kortere normalarbeidsuke, deretter lengre og friere delt permisjon. Forslagene flest mener ikke vil ha noen virkning, og eventuelt negativ virkning, er dem som omhandler utvidet barnehagetilbud: barnehage for babyer og meråpen barnehage.

I figur 5.2 har vi delt inn utvalget vårt etter kjønn og hvorvidt de har fått barn ennå. Her ser vi at det er en viss spredning mellom gruppene i vektleggingen av

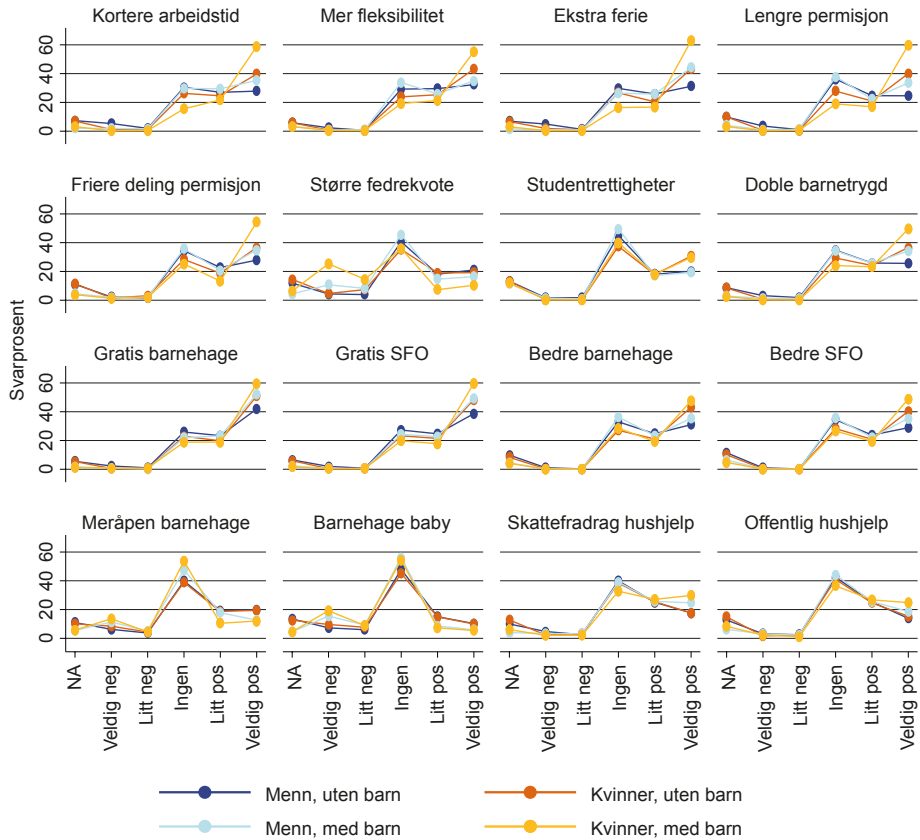
de ulike forslagene. For eksempel når det gjelder de fire første politikkløslagene, som alle kan sies å omhandle tid (kortere arbeidstid, mer fleksibilitet, ekstra ferie, lengre permisjon), peker kvinner med barn seg ut ved at de vektlegger disse forslagene langt mer enn de andre gruppene gjør.

Figur 5.1 Vurdering av betydningen av politikk for flere barn

Note: Figuren viser fordelingen av svar på spørsmålet «Her lister vi opp noen mulige familiepolitiske tiltak. Først lurer vi på hvordan disse kunne ha påvirket deg til få flere barn enn du ellers har sett for deg» blant alle respondenter i spørreundersøkelsen.

Figur 5.2 Vurdering av betydningen av politikk for flere barn

Note: Figuren viser fordelingen av svar på spørsmålet «Her lister vi opp noen mulige familiepolitiske tiltak. Først lurer vi på hvordan disse kunne ha påvirket deg til få flere barn enn du ellers har sett for deg» blant alle respondentene i spørreundersøkelsen, delt inn etter kjønn og om de har barn.

Tabell 5.1 Score gitt til de ulike politikkløslagene etter kjønn og om man har barn

	Menn						Kvinner					
	Uten barn			Med barn			Uten barn			Med barn		
	Score	(Std. avv.)	Rk	Score	(Std. avv.)	Rk	Score	(Std. avv.)	Rk	Score	(Std. avv.)	Rk
Kortere arbeidstid	0,756	(1,084)	8	0,967	(0,949)	7	1,082	(0,931)	8	1,429	(0,793)	2
Mer fleksibilitet	0,945	(0,950)	3	0,968	(0,909)	6	1,160	(0,895)	4	1,345	(0,850)	6
Ekstra ferie	0,829	(1,077)	6	1,134	(0,908)	3	1,097	(0,983)	7	1,457	(0,815)	1
Lengre permisjon	0,729	(1,003)	10	0,901	(0,935)	9	1,103	(0,911)	6	1,398	(0,846)	3
Friere deling permisjon	0,814	(0,984)	7	0,886	(1,001)	10	0,972	(1,016)	10	1,219	(0,994)	9
Større fedrekvote	0,539	(1,056)	12	0,186	(1,158)	14	0,473	(1,096)	14	-0,397	(1,267)	16
Studentrettigheter	0,613	(0,929)	11	0,584	(0,896)	12	0,899	(0,913)	11	0,867	(0,905)	11
Doble barnetrygd	0,755	(0,999)	9	0,930	(0,941)	8	1,042	(0,905)	9	1,251	(0,852)	7
Gratis barnehage	1,074	(0,987)	1	1,283	(0,863)	1	1,269	(0,882)	1	1,370	(0,872)	5
Gratis SFO	1,041	(0,965)	2	1,230	(0,882)	2	1,245	(0,873)	2	1,380	(0,853)	4
Bedre barnehage	0,936	(0,910)	4	0,979	(0,885)	5	1,162	(0,880)	3	1,191	(0,883)	10
Bedre SFO	0,897	(0,906)	5	0,985	(0,892)	4	1,119	(0,888)	5	1,228	(0,872)	8
Meråpen barnehage	0,480	(1,097)	15	0,162	(1,111)	15	0,404	(1,157)	15	0,031	(1,116)	14
Barnehage baby	0,174	(1,013)	16	-0,207	(1,021)	16	0,090	(1,072)	16	-0,305	(1,054)	15
Skattefri hushjelp	0,538	(1,007)	13	0,679	(1,005)	11	0,607	(0,938)	12	0,856	(0,969)	12
Offentlig hushjelp	0,507	(0,919)	14	0,581	(0,941)	13	0,583	(0,884)	13	0,773	(0,945)	13

Note: Tabellen viser fordelingen av svar på spørsmålet «Her lister vi opp noen mulige familiepolitiske tiltak. Først lurer vi på hvordan disse kunne ha påvirket deg til få flere barn enn du ellers har sett for deg», om-dannet til en score, som beskrevet i teksten. N = 2 848–3118 menn, 3 964–4 337 kvinner (ikke alle har svart på alle alternativene).

5.2 Score og rangering av tiltak

Siden det er mange dimensjoner som er representert i figur 5.2, har vi forenklet de ulike svaralternativene til en poengscore, hvor «veldig negativt» tilsvarer -2 poeng, «litt negativt» tilsvarer -1 poeng, «ingen virkning» tilsvarer 0 poeng, «litt positivt» tilsvarer 1 poeng, og «veldig positivt» tilsvarer 2 poeng. Hvilken poengscore kvinner og menn med og uten barn ga etter disse beregningene, er vist i tabell 5.1, hvor vi også (i kolonnen kalt Rk) oppgir hvordan dette forslaget er rangert innad i en gruppe. Her kan vi for eksempel se at gratis barnehage ligger på førsteplass hos samtlige grupper, unntatt hos kvinner med barn, som har ekstra ferie på førsteplass. Kvinner med barn har imidlertid gitt gratis barnehage høyere score enn noen annen gruppe. Dette skyldes at kvinner med barn generelt har gitt høyere score til de ulike politikkforslagene, altså at kvinner med barn tilskriver nesten alle forslag en mer positiv virkning enn de andre gruppene gjør.

Det er kun tre tilfeller der et forslag har fått negativ score i snitt i en gruppe: Barnehage for barn under ett år vurderes i snitt som negativt av både menn og kvinner med barn, og kvinner med barn vurderer lengre fedrekvote som negativt. Ellers har samtlige forslag positiv score i snitt i alle grupper.

Det forslaget som splitter mest, målt i spredning (standardavvik), er lengre fedrekvote, deretter forslagene som handler om meråpen barnehage og barnehage til barn under ett år. Dette gjelder både på tvers av og innad i grupper. Det er også de samme tiltakene som gir størst uenighet mellom foreldre og ikke-foreldre, uansett kjønn. De uten barn stiller seg langt mer positive til virkningen av lengre fedrekvote og utvidet barnehage enn dem med barn. På den annen side har de som ikke har barn (ennå), relativt mindre tro på virkningen av ekstra ferie, kortere arbeidstid og lengre permisjon. Det tegner seg altså et bilde av at foreldre vektlegger tiltak som innebærer tid borte fra jobb og sammen med barn, mer enn dem som ennå ikke har fått barn.

For å ta høyde for at noen respondenter jevnt over er mer positive til virkningen av samtlige forslag (som er tydelig for gruppen kvinner med barn), standardiserer vi scoren hver respondent har gitt til de ulike politikkforslagene, ved å trekke fra gjennomsnittlig score respondenten har gitt forslagene, og å dele på standardavviket i scorene respondenten har gitt til de ulike forslagene. Slik får hver respondent i snitt gitt en score lik 0 med et standardavvik lik 1. Denne standardiserte scoren viser vi i tabell 5.2. Rangeringen innad i hver gruppe er den samme som i tabell 5.1, men det er ikke lenger slik at kvinner med barn jevnt over gir høyere score til de fleste tiltak.

Til slutt har vi i figur 5.3 rangert politikkløslagene etter hvor høy standardisert score de er gitt i snitt, og så viser vi den gjennomsnittlige scoren for hver gruppe – menn og kvinner med og uten barn (figuren viser altså den samme informasjonen som tabell 5.2). Her kan vi altså se den prioriterte rekkefølgen når vi ser utvalget under ett – og med de forbehold som gjelder for at vi har laget en score av svarene på hvert spørsmål og deretter standardisert scoren for hvert individ.

I en litt grov inndeling kan vi si at det er et toppsjikt med fem forslag:

1. gratis barnehage
2. en ekstra ferieuke for foreldre
3. gratis skolefritidsordning
4. mer fleksibel arbeidstid og bedre mulighet til å jobbe hjemmefra
5. kortere normalarbeidsuke med full lønn for foreldre

Så er det et midtsjikt med åtte forslag:

1. lengre samlet lønnet foreldrepermisjon (dagens ordning gir 49 uker med full lønnskompensasjon)
2. bedre kvalitet på barnehage
3. bedre kvalitet på skolefritidsordning
4. dobling av barnetrygden (dagens ordinære barnetrygd er 1 054 kroner per barn i måneden)
5. friere fordeling av lønnet foreldrepermisjon mellom foreldrene
6. skattefradrag for hjelp til husarbeid
7. bedre inntektssikring og permisjonsrettigheter for studenter
8. mulighet til å kjøpe hjelp til husarbeid fra det offentlige

Og et bunnsjikt med tre forslag:

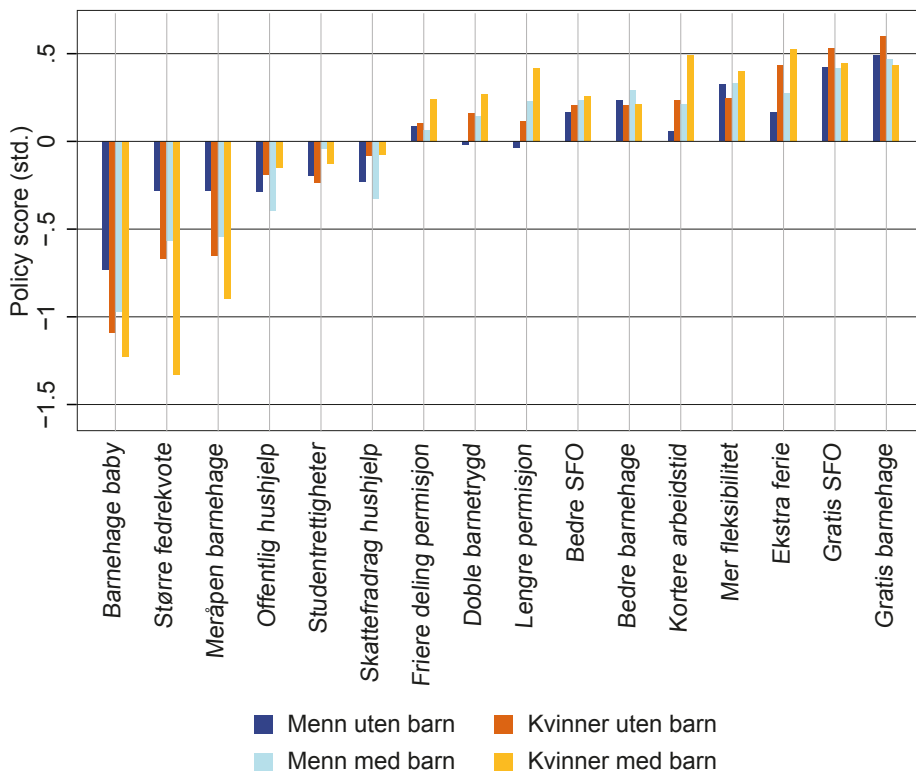
1. barnehager som er åpne om kvelden, om nettene og i helgene
2. større fedrekvote (andelen av lønnet foreldrepermisjon reservert for far, i dag utgjør den 15 uker)
3. barnehageplass for barn under ett år

Tabell 5.2 Standardisert score gitt til de ulike politikkforslagene etter kjønn og om man har barn

	Menn						Kvinner					
	Uten barn			Med barn			Uten barn			Med barn		
	Score	(Std. avv.)	Rk	Score	(Std. avv.)	Rk	Score	(Std. avv.)	Rk	Score	(Std. avv.)	Rk
Kortere arbeidstid	0,057	(1,034)	8	0,238	(0,917)	7	0,210	(0,917)	8	0,489	(0,680)	2
Mer fleksibilitet	0,324	(0,925)	3	0,248	(0,881)	6	0,335	(0,862)	4	0,401	(0,730)	6
Ekstra ferie	0,164	(0,928)	6	0,437	(0,797)	3	0,276	(0,885)	7	0,525	(0,680)	1
Lengre permisjon	-0,035	(0,836)	10	0,117	(0,757)	9	0,229	(0,772)	6	0,418	(0,679)	3
Friere deling permisjon	0,084	(0,925)	7	0,107	(0,966)	10	0,065	(0,938)	10	0,241	(0,879)	9
Større fedrekvote	-0,280	(0,967)	12	-0,670	(1,078)	14	-0,566	(1,162)	14	-1,330	(1,075)	16
Studentrettigheter	-0,198	(0,969)	11	-0,239	(0,828)	12	-0,045	(0,956)	11	-0,127	(0,819)	11
Doble barnetrygd	-0,021	(0,852)	9	0,160	(0,782)	8	0,145	(0,752)	9	0,269	(0,655)	7
Gratis barnehage	0,493	(0,746)	1	0,598	(0,637)	1	0,470	(0,618)	1	0,434	(0,615)	5
Gratis SFO	0,421	(0,718)	2	0,534	(0,650)	2	0,419	(0,613)	2	0,445	(0,595)	4
Bedre barnehage	0,233	(0,755)	4	0,206	(0,699)	5	0,290	(0,667)	3	0,212	(0,658)	10
Bedre SFO	0,169	(0,731)	5	0,208	(0,693)	4	0,236	(0,670)	5	0,256	(0,641)	8
Meråpen barnehage	-0,284	(1,177)	15	-0,654	(1,102)	15	-0,546	(1,157)	15	-0,895	(0,910)	14
Barnehage baby	-0,731	(1,069)	16	-1,094	(0,969)	16	-0,975	(1,089)	16	-1,227	(0,861)	15
Skattefri hushjelp	-0,232	(0,979)	13	-0,084	(0,904)	11	-0,327	(0,873)	12	-0,077	(0,829)	12
Offentlig hushjelp	-0,289	(0,932)	14	-0,193	(0,850)	13	-0,395	(0,870)	13	-0,152	(0,803)	13

Note: Tabellen viser fordelingen av svar på spørsmålet «Her lister vi opp noen mulige familiepolitiske tiltak. Først lurer vi på hvordan disse kunne ha påvirket deg til få flere barn enn du ellers har sett for deg», omdannet til en score og deretter standardisert på individnivå, som beskrevet i teksten. N = 2 848–3 118 menn, 3 964–4 337 kvinner (ikke alle har svart på alle alternativene).

Figur 5.3 Vurdering av betydningen av politikk for flere barn, etter kjønn og om man har barn. Rangert fra lavest til høyest samlet score

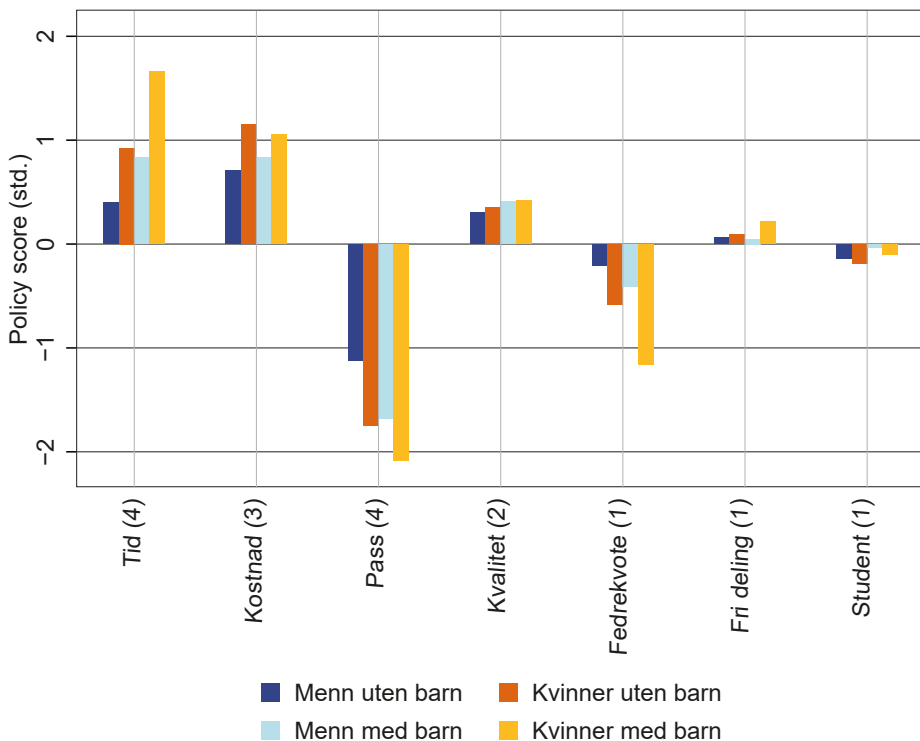
Note: Figuren viser standardisert score gitt til ulike politikkforslag, etter kjønn og om man har barn. Rangert. N = 2 848–3 118 menn, 3 964–4 337 kvinner (ikke alle har svart på alle alternativene).

Figuren får fram interessante forskjeller mellom gruppene. Når det gjelder en del av forslagene, ser svarene til mannlige respondenter med barn ut til å likne svarene til kvinnelige respondenter uten barn mer enn de likner svarene til kvinnelige respondenter med barn. Kvinnelige respondenter med barn skiller seg fra de andre gruppene ved å ha langt sterkere preferanse for kortere arbeidstid og lengre permisjon og langt svakere preferanse for større fedrekvote og meråpen barnehage.

5.3 Gruppering av ulike typer tiltak

For å få bedre innblikk i hvordan disse forskjellene utspiller seg, har vi gruppert tiltakene etter type i figur 5.4: I den første kategorien har vi fire tiltak som først og fremst omhandler tid: ekstra ferie, mer fleksibilitet, kortere arbeidstid og lengre permisjon. I den andre kategorien har vi tre tiltak som først og fremst dreier seg om å redusere kostnader: gratis barnehage, gratis SFO og dobling av barnetrygden. I den tredje kategorien har vi fire tiltak som gjelder avlastning i form av barnepass eller hjelp til husarbeid: meråpne barnehager, barnehage for spedbarn, offentlig hushjelp og skattefradrag for utgifter til hushjelp. I den fjerde kategorien har vi de to tiltakene som omhandler kvalitet på barnehage og SFO. De resterende tre tiltakene – lengre fedrekvote, friere deling av foreldrepermisjonsperioden og bedre studentrettigheter – har vi ikke gruppert sammen med andre tiltak.

Figur 5.4 Vurdering av betydningen av clustre av politikk for flere barn, etter kjønn og om man har barn

Note: Figuren viser standardisert score gitt til ulike politikklforslag, etter kjønn og om man har barn. Gruppert og rangert. N = 2 848–3 118 menn, 3 964–4 337 kvinner (ikke alle har svart på alle alternativene).

Figuren gir et enda tydeligere bilde av forskjellene mellom gruppene. Dette er viktig siden andre funn i denne rapporten også har vist at menn i større grad enn kvinner ønsker å begrense antallet barn i familien. Kvinner med barn utmerker seg ved å være mest interessert i tiltak som gir mulighet for mer tid med barna, og minst interessert i avlastningstiltak og lengre fedrekvote. På den annen side er tiltakene som først og fremst gir bedre økonomi for barnefamilier, mest populære blant menn, både med og uten barn.

5.4 Faktorer som forklarer relativ vektlegging av ulike typer tiltak

I tabell 5.3 viser vi resultatene av multivariate regresjonsanalyser, hvor utfallene er hver av de fire samlekategoriene av familiepolitiske tiltak – tid (kolonne 1 og 2), kostnad (kolonne 3 og 4), avlastning (kolonne 5 og 6), kvalitet (kolonne 7 og 8) – og til slutt lengre fedrekvote (kolonne 9 og 10). Forklaringsvariabler er alder, ukentlig arbeidstid, om man har fast stilling, utdanning (referansekategorien er dem med lavere grad fra universitet eller høyskole), inntekt, om man bor sammen med partner, hvor mange barn man har (referansekategori er dem med to barn), og antallet egne søsken. Analysene er gjort separat for kvinner og menn.

Regresjonsanalysen er ment å vise hvordan disse ulike kjennetegnene korrelerer med den relative vektleggingen av ulike typer tiltak. Ved å gjøre en multivariat regresjonsanalyse kan vi se på samvariasjonen med hvert enkelt kjennetegn mens vi holder de andre kjennetegnene fast. Siden utfallet her er en score som er standardisert på individnivå, er det mindre interessant å tolke eksakte koeffisientstørrelser. Vi er først og fremst interessert i om sammenhengen er statistisk signifikant, og i hvilken retning den går. Tabellen oppgir svært mange koeffisienter, og vi kommenterer bare de mest interessante.

Tabell 5.3 Regresjonsanalyse av vektlegging av grupper av familiepolitiske tiltak

	Tid		Kostnad		Avlastning		Kvalitet		Fedrekvote	
	Menn (1)	Kvinner (2)	Menn (3)	Kvinner (4)	Menn (5)	Kvinner (6)	Menn (7)	Kvinner (8)	Menn (9)	Kvinner (10)
Alder	-0,011 (0,0069)	-0,039*** (0,0054)	-0,012** (0,0052)	-0,018*** (0,0042)	0,014* (0,0076)	0,036*** (0,0062)	-0,0081* (0,0042)	-0,0032 (0,0035)	0,020*** (0,0033)	0,028*** (0,0033)
Arbeidstimer i uken	-0,015*** (0,0033)	-0,0016 (0,0029)	-0,0054** (0,0025)	0,0024 (0,0022)	0,021*** (0,0036)	-0,00015 (0,0033)	0,000041 (0,0020)	0,0032* (0,0019)	-0,0022 (0,0015)	0,00049 (0,0018)
Fast stilling	0,22** (0,11)	0,16** (0,081)	0,20** (0,084)	0,096 (0,062)	-0,18 (0,12)	-0,019 (0,093)	0,022 (0,068)	0,083 (0,052)	0,011 (0,052)	-0,26*** (0,050)
Grunnskole	-0,11 (0,19)	-0,22 (0,17)	0,020 (0,15)	0,25* (0,13)	0,037 (0,21)	-0,080 (0,20)	0,14 (0,12)	0,053 (0,11)	-0,10 (0,091)	-0,016 (0,11)
Videregående	-0,44*** (0,091)	-0,26*** (0,066)	0,18*** (0,069)	0,034 (0,051)	0,049 (0,099)	0,091 (0,076)	0,15*** (0,056)	0,063 (0,043)	0,022 (0,043)	-0,040 (0,040)
Høyere utd., høyere grad	0,35*** (0,12)	0,23*** (0,081)	-0,26*** (0,092)	-0,39*** (0,063)	0,17 (0,13)	0,25*** (0,093)	-0,17** (0,075)	-0,090* (0,053)	0,0090 (0,058)	0,23*** (0,050)
Inntekt (i 100 000)	-0,017 (0,020)	0,014 (0,020)	-0,10*** (0,015)	-0,091*** (0,016)	0,16*** (0,022)	0,21*** (0,023)	0,0034 (0,012)	-0,051*** (0,013)	-0,066*** (0,0096)	-0,046*** (0,012)
Ektefelle/samboende	0,36*** (0,093)	0,17** (0,071)	0,17** (0,070)	-0,13** (0,055)	-0,25** (0,10)	0,019 (0,081)	0,018 (0,057)	-0,076* (0,046)	-0,22*** (0,044)	-0,013 (0,043)

	Tid		Kostnad		Avlastning		Kvalitet		Fedrekvote	
	Menn (1)	Kvinner (2)	Menn (3)	Kvinner (4)	Menn (5)	Kvinner (6)	Menn (7)	Kvinner (8)	Menn (9)	Kvinner (10)
Ingen barn	-0,46*** (0,11)	-1,12*** (0,082)	-0,55*** (0,084)	-0,43*** (0,063)	0,78*** (0,12)	0,82*** (0,095)	-0,051 (0,068)	-0,037 (0,053)	0,32*** (0,052)	0,78*** (0,050)
Ett barn	0,14 (0,12)	-0,18** (0,085)	-0,092 (0,089)	-0,089 (0,065)	-0,25** (0,13)	0,15 (0,098)	0,11 (0,072)	0,052 (0,055)	0,087 (0,056)	0,023 (0,052)
Tre barn	0,12 (0,14)	0,15* (0,091)	0,14 (0,10)	-0,15** (0,070)	-0,15 (0,15)	0,062 (0,10)	0,012 (0,083)	-0,087 (0,059)	-0,045 (0,064)	-0,21*** (0,056)
Fire eller flere barn	0,45* (0,26)	-0,12 (0,18)	0,17 (0,20)	-0,019 (0,14)	-0,17 (0,29)	0,18 (0,21)	-0,28* (0,16)	-0,017 (0,12)	-0,19 (0,12)	-0,36*** (0,11)
Antall egne søsken	0,049** (0,024)	-0,045** (0,019)	0,014 (0,018)	0,036** (0,015)	-0,072*** (0,026)	-0,030 (0,022)	-0,0036 (0,015)	0,028** (0,012)	-0,010 (0,011)	0,0063 (0,012)
Constant	1,63*** (0,33)	3,11*** (0,24)	2,07*** (0,25)	2,12*** (0,18)	-3,62*** (0,36)	-4,52*** (0,27)	0,51** (0,20)	0,58*** (0,15)	-0,67*** (0,15)	-1,79*** (0,14)
R ² (justert)	0,057	0,079	0,064	0,056	0,079	0,068	0,0099	0,012	0,078	0,12
Antall observasjoner (N)	2801	3786	2801	3786	2801	3786	2801	3786	2801	3786

Note: Tabellen viser sammenhengen mellom standardisert score gitt til grupperinger av ulike politikkforslag og ulike bakgrunnskjennetegn, etter kjønn.

Når det gjelder de økonomiske/kostnadslettende tiltakene (gratis barnehage og SFO og en dobling av barnetrygden), er det igjen slik at de vektlegges relativt mindre av dem som er eldre, når de andre kjennetegnene holdes fast. De vektlegges også mindre av menn som jobber mer, og mer av menn i fast stilling. I motsetning til tidstiltakene vektlegges kostnadstiltakene relativt mindre av kvinner og menn med høyere grad fra universitet og høyskole, sammenliknet med dem med lavere grad, og mer av menn med videregående utdanning som høyeste utdanning. De vektlegges også mindre av dem som har høyere inntekt. For kvinner og menn med ektefelle/samboer går sammenhengen i motsatt retning: Kostnadstiltakene vektlegges relativt mer av menn med ektefelle/samboer og relativt mindre av kvinner med ektefelle/samboer. Igjen er det en stor forskjell mellom dem med to barn og ingen barn; de uten barn ser mindre verdi av disse tiltakene. Blant dem med barn er det få signifikante forskjeller etter hvor mange barn de har.

Når det gjelder «avlastningstiltakene» (meråpen barnehage eller barnehage for spedbarn, skattefritak for eller offentlig hushjelp), ser vi at eldre menn og kvinner vektlegger dem relativt mer, mens menn vektlegger dem mer jo mer de jobber. Heller ikke her ser vi noen signifikant sammenheng med kvinners arbeidstid eller om de har fast stilling. Kvinner med aller høyest utdanning vektlegger disse tiltakene relativt mer, og høyere inntekt er også forbundet med høyere score til slike tiltak blant både kvinner og menn. Menn med ektefelle/samboer er relativt mindre interessert i slike tiltak. Det er også interessant at menn og kvinner uten barn ser ut til å ha stor relativ tiltro til disse tiltakene.

Når det gjelder bedring av kvaliteten på barnehage og SFO, er dette vektlagt relativt mindre av dem med høyest utdanning, og relativt mer av menn med videregående opplæring som høyeste utdanningsnivå. Kvinner med høyere inntekt og kvinner med samboer/ektefelle legger mindre vekt på slike tiltak. Det er få signifikante forskjeller her etter hvor mange barn man har.

Til sist har vi tatt med en egen analyse av hvilke faktorer som korrelerer med støtte til lengre fedrekvote. Eldre menn og kvinner er mer positive. Kvinner i fast stilling er mindre positive, og kvinner med mastergrad eller mer er mer positive enn dem med lavere utdanning. Blant menn er det ingen signifikant forskjell etter arbeidstid, stillingstype eller utdanningsnivå. Jo høyere inntekt, jo mindre positive er både våre mannlige og våre kvinnelige respondenter til lengre fedrekvote. Det er verdt å merke seg at menn med samboer eller ektefelle er signifikant mindre positive til lengre fedrekvote enn menn som ikke har samboer eller ektefelle. Både kvinner og menn uten barn er betydelig mer posi-

tive til lengre fedrekvote enn dem med barn, og kvinner med barn er mindre positive jo flere barn de har.

Om vi ser etter mønstre i hvilke kjennetegn som korrelerer med støtte til ulike grupperinger av tiltak, viser det seg altså at eldre respondenter i mindre grad vektlegger tiltak som gir mer tid hjemme eller gjør det billigere å ha barn, mens de er relativt mer opptatt av tiltak som innebærer avlastning i form av barnepass og hushjelp, og i lengre fedrekvote.

Menn som jobber relativt mer, er mindre opptatt av tids- og kostnadstiltakene, og mer opptatt av avlastningstiltakene. For kvinner er det noe overraskende ingen sammenheng mellom arbeidstid og relativ vektlegging av ulike typer tiltak. Det å være i fast stilling er derimot forbundet med mer støtte til tids- og kostnadstiltakene, og for kvinner også forbundet med lavere støtte til lengre fedrekvote.

Høyere utdanning er forbundet med mer støtte til tidstiltak og mindre støtte til kostnadstiltakene og mindre vektlegging av kvalitet på barnehage og SFO. For kvinner er det også forbundet med større vektlegging av avlastningstiltak og støtte til lengre fedrekvote. Inntekt, på sin side, er ikke forbundet med vurdering av tidstiltakene, mens det (ikke uventet) er negativt korrelert med vektleggingen av kostnadstiltakene, og også med støtten til lengre fedrekvote. Inntekt er derimot positivt forbundet med vektlegging av avlastningstiltakene. Mønsteret etter inntekt er svært likt for kvinner og menn.

64 prosent av mennene og 73 prosent av kvinnene som deltok i spørreundersøkelsen, bor sammen med en ektefelle eller samboer. Sammenliknet med dem som bor alene, er både menn og kvinner med ektefelle/samboer mer positive til tidstiltakene. Menn med partner er relativt mer positive til kostnadstiltakene, mens kvinner med partner er relativt mindre positive til dem. Menn uten samboer/ektefelle er derimot mer positive til avlastningstiltakene og til lengre fedrekvote enn menn med samboer/ektefelle.

Vi vet allerede at det går en del skillelinjer mellom dem som har barn, og dem som ikke har barn, og dette kommer tydelig fram i regresjonsanalysene. De uten barn legger relativt mindre vekt på tids- og kostnadstiltakene og relativt mer vekt på avlastningstiltakene og på lengre fedrekvote. Dette er interessant i lys av hvordan respondenter med og uten barn vurderer hvilke virkninger det å få barn har (hatt) på ulike områder av livet, som diskuteres i neste kapittel. Skillet går først og fremst mellom dem som har barn, og dem som (ennå) ikke har barn,

men det er også en tendens at kvinner med tre barn verdsetter tidstiltakene relativt mer, kostnadstiltakene relativt mindre og aller minst lengre fedrekvote.

5.5 Sammendrag kapittel 5

Ser vi alle respondenter under ett, er gratis barnehage det politikkforslaget flest tilskriver positiv betydning for sannsynligheten for at de ville få et barn mer enn de ellers har sett for seg.

Det tegner seg altså et bilde av at foreldre vektlegger tiltak som innebærer tid borte fra jobb og sammen med barn, mer enn dem som ennå ikke har fått barn.

Det er forskjeller både etter kjønn og etter hvorvidt man har barn i respondentenes relative vurdering av de ulike politikkforslagene. For kvinner med barn kommer ekstra ferie, kortere arbeidstid og lengre permisjon ut på topp, etterfulgt av mer fleksibilitet i jobben og friere deling av permisjonen. For menn med barn er gratis barnehage og gratis SFO på topp, etterfulgt av mer fleksibilitet. Barnehage for barn under ett år er det forslaget respondentene har minst tro på at vil påvirke dem til å få flere barn, etterfulgt av større fedrekvote og meråpen barnehage.

Figuren gir et enda tydeligere bilde av forskjellene mellom gruppene. Dette er viktig siden andre funn i denne rapporten også har vist at menn i større grad enn kvinner ønsker å begrense antallet barn i familien. Kvinner med barn utmerker seg ved å være mest interessert i tiltak som gir mulighet for mer tid med barna, og minst interessert i avlastningstiltak og lengre fedrekvote. På den annen side er tiltakene som først og fremst gir bedre økonomi for barnefamilier, mest populære blant menn, både med og uten barn.

Når vi ser etter mønstre i hvilke kjennetegn som korrelerer med støtte til ulike grupperinger av tiltak, viser det seg at eldre respondenter i mindre grad vektlegger tiltak som gir mer tid hjemme eller gjør det billigere å ha barn, mens de er relativt mer opptatt av tiltak som innebærer avlastning i form av barnepass og hushjelp, og i lengre fedrekvote.

Menn som jobber relativt mer, er mindre opptatt av tids- og kostnadstiltakene, og mer opptatt av avlastningstiltakene. For kvinner er det noe overraskende ingen sammenheng mellom arbeidstid og relativ vektlegging av ulike typer tiltak. Det å være i fast stilling er derimot forbundet med mer støtte til tids- og kostnadstiltakene, og for kvinner forbundet med lavere støtte til lengre fedrekvote.

Høyere utdanning er forbundet med mer støtte til tidstiltak og mindre støtte til kostnadstiltakene og mindre vektlegging av kvalitet på barnehage og SFO. For kvinner er det også forbundet med større vektlegging av avlastningstiltak og støtte til lengre fedrekvote. Inntekt er på sin side ikke forbundet med vurderingen av tidstiltakene, men er (ikke uventet) negativt korrelert med vektleggingen av kostnadstiltakene og også med støtten til lengre fedrekvote. Inntekt er derimot positivt forbundet med vektlegging av avlastningstiltakene. Mønsteret etter inntekt er svært likt for kvinner og menn.

Sammenliknet med dem som bor alene, er både menn og kvinner med ektefelle/samboer mer positive til tidstiltakene. Menn med partner er relativt mer positive til kostnadstiltakene, mens kvinner med partner er relativt mindre positive til dem. Menn uten samboer/ektefelle er derimot mer positive til avlastningstiltakene og til lengre fedrekvote enn menn med samboer/ektefelle.

De uten barn legger relativt mindre vekt på tids- og kostnadstiltakene og relativt mer vekt på avlastningstiltakene og på lengre fedrekvote. Skillet går først og fremst mellom dem som har barn, og dem som (ennå) ikke har barn, men det er også en tendens at kvinner med tre barn verdsetter tidstiltakene relativt mer, kostnadstiltakene relativt mindre og aller minst lengre fedrekvote.

Politikkforslagene flest ønsker, er gratis barnehage og SFO, mens barnehage for babyer og lengre fedrekvote i gjennomsnitt er uønsket. Det er forskjeller mellom menn og kvinner og etter om man har barn eller ikke. Menn er relativt mer opptatt av kostnadstiltak (gratis barnehage og SFO), kvinner er relativt mer opptatt av tidstiltak (ferie, fleksibilitet, kortere arbeidstid, lengre permisjon). Både menn og kvinner oppvurderer tids- og kostnadstiltak, og nedvurderer avlastningstiltak og lengre fedrekvote, relativt til dem uten barn.

6 Konsekvenser av å få barn

I beslutningen om hvor mange barn man vil få, eller om man i det hele tatt vil ha barn, står personen overfor noen avveininger. Forenklet kan vi tenke at et barn ikke bare trenger tid med foreldrene, men også mat, klær og så videre, som kan kreve at foreldrene skaffer seg høyere inntekt. Kostnadene av å få barn kan innebære både at man må jobbe mer for kunne forsørge barnet, og at man jobber mindre for å være sammen med barnet. I mange familier deles dette nokså tradisjonelt: Kvinner jobber oftere deltid etter at de får barn, og menns relative forsørgerbyrde blir større (Cools et al. 2017). Kostnadene ved å få barn kan oppveies av gevinster – som kanskje er vanskeligere å konkretisere. I dette kapitlet undersøker vi hvordan de som har fått barn, tror at dette har påvirket deres arbeidsliv og livet ellers. Vi ser også om menn og kvinner svarer forskjellig, og om det de som har fått barn, svarer om sine erfaringer, er veldig forskjellig fra forventningene til dem som ikke har fått barn ennå.

Vi stilte tre liknende spørsmål om hvordan det å få barn påvirker jobb, fritid, livskvalitet og alderdom. Vi stilte dem som allerede hadde barn, to spørsmål: 1) «Hvordan tror du det å få flere barn vil påvirke ...», og 2) «Hvordan vil du si at det å få barn har påvirket ...». Til dem som ikke (ennå) hadde barn, stilte vi ett spørsmål: 3) «Hvordan tror du det å få barn vil påvirke ...»

Svaralternativene var «svært negativt», «negativt», «ingen virkning», «positivt», «svært positivt» og «vet ikke». Forholdene som skulle vurderes, var:

1. din karriere
2. sannsynligheten for at du arbeider fulltid
3. din lønn
4. kvaliteten på din fritid
5. din generelle livskvalitet
6. hvordan alderdommen din blir

6.1 Menns vurderinger

Resultatene for de tre spørsmålstypene er gjengitt i figur 6.1 for menn og figur 6.2 for kvinner. Vi begrenser utvalget til dem som oppgir at de ideelt sett ønsker seg barn. Blant menn som allerede har barn, svarer flest at de ikke tror det å få

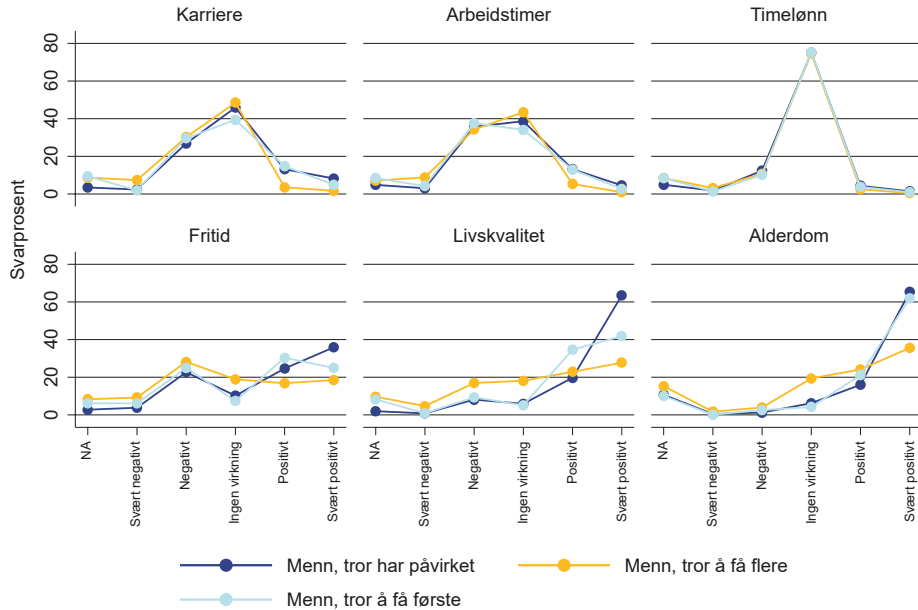
barn har påvirket deres karriere eller timelønn i det hele tatt, men det er også rundt 30 prosent som svarer at de tror det har påvirket karrieren negativt. For arbeidstimer i uken svarer rundt 39 prosent at de tror det å ha fått barn har påvirket negativt, mens noen flere har svart at de ikke tror det har påvirket. Det er også en liten andel som tror det å ha fått barn har påvirket deres arbeidstimer og deres karriere positivt.

Når det gjelder kvaliteten på fritid, er menn todelt. Et mindretall på 27 prosent svarer at de tror det å ha fått barn har påvirket kvaliteten på fritiden negativt, mens 25 prosent tror det har påvirket kvaliteten positivt, og 36 prosent svarer «svært positivt». Så mange som 64 prosent mener det å få barn har påvirket livskvaliteten svært positivt, og 20 prosent positivt. Menn tror også det å ha fått barn vil påvirke alderdommen overveldende positivt. De aller fleste menn svarer altså at de tror det å ha fått barn har påvirket fritid, livskvalitet og alderdom positivt, delvis med en karrierekostnad.

Menn som allerede har barn, ble også spurt om hvordan de tror det å få flere barn vil påvirke arbeid og livet ellers. Svarene likner delvis på hvordan de tror det å ha fått barn har påvirket arbeidslivet, men en noe lavere andel tror at det å få flere barn kan ha en positiv effekt på karriere og arbeidstimer. Sammenliknet med hva de svarer om effektene av å få sitt første barn, er menn også mye mindre positive når de vurderer hvordan det å få flere barn kan påvirke fritid, livskvalitet og alderdom. Det er flere som svarer at å få flere barn vil påvirke disse forholdene negativt. Forskjellen er påfallende for livskvalitet og alderdom. Menn tror ikke det å få flere barn vil gi like positive virkninger som det gjorde å få barna de allerede har.

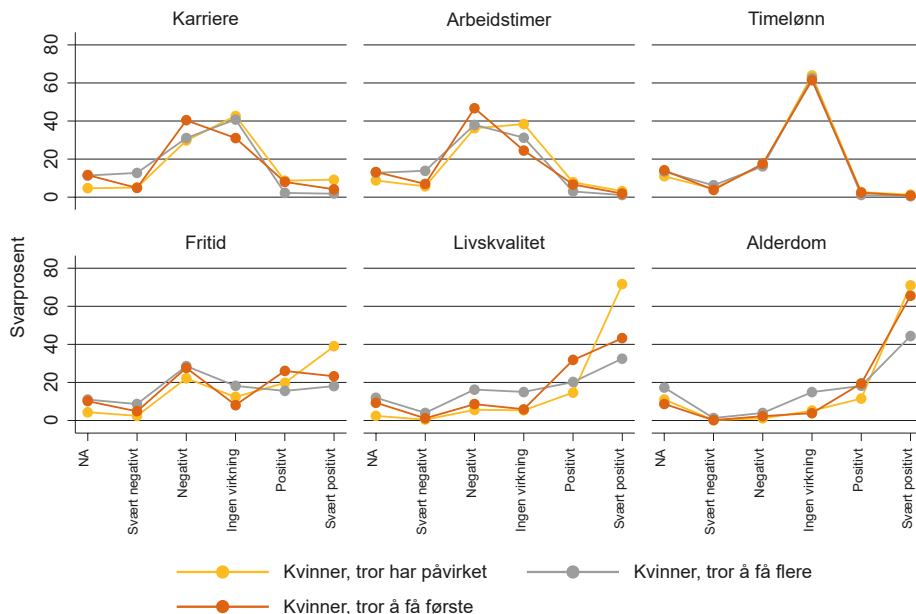
Menn som ikke allerede har barn (men som altså oppgir at de ideelt sett ønsker seg det), ble spurt om hvordan de tror det å få barn vil påvirke de ulike forholdene. Denne gruppen svarer ganske likt på hvordan de tror det å få barn *vil* påvirke arbeidslivet deres, som menn som har fått barn, svarer på hvordan de tror det å få barn *har* påvirket arbeidslivet deres. Når det gjelder fritids- og livskvalitet, er menn som ikke har fått barn ennå, delvis negative og delvis positive. De fleste tror at å få barn vil påvirke livskvaliteten positivt, men mye mindre positivt enn det menn som alt har fått barn, svarer at de tror det har påvirket livskvaliteten deres. Når det gjelder alderdom, er de mer positive og tror i stor grad at det å få barn vil bedre alderdommen deres.

Figur 6.1 Konsekvenser av å få barn, menn

Note: Figuren viser fordelingen av svar på spørsmålene 1) «Hvordan tror du det å få flere barn vil påvirke ...» og 2) «Hvordan vil du si at det å få barn har påvirket ...» til dem som har barn (N = 1 661), Og spørsmål 3) «Hvordan tror du det å få barn vil påvirke ...» til dem som ikke har barn (N = 1 108).

Figur 6.2 Konsekvenser av å få barn, kvinner

Note: Figuren viser fordelingen av svar på spørsmålene 1) «Hvordan tror du det å få flere barn vil påvirke ...» og 2) «Hvordan vil du si at det å få barn har påvirket ...» til dem som har barn (N = 2 558), og spørsmål 3) «Hvordan tror du det å få barn vil påvirke ...» til dem som ikke har barn (N = 1 409).

6.2 Kvinnens vurderinger

Figur 6.2 viser de samme resultatene for kvinner. Det er omtrent like mange kvinner som menn som tror at det å ha fått barn har påvirket deres karriere, arbeidstimer og timelønn negativt. De tror imidlertid i enda større grad enn menn at det å ha fått barn har påvirket deres fritid, livskvalitet og alderdom positivt. I likhet med menn tror kvinner som har fått barn, at det å få flere barn ikke vil være like positivt for fritid, livskvalitet og alderdom som det å få de barna de allerede har fått, men flertallet tror fortsatt at disse vil påvirkes positivt av flere barn.

Kvinnens oppfatning av hvordan det vil bli å få barn, er i likhet med menns mer i tråd med erfaringene til dem som har fått barn, når det gjelder hvordan barn vil påvirke arbeidslivet deres, enn når det gjelder hvordan det vil påvirke deres fritids- og livskvalitet. Kvinner som ikke har fått barn ennå, er imidlertid mer pessimistiske når de vurderer hvordan å få barn vil påvirke karriere og arbeidstimer, enn det menn i samme situasjon er. Et flertall tror at det å få barn vil

påvirke disse forholdene negativt. Kvinner som har fått barn, svarer imidlertid oftere at det ikke har påvirket karriere og arbeidstimer. Kvinner som ikke har fått barn ennå, har også lave forventninger til hvordan det vil påvirke fritid og livskvalitet, sammenliknet med hva kvinner som har fått barn, svarer om hvordan de tror det å få barn har påvirket deres fritids- og livskvalitet.

Det ser altså ut til at menns oppfatning av hvordan det å få barn vil påvirke arbeidslivet, er i tråd med hvordan menn som har fått barn, svarer om hvordan de tror det har påvirket arbeidslivet. De forventer imidlertid ikke en så stor økning i fritidskvalitet og generell livskvalitet som det de som har fått barn, sier de har opplevd. Kvinner som ikke har fått barn ennå, ser ut til å forvente større arbeidslivskostnader og mindre positive virkninger på fritids- og livskvalitet enn det de som har fått barn, svarer om hvordan det har vært.

6.3 Sammendrag kapittel 6

Menn og kvinner som ikke har fått barn ennå, forventer at det vil påvirke karriere og arbeidstimer noe negativt (kvinner i større grad enn menn). De tror også at det vil påvirke livskvalitet og alderdom positivt, men har delte meninger om hvordan det vil påvirke fritiden. Forventningene til dem som ikke har fått barn ennå, er i stor grad i tråd med hvordan det å ha fått barn oppleves for foreldre. De som har fått barn, mener allikevel i større grad at det ikke har hatt negative konsekvenser for karriere og arbeidstimer, og i mye større grad at det har påvirket fritid, livskvalitet og alderdom positivt. Det ser derfor ut til at de som ikke har fått barn ennå, i en viss grad overvurderer de negative karriere-kostnadene og undervurderer de positive virkningene på fritids- og livskvalitet, sammenliknet med hvordan de som har fått barn, vurderer disse virkningene.

7 Grunner til å ikke få flere barn

I kapittel 6 så vi på hvordan deltakerne i spørreundersøkelsen vurderte antatte konsekvenser av å få barn for ulike forhold tilknyttet arbeidslivet. Som et supplement til disse vurderingene ba vi dem om å også vurdere ulike grunner til å ikke få flere barn. I utarbeidelsen av spørsmålene var tanken at disse spørsmålssettene skulle utfylle hverandre, og vi har derfor ikke tatt med forhold knyttet til arbeidslivet på listen over grunner til å ikke få flere barn. I ettertid ser vi at disse spørsmålene har verdi som mer separate analyser, og vi mener derfor at det er en mangel ved analysen i dette kapitlet at vi ikke har med betraktninger knyttet til arbeidslivet som mulige årsaker til å velge bort å få flere barn. Analysen i dette kapitlet bør derfor ses i sammenheng med analysen i forrige kapittel.

7.1 Vurdering av årsaker blant respondenter som regner seg som ferdige med å få barn

I dette avsnittet ser vi hva menn og kvinner svarer på følgende spørsmål: «Vi kommer her med ulike mulige grunner til at du ikke har fått eller regner med å få flere barn enn dem du har i dag. Vennligst si deg enig eller uenig i påstandene.»

1. Jeg ønsket ikke flere barn.
2. Partner ønsket ikke flere barn.
3. Vi lyktes ikke i å få (flere) barn.
4. Parforholdet ble oppløst.
5. Flere barn går ut over omsorg for / oppfølging av eldre søsken.
6. Barn koster for mye i forbruk (mat, klær, fritidsaktiviteter).
7. Flere barn ville gitt behov for større bolig.
8. Flere barn ville gått ut over min eller partners helse.
9. Belastningen knyttet til svangerskap/fødsel er for stor.
10. Søvnbelastningen ved å ha små barn er for stor.
11. Jeg er bekymret for framtiden.
12. Jeg ville ikke ha flere barn av hensyn til miljøet.

Svaralternativene var «helt enig», «litt enig», «verken enig eller uenig», «litt enig», «helt enig» og «vet ikke». Alle spørsmålene ble stilt til dem som i et tidligere spørsmål har oppgitt at de ikke regner med å få flere barn enn dem de har i dag. Resultatene er vist i figur 7.1.

I figur 7.1 ser vi svarene til dem som har oppgitt at de ikke regner med å få flere barn. De svarte linjene viser svarene til menn og kvinner som ikke har barn – og som altså ikke regner med å få det heller. Over 60 prosent svarer «helt enig» i at en grunn til at de ikke regner med å få barn, er at de ikke ønsker flere. Rundt 30 prosent svarer at de er helt enig i at det var fordi partneren ikke ønsker flere. De fleste andre grunnene er også viktige, men de grunnene flest er uenig i, er at de ikke lyktes, eller at parforholdet ble oppløst.

For dem som har barn, men ikke regner med å få flere (grå linjer), er det relativt flere som svarer at partneren ikke ønsket, men også det at de selv ikke ønsket flere barn, er det like mange som oppgir som grunn. Ellers er det som for dem som ikke har barn, jevnt over enighet om de fleste andre grunnene, og de er i enda større grad «helt uenig» i påstanden om at de ikke lyktes, eller at parforholdet ble oppløst.

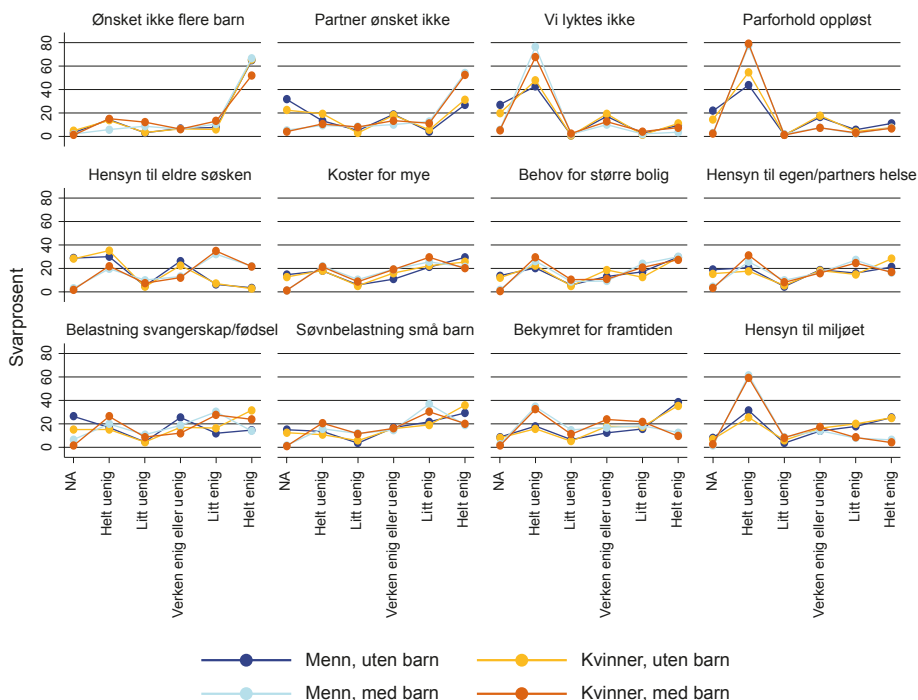
De fleste grunnene ser altså ut til å spille en rolle, i likhet med politikkalternativene i forrige avsnitt. For å få mer informasjon om hvorvidt kvinner og menn vektlegger de ulike grunnene ulikt, gir vi alternativene en poengscore ut fra hva de svarte. «Helt enig» får score -2 , «litt enig» får score -1 , «verken enig eller uenig» får score 0 , «litt enig» får score 1 , og «helt enig» får score 2 . I likhet med for politikkspørsmålene standardiserer vi også her svarene for hver respondent ved å trekke fra gjennomsnittlig poengscore for respondenten. Tabell 7.1 viser gjennomsnittlig score for hvert alternativ (Score) med den gjennomsnittlige rangeringen (Rk), i absolutte tall.

Tabell 7.1 viser at de fleste svaralternativene har positivt fortegn, noe som betyr at det er flere som har sagt seg enig enn uenig i påstanden. Hos gruppen som har barn (både menn og kvinner), er det allikevel noen flere alternativer de er mer uenig enn enig i, og det er hensyn til miljø, bekymring for fremtiden og hensyn til egen/partners helse. Det er på den annen side bare gruppen uten barn som er mer uenig enn enig i at hensyn til eldre søsken er en viktig grunn – noe som er naturlig siden de jo ikke har barn fra før.

Figur 7.2 viser hvordan de ulike grunnene er vektlagt for alle (rekkefølgen på grunnene i hele figuren) og innad i gruppene menn med barn, menn uten barn, kvinner med barn og kvinner uten barn. Høyden på søylene er lik de standardi-

serte målene og har derfor flere negative verdier enn den absolutte scoren i tabell 7.1. Vi ser at vektleggingen generelt er ganske lik mellom grupper, men med noen unntak.

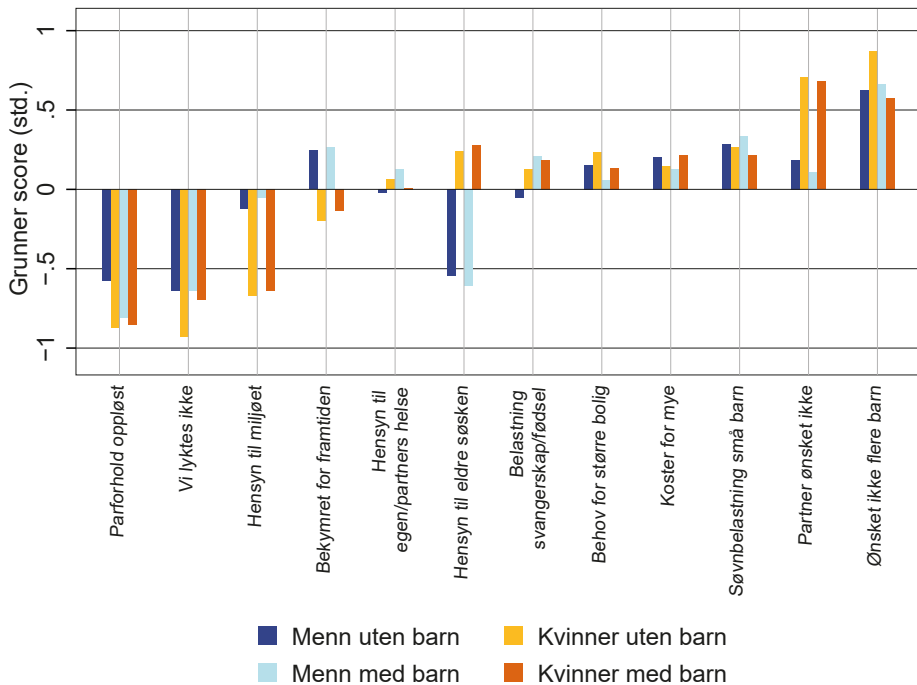
Figur 7.1 Svar på foreslåtte årsaker til at man ikke fikk flere barn, blant alle respondenter som har svart at de ikke regner med å få flere barn

Note: Figuren viser fordelingen av svar på spørsmålet «Vi kommer her med ulike mulige grunner til at du ikke har fått eller regner med å få flere barn enn dem du har i dag. Vennligst si deg enig eller uenig i påstandene». Men uten barn: N = 414, menn med barn: N = 1 243, kvinner uten barn: N = 497, kvinner med barn N = 1 949.

Grunnen nesten alle gruppene vektlegger mest, er at de ikke ønsket flere barn. Kvinner med barn skiller seg noe ut – hos dem er dette nummer to, mens den viktigste grunnen er at partneren ikke ønsket flere barn. Det er en tydelig kjønnsforskjell når det gjelder rangeringen av at partneren ikke ønsket flere. Både kvinner med og uten barn oppgir at dette er en viktig grunn, mens den faller lenger ned på lista for menn. Grunnen alle gruppene vektlegger minst, er at parforholdet ble oppløst, og/eller at de ikke lyktes. Det ser altså ut til at grunnen til at de aller fleste ikke får flere barn, er at de eller partneren ikke ønsker det, heller enn at det ikke går.

Figur 7.2 Vurdering av betydningen av ulike grunner til at personen ikke regner med å få flere barn

Note: Figuren viser standardisert score for de ulike grunnene, etter kjønn og om man har barn. Rangert. Men uten barn: N = 414, menn med barn: N = 1 243, kvinner uten barn: N = 497, kvinner med barn N = 1 949.

Grunnene som er nest viktigst, er knyttet til fysiske påkjenninger ved det å ha barn, nemlig søvnbelastning med små barn og belastning ved svangerskap og fødsel, i tillegg til økonomiske kostnader, nemlig behov for større bolig og at det koster for mye å få flere barn. Fysiske og økonomiske kostnader får omtrent lik relativ score, og det er heller ikke store kjønnsforskjeller i vektleggingen av disse, men de økonomiske kostnadene er relativt viktigere for menn, mens de fysiske kostnadene er relativt viktigere for kvinner.

Så kommer hensyn til eldre søsken, men her er det stort sprik i vektleggingen mellom menn og kvinner: For kvinner er dette en relativt viktigere grunn til ikke å få flere barn, enn det er for menn.

Tabell 7.1 Score gitt til de ulike grunnene etter kjønn og om man har barn

	Menn						Kvinner					
	Uten barn			Med barn			Uten barn			Med barn		
	Score	(Std. avv.)	Rk	Score	(Std. avv.)	Rk	Score	(Std. avv.)	Rk	Score	(Std. avv.)	Rk
Ønsket ikke flere barn	1,090	(1,483)	1	1,260	(1,254)	1	1,121	(1,477)	1	0,757	(1,552)	2
Partner ønsket ikke	0,386	(1,535)	5	0,994	(1,386)	2	0,345	(1,619)	7	0,906	(1,419)	1
Vi lyktes ikke	-0,897	(1,453)	12	-1,545	(1,028)	12	-0,912	(1,461)	11	-1,256	(1,295)	11
Parforhold oppløst	-0,780	(1,515)	11	-1,440	(1,218)	11	-1,070	(1,356)	12	-1,454	(1,205)	12
Hensyn til eldre søsken	-0,727	(1,234)	10	0,272	(1,442)	4	-0,866	(1,235)	10	0,270	(1,463)	3
Koster for mye	0,446	(1,532)	4	0,135	(1,451)	6	0,359	(1,481)	6	0,182	(1,426)	4
Behov for større bolig	0,347	(1,574)	6	0,229	(1,604)	5	0,235	(1,581)	8	0,062	(1,618)	7
Hensyn til egen/partners helse	0,153	(1,515)	7	-0,008	(1,469)	8	0,359	(1,514)	5	-0,130	(1,519)	8
Belastning svangerskap/fødsel	0,040	(1,396)	8	0,080	(1,370)	7	0,528	(1,478)	4	0,141	(1,545)	6
Søvn-belastning små barn	0,584	(1,407)	2	0,321	(1,347)	3	0,728	(1,376)	2	0,182	(1,430)	5
Bekymret for framtiden	0,550	(1,560)	3	-0,413	(1,453)	9	0,565	(1,472)	3	-0,358	(1,381)	9
Hensyn til miljøet	0,023	(1,645)	9	-1,127	(1,284)	10	0,143	(1,564)	9	-1,136	(1,219)	10

Note: Figuren viser fordelingen av svar på spørsmålet «Vi kommer her med ulike mulige grunner til at du ikke har fått eller regner med å få flere barn enn dem du har i dag. Vennligst si deg enig eller uenig i påstandene», omdannet til en score, som beskrevet i teksten. Menn uten barn: N = 414, menn med barn: N = 1 243, kvinner uten barn: N = 497, kvinner med barn N = 1949.

Nest nederst er mer langsiktige hensyn som hensyn til egen/partners helse, bekymring for framtiden og hensyn til miljøet. Når det gjelder framtid og miljø, er det igjen et stort sprik i rangeringen mellom menn og kvinner. Menn har bekymring for framtiden og hensyn til miljøet lenger opp på lista over grunner til å ikke få flere barn, relativt til kvinner. Absolutt sett er imidlertid bekymring for miljøet en av grunnene flest menn (og kvinner) er mest uenig i.

7.2 Vurdering av årsaker blant respondenter som ikke regner seg som ferdige med å få barn

I dette avsnittet ser vi på svarene til menn og kvinner som ikke regner seg som ferdige med å få barn ennå. Spørsmålet vi stilte dem, var noe annerledes enn det vi stilte dem som regnet seg som ferdige med å få barn i avsnittet over, og de fire første svaralternativene ble ikke inkludert, fordi de var irrelevante. Vi stilte følgende spørsmål: «Vi kommer her med ulike mulige grunner til at du ikke ønsker flere enn [x] barn (ditt svar om ideelt antall barn).

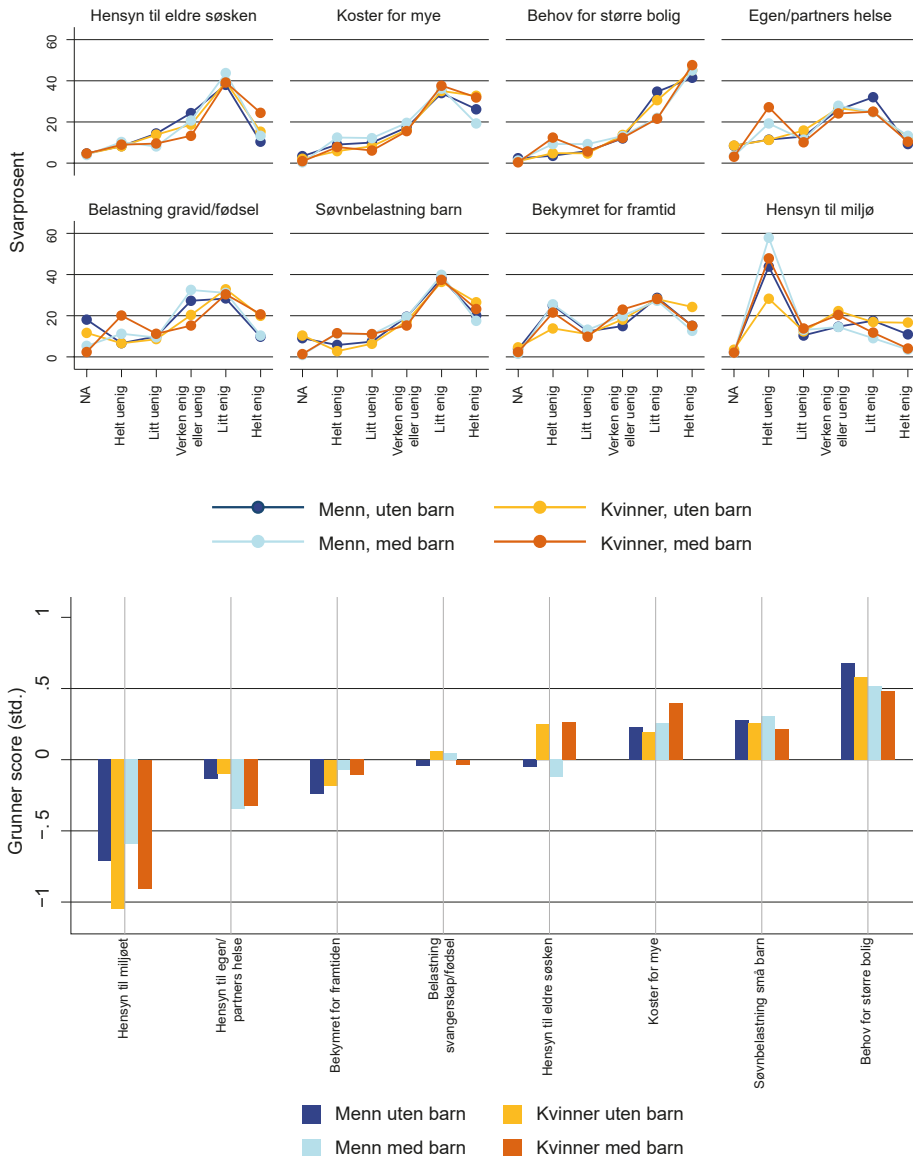
Vennligst si deg enig eller uenig i påstandene.»

1. Flere barn går ut over omsorg for / oppfølging av eldre søsken.
2. Barn koster for mye i forbruk (mat, klær, fritidsaktiviteter).
3. Flere barn ville gitt behov for større bolig.
4. Flere barn ville gått ut over min eller partners helse.
5. Belastningen knyttet til svangerskap/fødsel er for stor.
6. Søvnbelastningen ved å ha små barn er for stor.
7. Jeg er bekymret for fremtiden.
8. Jeg ville ikke ha flere barn av hensyn til miljøet.

Svaralternativene var «helt enig», «litt enig», «verken enig eller uenig», «litt enig», «helt enig» og «vet ikke». Alle spørsmålene ble stilt til dem som i et tidligere spørsmål hadde oppgitt at de ikke regner med å få flere barn enn dem de har i dag. Resultatene er vist i figur 7.3.

I figur 7.3 viser vi hvordan de som tror at de får flere barn, svarer på spørsmålet om hvorfor de ikke kan tenke seg å få flere barn enn det de ideelt sett har oppgitt. Vi ser at vektleggingen er svært lik i denne gruppen.

Figur 7.3 Svar på foreslåtte årsaker til at man ikke ønsker flere barn enn oppgitt ideelt antall, blant alle respondenter som har svart at de (kanskje) regner med å få flere barn

Øverste panel i figuren viser fordelingen av svar på spørsmålet «Vi kommer her med ulike mulige grunner til at du ikke ønsker flere enn [x] barn (ditt svar om ideelt antall barn). Vennligst si deg enig eller uenig i påstandene». Nederste panel viser standardisert score (som beskrevet i teksten) gitt til de ulike grunnene, etter kjønn og om man har barn. Rangert. Men uten barn: N = 986, menn med barn: N = 452, kvinner uten barn: N = 1 247, kvinner med barn N = 645

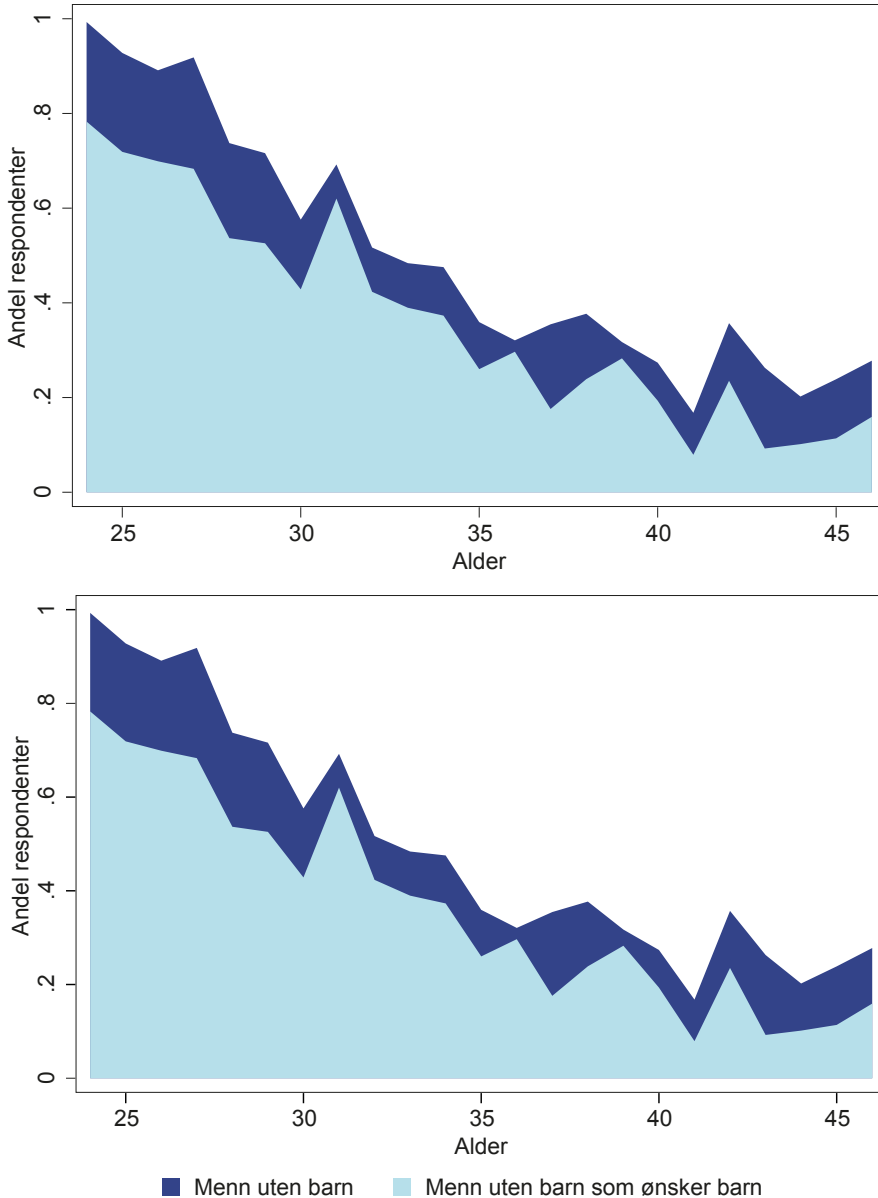
7.3 Vurderinger blant ulike grupper av foreldre/ikke-foreldre

Blant de rundt 7 700 som svarte på spørreundersøkelsen, finner vi mange ulike kombinasjoner av ønskede og faktiske antall barn. Vi har for eksempel besvarelsene til 868 menn og 1 086 kvinner i alderen 44–46 år, en alder hvor særlig kvinner i stor grad antas å være ferdige med sin fruktbare periode. 92 prosent av disse oppgir at de ikke regner med å få flere barn. Datasettet vårt gir dermed mulighet til å undersøke visse, spesielt interessante spørsmål: I hvilken grad samsvarer barnløshet med egne ønsker? Hva er grunnen til at noen kun får ett barn? Og ikke minst, tatt i betraktning grundig dokumentasjon av at nedgangen i fødselstall i Norge i stor grad skyldes uteblivelsen av et tredje barn: Hva sier tobarnsforeldrene om hvorfor de ikke fikk et tredje barn?

Barnløshet og barnefrihet

I figur 7.4 viser vi andelene blant respondentene som ikke har barn, og blant dem som ønsker barn. Andelen er naturlig nok synkende med alder, ettersom de som er eldre, har høyere sannsynlighet for å ha fått barn. Etter hvert som respondentene blir eldre, er det naturlig å se på den nederste kurven som et anslag på andelen ufrivillig barnløse. Vi ser at for både menn og kvinner over 40 har litt over halvparten blant dem uten barn oppgitt at de ønsker barn.

Figur 7.4 Andel respondenter uten barn og andel respondenter uten barn som ønsker barn, etter alder. Menn og kvinner

Note: Figurene viser andeler blant alle respondentene i undersøkelsen som enten ikke har barn eller ikke har barn og har oppgitt at de ønsker barn, separat for ulike aldersgrupper og etter kjønn.

I tabell 7.2 viser vi deskriptiv statistikk for gruppen av respondenter over 40 år uten barn, delt inn etter kjønn og hvorvidt de oppgir at de ønsker barn (kolonne 1 og 4) eller ikke (kolonne 2 og 5). Vi har estimert forskjellen mellom de to gruppene (kolonne 3 og 6). Tatt i betraktning at det er snakk om forholdsvis små utvalg (258 menn og 229 kvinner), er det ikke all verdens statistisk signifikante forskjeller mellom de to gruppene i bakgrunnsopplysninger. De som har oppgitt at de ikke ønsker barn, er i snitt eldre, men de har omtrent samme sannsynlighet for å være samboende eller gift. Mennene som ikke ønsker barn, har i lavere grad høyere utdanning.

Det er signifikante forskjeller i hvorvidt de har snakket med partneren sin om å få barn sammen, blant både menn og kvinner. De som ikke ønsker barn, oppgir i mindre grad å ha snakket med partneren sin om det. De som ikke ønsker barn, oppgir også i større grad at partneren – gitt at de har snakket sammen om å få barn – heller ikke ønsker barn.

Vi har gjort en tilsvarende sammenlikning i tabell 7.3 blant respondentene som er yngre enn 35 og ikke har barn. Mennene i denne gruppen som ikke ønsker barn, har i mindre grad høyere utdanning og er i mindre grad samboende eller gift, enn mennene i samme aldersgruppe som ønsker barn. De som har en partner, har i mindre grad diskutert å få barn, og de antar i mindre grad at partneren ønsker barn. Kvinnene i denne gruppen som ikke ønsker barn, har i mindre grad arbeid, høyere utdanning og samboer/ektefelle enn kvinnene som ønsker barn, og de har også lavere inntekt og færre egne søsken. Som for mennene er det også her slik at de som har en partner, i mindre grad har diskutert å få barn, og de antar i mindre grad at partneren ønsker barn.

Tabell 7.2 Deskriptiv statistikk blant respondenter i alderen 41–46 år uten barn, etter om de ønsker barn

	Menn 41–46						Kvinner 41–46					
	Ønsker barn		Ønsker ikke barn		Forskjell		Ønsker barn		Ønsker ikke barn		Forskjell	
	Snitt	SD	Snitt	SD	Est	SE	Snitt	SD	Snitt	SD	Est	SE
Alder	43,09	(2,065)	43,37	(1,804)	-0,599*	(0,243)	42,78	(2,048)	43,47	(2,021)	-0,505†	(0,262)
I arbeid nå	0,841	(0,367)	0,798	(0,404)	0,00545	(0,046)	0,715	(0,453)	0,730	(0,446)	0,00933	(0,054)
Arbeidstimer i uken	42,52	(11,857)	40,53	(11,331)	1,797	(1,400)	36,33	(12,337)	39,80	(6,919)	-0,858	(1,303)
Fast stilling	0,858	(0,350)	0,898	(0,305)	-0,0599	(0,047)	0,860	(0,349)	0,870	(0,338)	0,0218	(0,052)
Utdanning fra univ./høyskole	0,431	(0,497)	0,265	(0,443)	0,109†	(0,061)	0,537	(0,501)	0,522	(0,502)	0,0552	(0,056)
Inntekt (i 1000, kat.)	573,3	(226,752)	539,6	(210,216)	15,07	(29,202)	468,5	(221,070)	467,7	(215,464)	15,77	(30,407)
Ektefelle/samboende	0,419	(0,495)	0,361	(0,482)	0,00179	(0,062)	0,454	(0,500)	0,486	(0,502)	-0,0661	(0,066)
Antall egne søsken	2,203	(2,126)	1,948	(1,050)	-0,0314	(0,199)	2,299	(3,177)	1,685	(1,371)	0,314	(0,231)
N	143	113	256	119	109	228						
Ideelt antall barn	2,254	(1,148)	0	(0,000)	2,259**	(0,110)	2,038	(0,737)	0	(0,000)	2,134**	(0,069)
Snakket med partner om å få barn	0,978	(0,147)	0,795	(0,408)	0,150**	(0,052)	0,951	(0,217)	0,668	(0,475)	0,202*	(0,078)
Partners antatte ønsket antall barn	1,589	(0,796)	0,275	(0,544)	1,331**	(0,164)	1,765	(1,116)	0,272	(0,643)	1,447**	(0,195)
Partner ønsker ingen barn	0,146	(0,357)	0,770	(0,427)	-0,634**	(0,087)	0,120	(0,330)	0,831	(0,379)	-0,676**	(0,083)
Ønsket alder ved første barns fødsel	28,45	(5,873)					29,46	(6,790)				
Øvre grense alder siste barn	46,53	(5,451)					42,68	(4,021)				
N	143		113		256		119		109		228	

Note: Tabellen viser gjennomsnittlige verdier for bakgrunnskjennetegn blant alle respondenter i alderen 41–46 år som ikke har barn, delt inn i ulike grupper etter hvorvidt de har oppgitt at de ønsker barn.

Tabell 7.3 Deskriptiv statistikk blant respondenter i alderen 26–34 år uten barn, etter om de ønsker barn

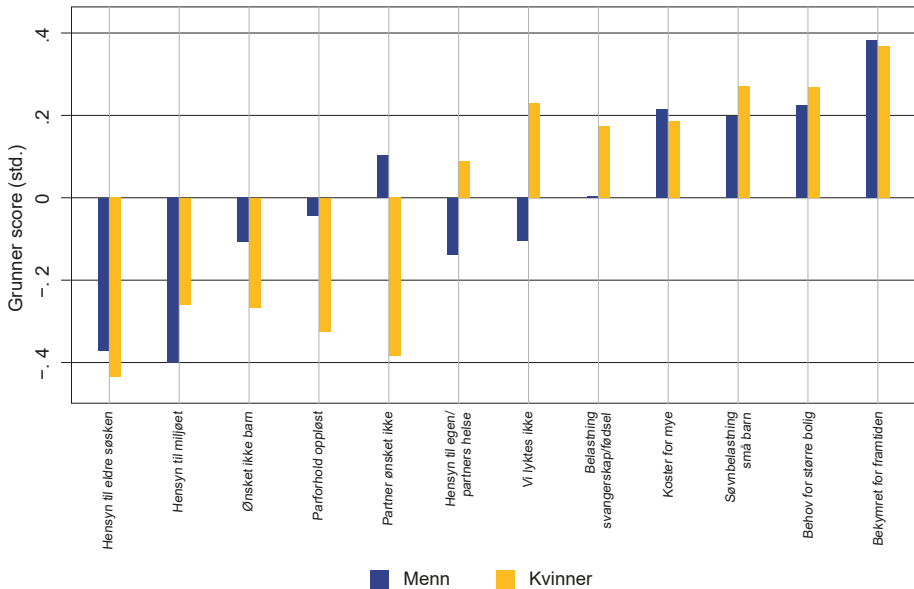
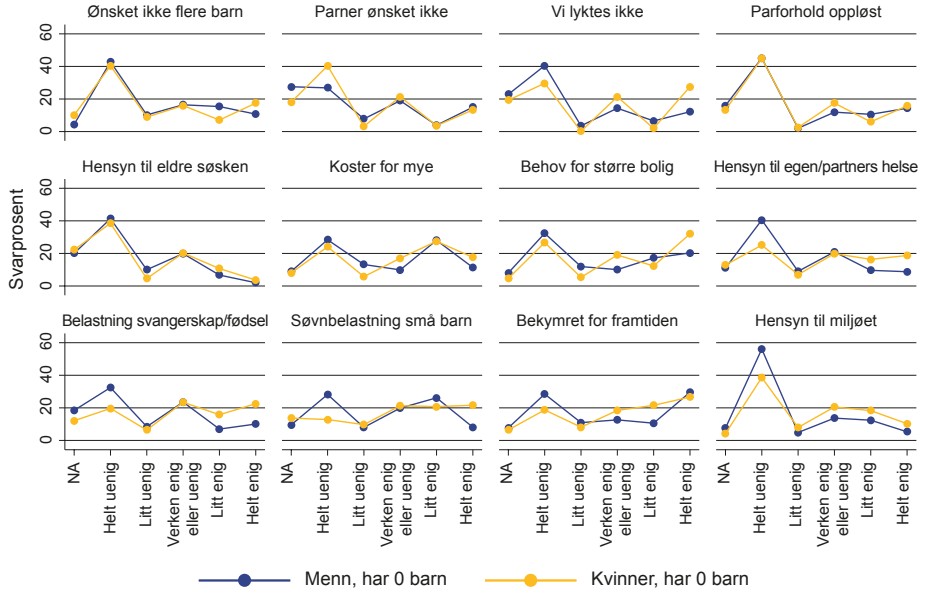
	Menn 26–34						Kvinner 26–34					
	Ønsker barn		Ønsker ikke barn		Forskjell		Ønsker barn		Ønsker ikke barn		Forskjell	
	Snitt	SD	Snitt	SD	Est	SE	Snitt	SD	Snitt	SD	Est	SE
Alder	29,46	(2,494)	29,12	(2,383)	0,0466	(0,190)	29,08	(2,401)	29,97	(2,543)	-0,517**	(0,182)
I arbeid nå	0,823	(0,382)	0,765	(0,425)	0,0455	(0,032)	0,825	(0,380)	0,785	(0,412)	0,0573*	(0,028)
Arbeidstimer i uken	40,74	(11,828)	39,87	(17,682)	1,123	(1,141)	36,11	(13,101)	38,14	(12,695)	-0,388	(0,994)
Fast stilling	0,832	(0,374)	0,804	(0,398)	0,0234	(0,037)	0,751	(0,433)	0,766	(0,425)	0,00969	(0,039)
Utdanning fra univ./høyskole	0,438	(0,497)	0,362	(0,482)	0,0958*	(0,040)	0,694	(0,461)	0,572	(0,496)	0,0628*	(0,028)
Inntekt (i 1000, kat.)	453,9	(234,410)	425,8	(216,707)	24,62	(20,504)	379,3	(192,188)	356,5	(177,940)	45,36**	(16,225)
Ektefelle/samboende	0,436	(0,496)	0,332	(0,472)	0,136**	(0,043)	0,625	(0,484)	0,510	(0,501)	0,141**	(0,040)
Antall egne søsken	2,180	(1,619)	2,064	(1,619)	0,163	(0,131)	1,936	(1,265)	1,701	(1,085)	0,199*	(0,099)
N	663		168		831		904		181		1085	
Ideelt antall barn	2,310	(1,029)	0	(0,000)	2,344**	(0,070)	2,293	(0,743)	0	(0,000)	2,320**	(0,052)
Snakket med partner om å få barn	0,940	(0,238)	0,835	(0,375)	0,117**	(0,039)	0,975	(0,157)	0,928	(0,261)	0,0803**	(0,021)
Partners antatte ønsket antall barn	2,061	(0,981)	0,533	(0,842)	1,616**	(0,139)	2,166	(0,772)	0,472	(0,923)	1,688**	(0,098)
Partner ønsker ingen barn	0,0699	(0,256)	0,690	(0,467)	-0,636**	(0,044)	0,0332	(0,179)	0,766	(0,427)	-0,719**	(0,028)
Ønsket alder ved første barns fødsel	29,53	(4,148)					29,04	(3,338)				
Øvre grense alder siste barn	40,90	(6,068)					37,35	(2,948)				
N	663		168		831		904		181		1085	

Note: Tabellen viser gjennomsnittlige verdier for bakgrunnskjennetegn blant alle respondenter i alderen 26–34 år som ikke har barn, delt inn i ulike grupper etter hvorvidt de har oppgitt at de ønsker barn. * p<0,1; ** p<0,05; *** p<0,01.

I figur 7.5 viser vi så hvordan menn og kvinner uten barn, som har oppgitt at de ønsker barn, svarer på spørsmålet om grunner til at de ikke fikk barn. Øverste panel viser fordelingen av svar, nederste panel viser standardiserte scorer, rangert etter gjennomsnittlig verdi for både menn og kvinner.

I denne gruppen er det altså bekymring for framtiden som kommer ut som hovedgrunn, for både kvinner og menn. Deretter kommer behov for større bolig og søvnbelastning knyttet til å ha små barn. For menn er også det at barn koster for mye, en viktig grunn, mens det for kvinner er at de ikke lyktes med å få barn.

Figur 7.5 Vurdering av ulike grunner til ikke å få flere barn blant respondenter uten barn, som ikke regner med å få barn, men som har oppgitt at de ønsker barn. Menn og kvinner

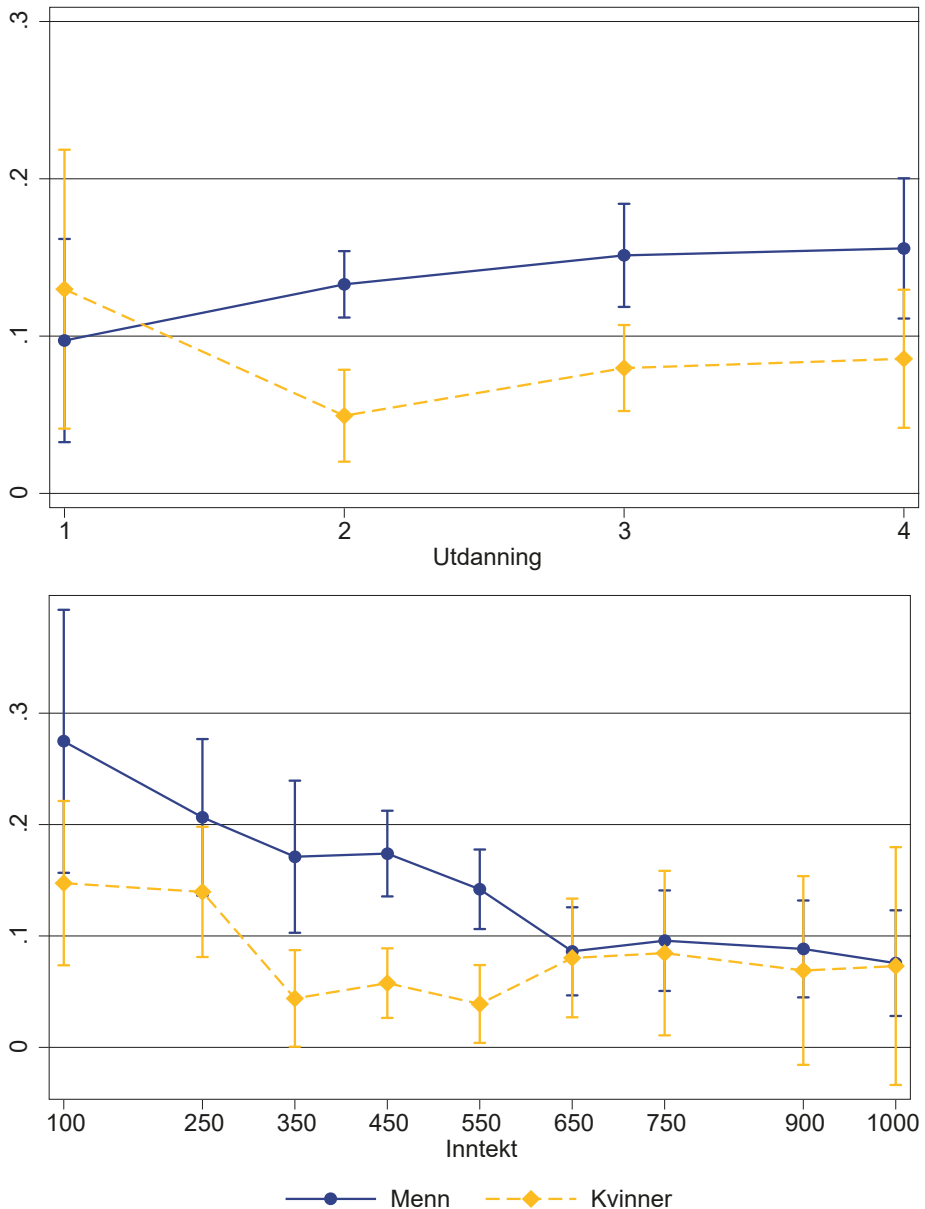
Note: N = 119 menn, 155 kvinner.

«Menn som velges vekk»

I diskusjonen rundt den økende andelen barnløse menn er ofte det framtreddende perspektivet at menn med lavere inntekt og utdanning i økende grad velges vekk til fordel for menn med høyere sosioøkonomisk status, som får flere kull. Framstillingen legger dermed klart vekt på ufrivillighet for de barnløse mennene, og viser en negativ gradient for utdanning. I figur 7.6 viser vi resultatene av en regresjonsanalyse der utfallsvariabelen er ufri villig barnløshet (definert som at man ikke har barn, men har oppgitt et positivt ideelt antall barn), mens forklaringsvariabler i tillegg til kjønn er dummyer for ulike grupper av alder, utdanning og inntekt, som også er interagert med kjønn. Figuren viser sammenhengen med utdanningskategorier i øverste panel (vist som marginale «effekter») og inntektskategorier i nederste panel.

Øverste panel i figuren viser at betinget på inntekt er gradienten i utdanning positiv (om enn ikke signifikant) snarere enn negativ for menn. Men nederste panel viser en negativ gradient i inntekt: Det er høyere sannsynlighet for ufrivillig barnløshet blant menn med lavere inntekt.

Figur 7.6 Ufrivillig barnløshet som funksjon av utdanning og inntekt. Menn og kvinner

Note: Figuren viser resultatene av en regresjonsanalyse der utfallsvariabelen er ufrivillig barnløshet og utvalget er alle respondenter i alderen 41–46 år. Forklaringsvariablene er kjønn og dummies for ulike grupper av alder, utdanning og inntekt (alle også interagert med kjønn). Figuren viser marginestimer etter kjønn for de ulike utdanningskategoriene i øverste panel og de ulike inntektskategoriene i nederste panel. 95 % konfidensintervall. N = 1 184 menn, 1 413 kvinner.

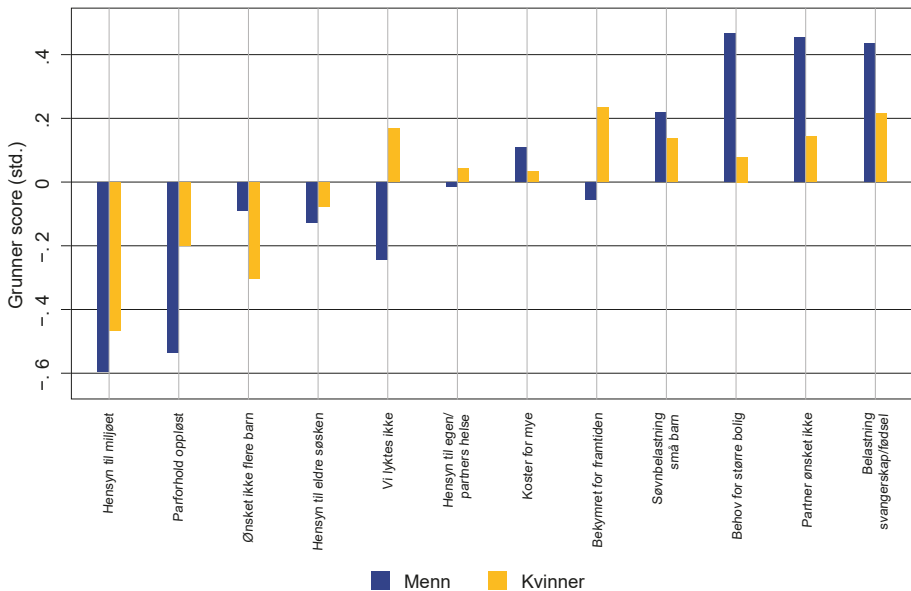
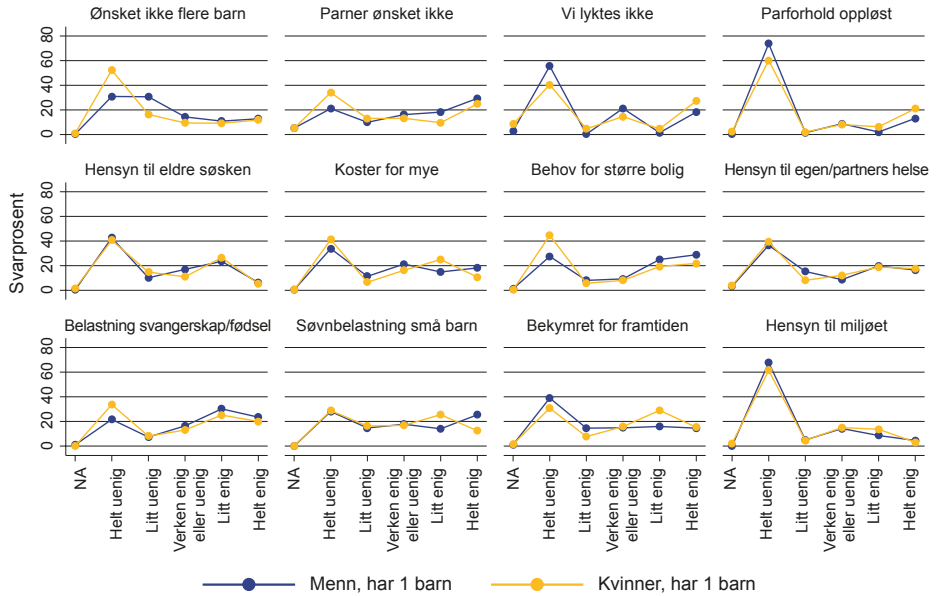
De som kun har ett barn: Hvorfor får de ikke flere?

Vi vet fra kapittel 3 at det er få blant respondentene våre som oppgir ett barn som det ideelle antallet barn – 6,1 prosent blant mennene og 4,9 prosent blant kvinnene på tvers av aldersgrupper. Det er for eksempel dobbelt så vanlig å ønske ingen barn enn kun ett. Blant respondentene i aldersgruppen 41–46 år, som altså nærmer seg slutten av fruktbar periode for kvinner, er det 9,3 prosent menn og 14,4 prosent kvinner som like fullt har ett barn og ikke regner med å få flere.

Blant de 490 av respondentene som har kun ett barn og ikke regner med å få flere, oppgir to tredjedeler (67 prosent) at de ideelt sett skulle ønske seg flere enn ett barn. Øverste panel i figur 7.7 viser vi hvordan de har svart på spørsmålet om hvordan de vurderer ulike grunner til at de ikke kommer til å få flere barn. En viss andel oppgir at de ikke ønsket flere barn, mens langt flere – både kvinner og menn – sier seg enig i påstanden om at partneren ikke ønsket flere barn. Det er også en viss andel som sier seg enig i henholdsvis at de ikke lyktes, eller at parforholdet ble oppløst. Det er også verdt å merke seg at det er ikke ubetydelige andeler som sier seg enig i at barn koster for mye, og at det ville gitt behov for større bolig.

Svarene tyder også på at dette er en sammensatt gruppe: Det er betydelige andeler som er helt uenig og helt enig i flere av de foreslåtte grunnene. Det er noen forskjeller etter kjønn, som blir særlig tydelige dersom vi ser på den relative rangeringen av grunnene i nederste panel i figuren. For menn kommer behovet for større bolig ut på topp, tett etterfulgt av at partneren ikke ønsket, og at belastningen knyttet til svangerskap og fødsel er for stor. For kvinner kommer derimot bekymring for fremtiden relativt høyest ut, etterfulgt av belastning knyttet til svangerskap/fødsel og at de ikke lyktes i å få barn.

Figur 7.7 Vurdering av ulike grunner til ikke å få flere barn blant respondenter med ett barn og som ikke regner med å få flere barn, men som har oppgitt flere barn som ideelt antall. Menn og kvinner

Note: N = 88 menn, 239 kvinner

De som stoppet etter to barn: Hvorfor fikk de ikke et tredje?

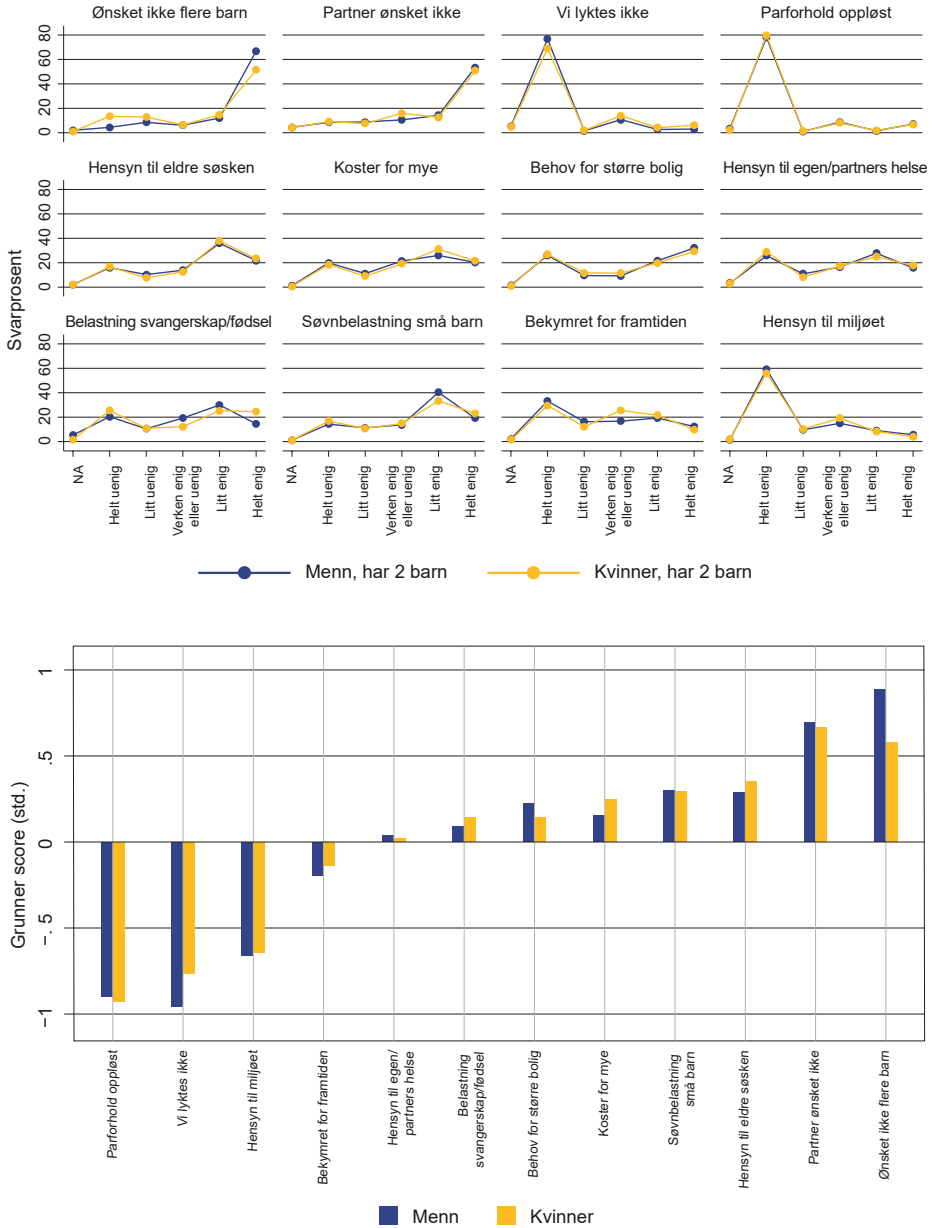
Vi vet at mye av nedgangen i fødselstallene skyldes at færre familier får et tredje barn. Vi vet også fra kapittel 3 at menn og kvinner er særlig forskjellige når det gjelder ønsket om et tredje barn. Det er derfor særlig interessant å se hvordan tobarnsforeldre i utvalget vårt, som ikke regner med å få flere barn, stiller seg til de ulike foreslåtte grunnene til at de ikke kommer til å få flere barn. Igjen er det en vesentlig mangel at ingen av de foreslåtte grunnene har med arbeidsliv og tidsbruk å gjøre, men disse er behandlet i kapittel 6.

De som har to barn, og som ikke regner med å få flere barn, utgjør 1 734 av respondentene våre. I figur 7.8 viser vi hvordan de har svart på spørsmål om grunner til at de ikke vil ha flere barn. I øverste panel har vi vist andelen i prosent som har svart fra helt uenig til helt enig, for de ulike grunnene, delt inn etter kjønn. I nederste panel har vi omdannet svarene til scorer og standardisert dem innad for hver respondent, og så sett på den gjennomsnittlige relative rangeringen.

Menn og kvinner har svart langt likere her enn i figur 7.7. Ikke uventet er det flere menn enn kvinner som uttrykker enighet med påstanden om at de ikke ønsket flere barn. Den relative rangeringen i nederste panel viser at eget ønske kommer ut på topp blant grunner for menn, etterfulgt av at partneren ikke ønsket – mens det er motsatt for kvinner. Det er også færre menn enn kvinner som sier seg enig i at belastning knyttet til svangerskap/fødsel eller bekymring for framtiden var en grunn, men den relative rangeringen av disse grunnene er lik for menn og kvinner.

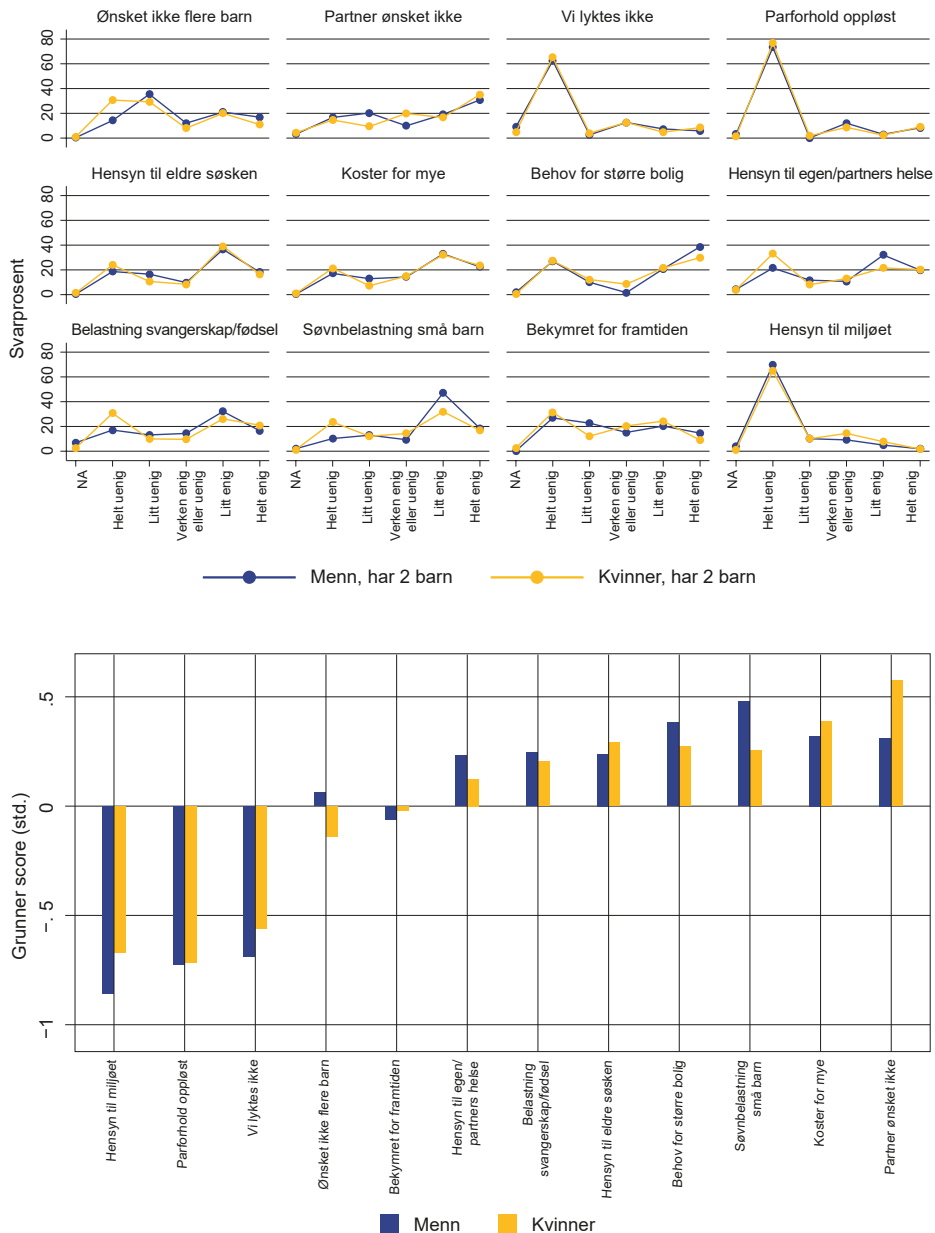
For å holde utenfor dem som ikke ønsker flere enn to barn, har vi i figur 7.9 beholdt kun dem som har oppgitt at de anser tre eller flere barn som ideelt. Her ser vi at den viktigste grunnen de oppgir for at de ikke fikk (og heller ikke regner med å få) flere enn to barn, for kvinner er at partneren ikke ønsket flere barn, mens det for menn er at søvnbelastningen knyttet til å ha små barn er for stor (på femteplass for kvinner). Det er interessant at heller ikke denne gruppen oppgir at parforholdet ble oppløst (nest siste plass), eller at de ikke lyktes (tredje siste plass), som grunn for at de ikke har fått eller kommer til å få det tredje barnet.

Figur 7.8 Vurdering av ulike grunner til ikke å få flere barn blant respondenter med to barn som ikke regner med å få flere barn. Menn og kvinner.

Note: N = 690 menn, 1 039 kvinner

Figur 7.9 Vurdering av ulike grunner til ikke å få flere barn blant respondenter med to barn og som ikke regner med å få flere barn, men som har oppgitt tre eller flere barn som ideelt. Menn og kvinner

Note: N = 146 menn, 424 kvinner

7.4 Sammendrag kapittel 7

Menn og kvinner som ikke regner med å få flere barn, oppgir omtrent de samme grunnene til at de ikke fikk flere. De viktigste grunnene er at de selv eller partneren ikke ønsket flere barn, men rekkefølgen er ulik: Flere kvinner svarer at partneren ikke ønsket flere, for menn er det flest som svarer at de selv ikke ønsket flere. Grunnene som er nest viktigst, er knyttet til fysiske påkjenninger ved det å ha barn, nemlig søvnbelastning med små barn og belastning ved svangerskap og fødsel, i tillegg til økonomiske kostnader, nemlig behov for større bolig og at det koster for mye å få flere barn. Menn vektlegger de økonomiske kostnadene noe høyere enn kvinner, og kvinner vektlegger tilsvarende de fysiske kostnadene noe høyere enn menn. Hensyn til eldre søsken er også en viktig grunn til ikke å få flere barn. Noen grunner er menn og kvinner med barn i snitt mer uenig enn enig i, og det er hensyn til egen/partnerens helse, bekymring for framtiden og hensyn til miljøet.

Menn og kvinner som fortsatt regner med å få flere barn, ble spurt om grunner til å ikke ville ha flere enn det antallet de ideelt sett ønsker seg. De vektlegger grunnene omtrent likt som dem som ikke regner med å få flere barn.

Omtrent halvparten av respondentene over 40 år som ikke har barn, oppgir at de ikke ønsker barn. Det er få statistisk signifikante forskjeller mellom dem som ønsker, og dem som ikke ønsker barn, blant de barnløse over 40, men mennene har litt lavere utdanning og inntekt. Blant dem som ønsker barn, er bekymring for framtiden oppgitt som viktigste grunn til at de likevel ikke har fått barn. Lavere inntekt, men ikke lavere utdanning, er assosiert med høyere sannsynlighet for å være ufrivillig barnløs for menn.

Svært få respondenter har oppgitt ett barn som ideelt antall. To tredjedeler av dem med ett barn som ikke regner med å få flere barn, har oppgitt to eller flere barn som ideelt antall. Blant viktige årsaker til at de likevel ikke fikk flere barn, har både menn og kvinner at partneren ikke ønsket flere barn, på andreplass, mens menn har behov for større bolig og kvinner har belastning knyttet til svangerskap/fødsel på førsteplass.

I gruppen av foreldre til to barn, som ikke regner med å få flere barn, oppgir menn at de selv ikke ønsket flere barn, som viktigst blant de foreslåtte grunnene, mens det for kvinner er det at partneren ikke ønsket flere barn, som får høyest score. Selv blant menn som har oppgitt tre eller flere barn som ideelt antall, er det at partneren ikke ønsker barn, ansett som den fjerde viktigste grunnen, etter søvnbelastning, behov for større bolig og at barn koster for mye.

De viktigste grunnene til at menn og kvinner ikke får flere barn, handler altså først og fremst om egne og partnerens ønsker, og dernest om økonomiske og fysiske kostnader: kostnader ved å forsørge et barn, ha stor nok bolig, belastninger knyttet til svangerskap, fødsel og lite søvn. Dette gir et mer detaljert bilde av avveininger av kostnader ved å få (flere) barn i tillegg til oppfatninger av arbeidslivskostnader i forrige avsnitt. Det er altså mange ulike grunner til at menn og kvinner ikke får flere barn. Menn oppvurderer de økonomiske kostnadene relativt til kvinner, mens kvinner oppvurderer de fysiske kostnadene relativt til menn, selv om rangeringen stort sett er svært lik for begge kjønn.

8 Diskusjon

Både menn og kvinner har ønsket om et antall barn de «ideelt sett» ønsker seg, som er høyere enn det faktiske antallet barn i alle aldersgrupper. Kvinner ønsker seg i snitt flere barn enn det menn gjør, og oppgir oftere at de ønsker seg flere barn enn partneren. Resultatene våre tyder på at mange kvinner og menn kunne tenke seg å få flere barn hvis forholdene hadde ligget til rette for det, men at menn i større grad uansett ville stoppet på to barn.

På den ene siden viser respondentene god forståelse for de biologiske begrensningene som følger av å bli eldre – om noe virker de muligens overdrevet pessimistiske med tanke på utviklingen i egen fruktbarhet. De oppgir også gjennomsnittlige aldre for når de ønsker å få første og siste barn, som begge ligger godt plassert innenfor det biologisk mulige. På den annen side viser respondentenes faktiske fødselstall at det er liten sannsynlighet for å nå idealene med tanke på når de ønsker å få barn – og svarene på hvor mange barn de regner med å ha når de er 35, kan endatil tyde på at det er et innslag av urealistiske forventninger til hvor fort det vil gå å ta igjen det tapte.

Selv om de fleste er klar over at de biologiske begrensningene vokser med alderen, mener også de fleste at det er viktig å være etablert i et fast forhold og ha trygg økonomi før de får barn, i tillegg til at flere også mener det er viktig å eie egen bolig og å ha fast jobb. Hvis etablering tar tid, kan dette bidra til at folk får barn senere enn de ideelt sett ville ønsket.

Politikkforslagene som flest ønsker, er gratis barnehage og SFO, mens barnehage for babyer og lengre fedrekvote i gjennomsnitt er uønsket. Det er forskjeller mellom menn og kvinner og etter om man har fått barn ennå. Menn er relativt mer opptatt av kostnadstiltak (gratis barnehage og SFO), kvinner er relativt mer opptatt av tidstiltak (ferie, fleksibilitet, kortere arbeidstid, lengre permisjon). Både menn og kvinner med barn oppvurderer tids- og kostnadstiltak og nedvurderer avlastningstiltak og lengre fedrekvote, relativt til dem uten barn. De fleste foreldre ser derfor ut til å heller ønske seg mer tid med barna enn at barna kan være mer i barnehagen, i tillegg til at de altså ønsker å redusere den økonomiske kostnaden av å få barn.

Politikkønskene speiler i stor grad hvordan menn og kvinner tror barn påvirker arbeid og karriere, og hvilke grunner de oppgir til å ikke ville ha flere barn.

Menn og kvinner som ikke har fått barn ennå, forventer at det å få barn vil påvirke karriere og arbeidstimer noe negativt (kvinner i større grad enn menn). De tror også at det å få barn vil påvirke generell livskvalitet og alderdom positivt, men har delte meninger om hvordan det vil påvirke fritiden. Forventningene til dem som ikke har fått barn ennå, er i stor grad i tråd med hvordan det å ha fått barn oppleves for foreldre. De som har fått barn, mener allikevel i større grad at det å få barn ikke har hatt negative konsekvenser for karriere og arbeidstimer, og i mye større grad at det å få barn har påvirket fritid, livskvalitet og alderdom positivt. Det ser derfor ut til at de som ikke har fått barn ennå, i en viss grad overvurderer de negative karrierkostnadene og undervurderer de positive virkningene på fritid og livskvalitet, sammenliknet med hvordan de som har fått barn, vurderer disse virkningene.

De viktigste grunnene til at menn og kvinner ikke får flere barn, handler først og fremst om at de selv eller partneren ikke ønsket flere, og dernest om økonomiske og fysiske kostnader: kostnader ved å forsørge et barn, ha stor nok bolig, belastninger knyttet til svangerskap, fødsel og lite søvn. Det er svært få som oppgir det at de ikke fikk det til, som en grunn til ikke å få flere barn. Det er noen forskjeller mellom menn og kvinner i vurderingen av hvilke grunner som er viktigst. Menn oppvurderer de økonomiske kostnadene relativt til kvinner, mens kvinner oppvurderer de fysiske kostnadene relativt til menn, selv om rangeringen stort sett er svært lik for begge kjønn.

Et hovedfunn i spørreundersøkelsen er at menn i større grad enn kvinner oppgir økonomiske kostnader som grunn til ikke å ønske seg flere barn. De ønsker seg også i større grad familiepolitiske tiltak som kan lette noen av de økonomiske kostnadene ved å få barn, slik som gratis barnehage og gratis SFO. Disse grunnene og politikkønskene er også viktige for kvinner, men de vektlegger i noe større grad fysiske kostnader ved å få barn, som belastning ved svangerskap og fødsel og søvnbelastning med små barn, og foretrekker politikk som vil gi dem mer tid med barna.

Er det en motsetning mellom disse ønskene? En konsekvens av at kvinner for eksempel jobber redusert for at barna skal få mer tid med foreldrene, er at familien får lavere inntekt til å betale de økonomiske kostnadene. Hvordan kan dette påvirke familiens ønsker om antall barn? Våre funn tyder på at mer tid til å være med barna kan gjøre at kvinner ønsker seg flere barn. Samtidig kan dårligere økonomi gjøre at menn ønsker seg færre barn. Dette ser vi blant annet ved at det er en sterk sammenheng mellom inntekt og menns barneønsker, og det er

størst skjevhet i barneønsker innad i paret i familier der mannen jobber relativt mer og har relativt større forsørgerbyrde: I disse parene er det flere menn som oppgir at de ønsker seg færre barn enn partneren.

Gitt at kvinner i snitt ønsker seg flere barn enn det menn gjør, oftere oppgir at de ønsker seg flere barn enn partneren, og også oppgir at det at partneren ikke ønsket flere barn, er den viktigste grunnen til at de ikke fikk flere, kan det være verdt å rette politikken inn mot tiltak som kan bevege flere menns barneønsker. Dette vil i så fall være tiltak som kan bedre familiens økonomi.

Referanser

Bergsvik, J., Fauske, A. og Hart, R.K. (2020). Effects of policies on fertility: A systematic review of (quasi)experiments.

Cools, S. og Strøm, M., 2018: «Mellom arbeidsliv og familieliv – Hvilken betydning har arbeidsmarkedssituasjonen for om menn og kvinner velger å få barn?», Rapport 2018: 13, Institutt for samfunnsforskning. <http://hdl.handle.net/11250/2560419>

Cools, S., Markussen, S. og Strøm, M., 2017: «Children and careers: How family size affects parents' labor market outcomes in the long run.» *Demography*, 54(5), 1773–1793.

CAWI Questionnaire

Name of survey

Familiepolitikk og holdninger til å få barn

Client name

Author(s)

Hind, Roar

This questionnaire was written according to Kantar quality procedures

checked by

The logo for Kantar, featuring the word "KANTAR" in a bold, black, sans-serif font. The letter "K" is stylized with a vertical bar on its left side.

Survey: 19100651

Version: 4

Global Practice: ...

© Kantar 19-12-2019

Repeating study (if this survey has been previously conducted)	
Name of survey	Familiepolitikk og holdninger til å få barn
Language	Norwegian Bokmål (Norway)
Survey length (minutes)	20
Version	4
Author(s)	Hind, Roar
Contact	
Panel	<p>Undersøkelse om familiepolitikk og holdninger til å få barn Kantar gjennomfører på oppdrag fra Institutt for samfunnsforskning og Barne- og familiedepartementet en spørreundersøkelse om familiepolitikk og ønsker om å få barn. Målet er å kartlegge noen av årsakene til at det fødes stadig færre barn i Norge.</p> <p>Vi håper du har anledning til å svare! Et utvalg av befolkningen mellom 24 og 46 år er trukket ut tilfeldig fra Folkeregisteret til spørreundersøkelsen. For at undersøkelsen skal bli pålitelig og av virkelig verdi, er det avgjørende at flest mulig svarer. Vi kan ikke erstatte deg med en annen. Vi vil sende deg to påminnelser.</p> <p>Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du fyller ut et spørreskjema i lenken nedenfor. Det vil ta deg ca. 20 minutter. Svarene dine blir registrert elektronisk.</p> <p>Alle personopplysninger blir behandlet konfidensielt, og de som behandler data er underlagt taushetsplikt. Svarene benyttes kun i statistisk sammenheng. Det vil ikke være mulig å identifisere dine svar. Datamaterialet kan danne grunnlag for andre forskningsprosjekter innenfor samme formål.</p> <p>Det er frivillig å delta i undersøkelsen, og du kan når som helst trekke deg uten å oppgi grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli slettet. Du kan også la være å svare på enkelte spørsmål.</p> <p>For å se hvordan svarene i spørreundersøkelsen henger sammen med senere familiedannelse og arbeidsmarkedsutfall vil vi kunne kontakte deg igjen. Vi vil også koble på registerinformasjon om bl.a. fødeland, landbakgrunn, bosted- og familieforhold, arbeid, inntekt, formue og utdanning, samt informasjon om partners og foreldres arbeid, utdanning og inntekt, alder og antall barn. Opplysningene vil oppdateres ca. hvert femte år. Du vil motta informasjon om slike oppdateringer.</p> <p>Prosjektet har totalt en varighet på 30 år. For å ivareta konfidensialitet vil vi erstatte kontaktopplysningene dine med et kodenummer. Intervjumaterialet fra spørreundersøkelsen og registerinformasjonen som kobles på blir anonymisert ved prosjektslutt, som er 31.12.2049.</p> <p>Dine rettigheter Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til: - innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - å få rett til å slette personopplysninger om deg, - få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og - å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger. <p>Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg? Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. NSD – Norsk senter for forskningsdata AS har vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.</p> <p>Spørsmål eller andre henvendelser kan rettes til ansvarlig forsker ved Institutt for samfunnsforskning, Sara Cools: sara.cools@samfunnsforskning.no. NSD kan kontaktes på personverntjenester@nsd.no eller telefon 55 58 21 17.</p> <p>Lykke til! Med vennlig hilsen Institutt for samfunnsforskning Sara Cools</p>
Sample size	Gross: Net:
Sample description	
Quota	
If several countries: indicate the countries	
If several targets	
Check-in site	http://www.kantar.com
Comments	

Index

Q001 - VBB:
Q002 - VDV: Bakgrunn - inntektsgivende arbeid
Q003 - VDW: Bakgrunn - timer arbeid per uke
Q005 - VBH: Bakgrunn - fast arbeid
Q006 - VBD: Bakgrunn - utdanning
Q007 - VBF: Bakgrunn - personlig inntekt
Q008 - VBC: Bakgrunn - bor sammen med ektefelle/samboer
Q009 - VDY: Bakgrunn - år bodd sammen med ektefelle/samboer
Q010 - VBN: Utdanning ektefelle/partner/samboer
Q011 - VDZ: Bakgrunn - om ektefelle/samboer tidligere har hatt inntektsgivende arbeid
Q012 - VFB: Bakgrunn - timer arbeid ektefelle/samboer
Q014 - VFD: Bakgrunn - ektefelle/samboer i fast eller midlertidig stilling
Q015 - VFF: Bakgrunn - forholdet til ektefelle/samboers yrkesinntekt
Q016 - VBQ: Alder første gang samboer
Q017 - VBR: Lengde på samboerskap
Q018 - VBS:
Q019 - VBT: Bakgrunn - alder første gang flyttet sammen - med tidligere partner
Q020 - VBV: Bakgrunn - varighet første samboerskap - med tidligere partner
Q021 - VBL: Biologiske helsøsken
Q022 - VFG: Biologiske halvsøsken
Q023 - VBW: Antall barn samlet
Q024 - VBX:
Q025 - VBY:
Q026 - VBZ:
Q027 - VCB:
Q028 - VCC:
Q029 - VCD:
Q030 - VCF:
Q031 - VFH:
Q032 - VCG:
Q033 - VCH:
Q036 - VDJ: Regner med å få flere barn enn i dag
Q037 - VDK:
Q038 - VDS:
Q039 - VFJ:
Q040 - VCM:
Q041 - VCN:
Q042 - VCP:
Q043 - VCQ:
Q044 - VCR:
Q045 - VCS:
Q046 - VCT:
Q047 - VCV:
Q048 - VCW:
Q049 - VFK:
Q050 - VFL:
Q051 - VCX:
Q052 - VCY:
Q053 - VCZ:
Q054 - VDB:
Q055 - VDC:
Q056 - VDQ: Copy of Q044 - VDC:
Q057 - VDF:
Q058 - VDG:
Q059 - VDH:
Q060 - VDL:
Q061 - VDN:
Q062 - VFN:
Q063 - VFM:

Q001 - VBB:

Single coded

Not back**Du vil nå bli sendt videre til spørreundersøkelsen:**

Jeg har mottatt og forstått informasjon om spørreundersøkelsen om familiepolitikk og holdninger til å få barn, og har fått anledning til å stille spørsmål.

Normal

- 1 Jeg samtykker til å delta i spørreundersøkelsen og at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet i 2049

Q002 - VDV: Bakgrunn - inntektsgivende arbeid

Single coded

Answer not required | Not back

Har du nå eller tidligere hatt inntektsgivende arbeid?

Normal

- 1 Ja, jeg har inntektsgivende arbeid nå
2 Ja, jeg har inntektsgivende arbeid, men er midlertidig borte pga. permisjon, sykdom e.l.
3 Ja, jeg har hatt inntektsgivende arbeid tidligere, men ikke nå
4 Nei, jeg har aldri hatt inntektsgivende arbeid

Ask only if **Q002 - VDV,1,2****Q003 - VDW: Bakgrunn - timer arbeid per uke**

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 168

Hvor mange timer arbeider du vanligvis totalt per uke?

Regn også med overtidstimer og arbeid hjemmefra
Oppgi antall timer:

Ask only if **Q002 - VDV,1,2****Q005 - VBH: Bakgrunn - fast arbeid**

Single coded

Answer not required | Not back

Er du i fast eller midlertidig arbeid/stilling?

Normal

- 1 Fast
2 Midlertidig
3 Jeg er selvstendig næringsdrivende
4 Usikker

Q006 - VBD: Bakgrunn - utdanning

Single coded

Answer not required | Not back

Hva er din høyeste fullførte utdanning?

Normal

- 1 Grunnskoleutdanning (10-årig grunnskole, 7-årig folkeskole eller lignende)
2 Videregående utdanning (Allmennfag, yrkesutdanning/fagbrev og lignende)
3 Universitets-/høgskoleutdanning med inntil 4 års varighet (bachelorgrad eller cand. mag.)
4 Universitets-/høgskoleutdanning med mer enn 4 års varighet (mastergrad eller hovedfag eller mer)
5 Usikker/vil ikke svare

Q007 - VBF: Bakgrunn - personlig inntekt

Single coded

[Answer not required](#) | [Not back](#)

Omtrent hvor stor var din personlige brutto årsinntekt i 2018 (før skatt og avdrag)?

Normal

- 1 Under 200.000 kroner
- 2 200.000 - 299.999 kroner
- 3 300.000-399.000 kroner
- 4 400.000 - 499.999 kroner
- 5 500.000 - 599.999 kroner
- 6 600.000 - 699.999 kroner
- 7 700-000-799.999 kroner
- 8 800.000 - 999.999 kroner
- 9 1.000.000 kroner eller mer
- 10 Ønsker ikke å svare

Q008 - VBC: Bakgrunn - bor sammen med ektefelle/samboer

Single coded

[Answer not required](#) | [Not back](#)

Bor du sammen med en ektefelle/samboer nå?

Normal

- 1 Ja, ektefelle
- 2 Ja, samboer
- 3 Nei, bor ikke med ektefelle eller samboer
- 4 Vet ikke/ønsker ikke å svare

Ask only if **Q008 - VBC,1,2****Q009 - VDY: Bakgrunn - år bodd sammen med ektefelle/samboer**

Numeric

[Answer not required](#) | [Not back](#) | **Min = 0** | **Max = 99**

Hvor lenge har du bodd sammen med din ektefelle/samboer?

Oppgi antall år

Ask only if **Q008 - VBC,1,2****Q010 - VBN: Utdanning ektefelle/partner/samboer**

Single coded

[Answer not required](#) | [Not back](#)

Hva er din ektefelle/partner/samboers høyeste fullførte utdanning?

Normal

- 1 Grunnskoleutdanning (10-årig grunnskole, 7-årig folkeskole eller lignende)
- 2 Videregående utdanning (Allmennfag, yrkesutdanning/fagbrev eller lignende)
- 3 Universitets-/høgskoleutdanning med inntil 4 års varighet (bachelorgrad eller cand. mag.)
- 4 Universitets-/høgskoleutdanning med mer enn 4 års varighet (mastergrad eller hovedfag eller mer)
- 5 Usikker/vil ikke svare

Ask only if **Q008 - VBC,1,2**

Q011 - VDZ: Bakgrunn - om ektefelle/samboer tidligere har hatt inntektsgivende arbeid

Single coded

[Answer not required](#) | [Not back](#)

Har din ektefelle/samboer nå eller tidligere hatt inntektsgivende arbeid?

Normal

- 1 Ja, hun/han har inntektsgivende arbeid nå
- 2 Ja, hun/han har inntektsgivende arbeid, men er midlertidig borte pga. permisjon, sykdom e.l.
- 3 Ja, hun/han har hatt inntektsgivende arbeid tidligere, men ikke nå
- 4 Nei, hun/han har aldri hatt inntektsgivende arbeid
- 5 Usikker/ønsker ikke å svare

Ask only if **Q008 - VBC,1,2** and **Q011 - VDZ,1,2**

Q012 - VFB: Bakgrunn - timer arbeid ektefelle/samboer

Numeric

[Answer not required](#) | [Not back](#) | [Min = 0](#) | [Max = 100](#)

Hvor mange timer arbeider din ektefelle/samboer vanligvis totalt per uke?

Regn også med overtidstimer og arbeid hjemmefra
Oppgi antall timer:

Ask only if **Q008 - VBC,1,2** and **Q011 - VDZ,1,2**

Q014 - VFD: Bakgrunn - ektefelle/samboer i fast eller midlertidig stilling

Single coded

[Answer not required](#) | [Not back](#)

Er din ektefelle/samboer i fast eller midlertidig arbeid/stilling?

Normal

- 1 Fast
- 2 Midlertidig
- 3 Han/hun er selvstendig næringsdrivende
- 4 Usikker

Ask only if **Q008 - VBC,1,2**

Q015 - VFF: Bakgrunn - forholdet til ektefelle/samboers yrkesinntekt

Single coded

[Answer not required](#) | [Not back](#)

Hvordan vil du beskrive forholdet mellom din egen og din ektefelle/samboers yrkesinntekt?

Normal

- 1 Jeg har mye høyere yrkesinntekt enn min ektefelle/samboer
- 2 Jeg har litt høyere yrkesinntekt enn min ektefelle/samboer
- 3 Vi har omtrent like høy yrkesinntekt
- 4 Min ektefelle/samboer har litt høyere yrkesinntekt enn meg
- 5 Min ektefelle/samboer har mye høyere yrkesinntekt enn meg
- 6 Usikker/ønsker ikke å svare

Ask only if **Q008 - VBC,1,2**

Q016 - VBQ: Alder første gang samboer

Numeric

[Answer not required](#) | [Not back](#) | [Min = 1](#) | [Max = 99](#)

Hvor gammel var du da du første gang flyttet sammen med en partner (ektefelle eller samboer)?

Ask only if **Q008 - VBC,1,2**

Q017 - VBR: Lengde på samboerskap

Numeric

[Answer not required](#) | [Not back](#) | [Min = 1](#) | [Max = 99](#)

Hvor lenge varte ditt første samboerskap med en partner/ektefelle?

Skriv inn antall år

998 Bor fortsatt med første samboer *Fixed *Exclusive

Scripter notes: Legg inn instruks: Skriv inn antall år

Sett inn mulighet for å skrive antall år med en desimal, f.eks. 2,5

Ask only if **Q008 - VBC,3,4**

Q018 - VBS:

Single coded

[Answer not required](#) | [Not back](#)

Har du noen gang bodd fast sammen med en ektefelle/partner?

Normal

1	Ja
2	Nei

Ask only if **Q018 - VBS,1**

Q019 - VBT: Bakgrunn - alder første gang flyttet sammen - med tidligere partner

Numeric

[Answer not required](#) | [Not back](#) | [Min = 1](#) | [Max = 99](#)

Hvor gammel var du da du første gang flyttet sammen med en partner (ektefelle eller samboer)?

Ask only if **Q018 - VBS,1**

Q020 - VBV: Bakgrunn - varighet første samboerskap - med tidligere partner

Numeric

[Answer not required](#) | [Not back](#) | [Min = 1](#) | [Max = 99](#)

Hvor lenge varte ditt første samboerskap med partner/ektefelle?

Q021 - VBL: Biologiske helsøsken

Numeric

[Answer not required](#) | [Not back](#) | [Min = 0](#) | [Max = 20](#)

Hvor mange biologiske helsøsken har du? Vi spør her etter søsken som har samme biologiske mor og far som deg.

Q022 - VFG: Biologiske halvøsken

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 20

Hvor mange biologiske halvøsken har du? Vi spør her etter søsken som enten har samme biologiske mor eller samme biologiske far som deg.

Q023 - VBW: Antall barn samlet

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 99

Hvor mange barn har du? Vi tenker her på barn som du er biologisk forelder til eller har adoptert. Regn også med barn som du ikke bor sammen med til daglig.

Ask only if **Q023 - VBW** >= 1**Q024 - VBX:**

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 99

Hvor gamle er barna / ditt barn?

Alder eldste barn?

Du svarer for inntil fem barn - om du/dere har flere barn.

Ask only if **Q023 - VBW** >= 2**Q025 - VBY:**

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 99

Alder barn nr. 2

Scripter notes: Hvis svart 2 eller flere barn

Ask only if **Q023 - VBW** >= 3**Q026 - VBZ:**

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 99

Alder barn nr. 3

Scripter notes: Hvis svart 3 eller flere barn

Ask only if **Q023 - VBW** >= 4**Q027 - VCB:**

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 99

Alder barn nr. 4

Scripter notes: Hvis svart 4 eller flere barn

Ask only if **Q023 - VBW** ≥ 5

Q028 - VCC:

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 99

Alder barn nr. 5.

Scripter notes: Hvis svart 5 eller flere barn

Ask only if **Q008 - VBC**,1,2

Q029 - VCD:

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 99

Hvor mange barn har du med nåværende partner?

Q030 - VCF:

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 99

Hvis du kunne velge, hvor mange barn skulle du ideelt sett ønske deg?

Ask only if **Q008 - VBC**,1,2

Q031 - VFH:

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 20

Hvor mange barn har du inntrykk av at din partner ønsker seg?

998 Vi har ikke snakket om antall barn **Fixed *Exclusive*

999 Vet ikke/ønsker ikke å svare **Fixed *Exclusive*

Ask only if **Q008 - VBC**,1,2 and **Q029 - VCD** < 1

Q032 - VCG:

Single coded

Answer not required | Not back

Har du og din partner snakket om å få barn sammen?

Normal

1	Ja
2	Nei
3	Usikker

Ask only if **Q032 - VCG,1**

Q033 - VCH:

Single coded

[Answer not required](#) | [Not back](#)

Hvor mange barn har dere snakket om å få totalt?

Normal

1	Vi har ikke snakket om antall
2	0 barn
3	0-1 barn
4	1 barn
5	1-2 barn
6	2 barn
7	2-3 barn
8	3 barn
9	3-4 barn
10	4 barn
11	4 eller flere barn

Q036 - VDJ: Regner med å få flere barn enn i dag

Single coded

[Answer not required](#) | [Not back](#)

Regner du med å få flere barn enn de du har i dag?

Normal

1	Ja
2	Nei
3	Vet ikke

Ask only if **Q036 - VDJ,1,3**

Q037 - VDK:

Single coded

[Answer not required](#) | [Not back](#)

Regner du med å få (flere) barn i løpet av de neste tre årene?

Normal

1	Ja
2	Nei
3	Vet ikke

Q038 - VDS:

Numeric

[Answer not required](#) | [Not back](#) | **Min = 0** | **Max = 99**

Hvor mange barn regner du med å ha når du er 35 år?

Scripter notes: Stilles til personer som er under 35 år, hentes fra utvalg

Q039 - VFJ:

Numeric

[Answer not required](#) | [Not back](#) | **Min = 0** | **Max = 168**

Hvor mange timer totalt regner du med å vanligvis arbeide per uke når du er 35 år?

Scripter notes: Stilles til personer som er under 35 år, hentes fra utvalg

Q040 - VCM:

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 3 | Number of columns: 3

Opplever du at det er en forventning eller et press om å få flere barn enn du selv ønsker?

Rows: Normal | Columns: Normal**Rendered as Dynamic Grid**

	Ja	Nei	Vet ikke
fra partner	☐	☐	☐
fra familie og venner	☐	☐	☐
fra samfunnet for øvrig	☐	☐	☐

Scripter notes: Sett inn filter for "fra partner": If Q8_1,2 (altså har partner)Ask only if **Q030 - VCF** > 0**Q041 - VCN:**

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 1 | Max = 99

Hvis du kunne velge, ved hvilken alder skulle du ideelt sett ønsket deg å få ditt første barn?

Ask only if **Q030 - VCF** > 0**Q042 - VCP:**

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 1 | Max = 99

Har du en grense for hvor gammel du vil være når du får ditt siste barn?

998 Ingen grense *Fixed *Exclusive

Ask only if **Q030 - VCF** > 0**Q043 - VCQ:**

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 3 | Number of columns: 3

Opplever du at det er en forventning eller et press om å få barn tidligere enn du selv ønsker?

Rows: Normal | Columns: Normal**Rendered as Dynamic Grid**

	Ja	Nei	Vet ikke
fra partner	☐	☐	☐
fra familie og venner	☐	☐	☐
fra samfunnet for øvrig	☐	☐	☐

Scripter notes: Sett inn filter Q8_1,2 (altså, har har partner) for "fra partner"Ask only if **Q023 - VBW** == 0 and **Q030 - VCF** > 0**Q044 - VCR:**

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 1 | Max = 99

Hvis du skal gjette, ved hvilken alder tror du at du kommer til å få ditt første barn?

Ask only if **Q008 - VBC**,1,2 and **Q023 - VBW** == 0

Q045 - VCS:

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 1 | Max = 99

Når tror du partneren din ser for seg å få barn?

Når min parner er:

Scripter notes: Sett inn "år" etter numerisk

Q046 - VCT:

Numeric

Answer not required | Not back | Min = 0 | Max = 99

Tenk på dine tre nærmeste venner. Hvor mange barn har de?

Scripter notes: Lag plass til å sette inn antall for tre venner, slik:

Venn 1:

Venn 2:

Venn 3:

Q047 - VCV:

Single coded

Answer not required | Not back

Sammenliknet med andre menn på din alder, hvor godt egnet mener du at du er eller vil være som far?

Normal

- 1 Langt under gjennomsnittlig
- 2 Under gjennomsnittlig
- 3 Gjennomsnittlig
- 4 Over gjennomsnittlig
- 5 Langt over gjennomsnittlig

Scripter notes: Filter fra UTVALG, hvis mann

Q048 - VCW:

Single coded

Answer not required | Not back

Sammenliknet med andre kvinner på din alder, hvor godt egnet mener du at du er eller vil være som mor?

Normal

- 1 Langt under gjennomsnittlig
- 2 Under gjennomsnittlig
- 3 Gjennomsnittlig
- 4 Over gjennomsnittlig
- 5 Langt over gjennomsnittlig

Scripter notes: Filter fra UTVALG, hvis kvinne

Q049 - VFK:**Single coded****Answer not required | Not back**

Sammenliknet med din egen far, hvor mye tid tilbringer du sammen med/bruker du på barna dine?

Normal

- 1 Mye mindre
- 2 Litt mindre
- 3 Omtrent like mye
- 4 Litt mer
- 5 Mye mer

Scripter notes: Filter fra UTVALG, hvis mann**Q050 - VFL:****Single coded****Answer not required | Not back**

Sammenliknet med din egen mor, hvor mye tid tilbringer du sammen med/bruker du på barna dine?

Normal

- 1 Mye mindre
- 2 Litt mindre
- 3 Omtrent like mye
- 4 Litt mer
- 5 Mye mer

Scripter notes: Filter fra UTVALG, hvis kvinne**Q051 - VCX:****Matrix****Answer not required | Not back | Number of rows: 7 | Number of columns: 4**

Mange forhold kan spille inn i folks beslutninger om å få barn. La oss si at du nå stod overfor beslutningen om å få ditt første barn. Hvor viktig ville de følgende faktorene være for deg i denne beslutningen:

Rows: Normal | Columns: Normal**Rendered as Dynamic Grid**

	Ikke viktig	Nokså viktig	Veldig viktig	Ingen mening
Å være etablert i et fast forhold	☐	☐	☐	☐
Å være ferdig med utdannelsen	☐	☐	☐	☐
Å ha fast jobb	☐	☐	☐	☐
Å eie egen bolig	☐	☐	☐	☐
Å ha trygg økonomi	☐	☐	☐	☐
Å ha nådd noen av karrieremålene du har satt deg	☐	☐	☐	☐
Å bo i nærheten av familie	☐	☐	☐	☐

Ask only if **Q023 - VBW > 0**

Q052 - VCY:

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 6 | Number of columns: 6

Hvordan tror du at **det å få flere barn vil** påvirke ...

Rows: Normal | Columns: Normal

Rendered as Dynamic Grid

	Veldig negativt	Litt negativt	Ingen virkning	Litt positivt	Veldig positivt	Vet ikke
Din karriere	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvor mange arbeidstimer du jobber i løpet av en uke	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Timelønnen din	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kvaliteten på din fritid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din generelle livskvalitet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvordan alderdommen din blir	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ask only if **Q023 - VBW > 0**

Q053 - VCZ:

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 6 | Number of columns: 6

Hvordan vil du si at **det å få barn har** påvirket...

Rows: Normal | Columns: Normal

Rendered as Dynamic Grid

	Veldig negativt	Litt negativt	Ingen virkning	Litt positivt	Veldig positivt	Vet ikke
Din karriere	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvor mange arbeidstimer du jobber i løpet av en uke	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Timelønnen din	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kvaliteten på din fritid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din generelle livskvalitet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvordan alderdommen din blir	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ask only if **Q023 - VBW == 0**

Q054 - VDB:

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 6 | Number of columns: 6

Hvordan tror du at det å få barn vil påvirke ...

Rows: Normal | Columns: Normal

Rendered as Dynamic Grid

	Veldig negativt	Litt negativt	Ingen virkning	Litt positivt	Veldig positivt	Vet ikke
Din karriere	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvor mange arbeidstimer du jobber i løpet av en uke	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Timelønnen din	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kvaliteten på din fritid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din generelle livskvalitet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvordan alderdommen din blir	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q055 - VDC:

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 16 | Number of columns: 6

Her lister vi opp noen mulige familiepolitiske tiltak.

Vi lurer på hvordan disse kunne ha påvirket deg til få flere barn enn du ellers har sett for deg.

Rows: Normal | Columns: Normal**Rendered as Dynamic Grid**

	Veldig negativt	Litt negativt	Ingen virkning	Litt positivt	Veldig positivt	Vet ikke
Kortere normalarbeidsuke med full lønn for foreldre	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mer fleksibel arbeidstid og bedre mulighet til å jobbe hjemmefra	☐	☐	☐	☐	☐	☐
En ekstra ferieuke for foreldre	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lenger samlet lønnet foreldrepermisjon (dagens ordning gir 49 uker med full lønnskompensasjon)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Friere fordeling av lønnet foreldrepermisjon mellom foreldrene	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Større fedrekvote (andelen av lønnet foreldrepermisjon reservert for far, i dag utgjør den 15 uker)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bedre inntektssikring og permisjonsrettigheter for studenter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
En dobling av barnetrygden (dagens ordinære barnetrygd er 1054 kroner per barn i måneden)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gratis barnehage	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gratis skolefritidsordning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bedre kvalitet på barnehage	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bedre kvalitet på skolefritidsordning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnehager som har åpent om kvelden, om nettene og i helgene	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barnehageplass for barn under ett år	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skattefradrag for hjelp til husarbeid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mulighet til å kjøpe hjelp til husarbeid fra det offentlige	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q056 - VDQ: Copy of Q044 - VDC:

Single coded

Answer not required | Not back

Kunne bedre inntektssikring og permisjonsrettigheter for studenter ha påvirket deg til å få barn tidligere:

Normal

- 1 I stor grad
- 2 I noen grad
- 3 I liten grad
- 4 Ikke i det hele tatt
- 5 Vet ikke

Q057 - VDF:

Single coded

Answer not required | Not back

Hvordan tror du dine biologiske/fysiske muligheter til å få barn er nå sammenliknet med da du var fem år yngre?

Normal

1	Mye dårligere
2	Litt dårligere
3	Omtrent likt
4	Litt bedre
5	Mye bedre
6	Vet ikke

Q058 - VDG:

Single coded

Answer not required | Not back

Hvordan tror du dine biologiske/fysiske muligheter til å få barn vil være om fem år sammenliknet med i dag?

Normal

1	Mye dårligere
2	Litt dårligere
3	Omtrent likt
4	Litt bedre
5	Mye bedre
6	Vet ikke

Scripter notes: Filter: Stilles de som er 35 år eller yngre, filter fra UTVALG

Q059 - VDH:

Single coded

Answer not required | Not back

Hvordan tror du dine biologiske/fysiske muligheter til å få barn vil være om ti år sammenliknet med i dag?

Normal

1	Mye dårligere
2	Litt dårligere
3	Omtrent likt
4	Litt bedre
5	Mye bedre
6	Vet ikke

Scripter notes: Filter: Stilles til de 30 år eller yngre. Filter fra UTVALG

Ask only if **Q036 - VDJ,1,3**

Q060 - VDL:

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 8 | Number of columns: 6

Vi kommer her med ulike mulige grunner til at du ikke ønsker flere enn [x] barn (ditt svar om ideelt antall barn). Vennligst si deg enig eller uenig i påstandene:

Rows: Normal | Columns: Normal

Rendered as Dynamic Grid

	Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Vet ikke
Flere barn går ut over omsorg for/oppfølging av eldre søsken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barn koster for mye i forbruk (mat, klær, fritidsaktiviteter)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Flere barn ville gitt behov for større bolig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Flere barn ville gått utover min eller partners helse	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Belastningen knyttet til svangerskap/fødsel er for stor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Søvnbelastningen ved å ha små barn er for stor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er bekymret for framtiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ville ikke ha flere barn av hensyn til miljøet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Scripter notes: Pipe inn antall barn fra Q30

Ask only if **Q036 - VDJ,2**

Q061 - VDN:

Matrix

Answer not required | Not back | Number of rows: 12 | Number of columns: 6

Vi kommer her med ulike mulige grunner til at du ikke har fått eller regner med å få flere barn enn dem du har i dag. Vennligst si deg enig eller uenig i påstandene:

Rows: Normal | Columns: Normal

Rendered as Dynamic Grid

	Helt uenig	Litt uenig	Verken enig eller uenig	Litt enig	Helt enig	Vet ikke
Jeg ønsket ikke flere barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Partner ønsket ikke flere barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi lyktes ikke i å få (flere) barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Parforholdet ble oppløst	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Flere barn går ut over omsorg for/oppfølging av eldre søsken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barn koster for mye i forbruk (mat, klær, fritidsaktiviteter)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Flere barn ville gitt behov for større bolig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Flere barn ville gått utover min eller partners helse	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Belastningen knyttet til svangerskap/fødsel er for stor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Søvnbelastningen ved å ha små barn er for stor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er bekymret for framtiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ville ikke ha flere barn av hensyn til miljøet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ask only if **Q002 - VDV,1,2**

Q062 - VFN:

Single coded

Not back

Hvis du tenker på hvor i arbeidslivet du tror du befinner deg om fem år, hvilket av alternativene under ser du som mest sannsynlig?

Normal

- 1 Jeg jobber hos samme arbeidsgiver som i dag, med omtrent samme ansvarsmengde og/eller stillingsnivå i bedriften som i dag
- 2 Jeg jobber hos samme arbeidsgiver som i dag, men med større ansvarsmengde og/eller høyere stillingsnivå i bedriften enn i dag
- 3 Jeg jobber hos samme arbeidsgiver som i dag, men med mindre ansvarsmengde og/eller lavere stillingsnivå i bedriften enn i dag
- 4 Jeg jobber hos en annen arbeidsgiver, i en stilling med omtrent samme ansvarsmengde og/eller stillingsnivå i bedriften som den jeg har nå
- 5 Jeg jobber hos en annen arbeidsgiver, i en stilling med større ansvarsmengde og/eller høyere stillingsnivå i bedriften enn den jeg har nå
- 6 Jeg jobber hos en annen arbeidsgiver, i en stilling med mindre ansvarsmengde og/eller lavere stillingsnivå i bedriften enn den jeg har nå
- 7 Annet, noter: *Open

Answer not required | Not back

Hvilken familieform syns du er best?

Normal

- 1 Bare mannen er i jobb, mens kvinnen tar seg av hus og barn
- 2 Kvinnen har en mindre krevende jobb enn mannen og har hovedansvar for hus og barn
- 3 Partnerne har like krevende jobber, og deler husarbeid og barnepass likt
- 4 En av partnerne har en mindre krevende jobb og har hovedansvar for hus og barn
- 5 Bare én av partnerne er i jobb, mens den andre tar seg av hus og barn
- 6 Mannen har en mindre krevende jobb og har hovedansvar for hus og barn
- 7 Bare kvinnen er i jobb, mens mannen tar seg av hus og barn
- 8 Annet, noter: **Open*

Ønsker om barn

- en spørreundersøkelse om fertilitet, arbeidsliv og familiepolitikk

Denne rapporten presenterer hovedfunnene fra en spørreundersøkelse om familiepolitikk og holdninger til å få barn, med 7686 respondenter i alderen 24-46 år. Målet med undersøkelsen er å undersøke oppfatninger blant menn og kvinner som er i eller nettopp har passert fruktbar alder, om hvilke forhold som betyr eller betød noe for valget om å få eller ikke få flere barn.

Blant problemstillingene vi tar for oss er: Hvordan ser ønsker om antall barn ut for menn og kvinner i ulike aldersgrupper og innad i par, og hvordan samsvarer ønskene med det faktiske antallet barn? Hva mener kvinner og menn i ulike aldre om når det passer å få barn? Hvordan vurderer menn og kvinner med og uten barn den sannsynlige virkningen av ulike familiepolitiske tiltak på egen fruktbarhet? Hvordan vurderer kvinner og menn innvirkningen det å få barn har på forhold som har med arbeidslivet å gjøre – som karriere, arbeidstid og lønn – og aspekter ved livskvaliteten for øvrig? Hva vurderes som viktige årsaker til ikke å få flere barn eller å få barn overhodet?